

บทที่ 3

หลักการและกระบวนการเรียนรู้ในสุเราะฮ์สุลฎมาน

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักการและกระบวนการเรียนรู้ในสุเราะฮ์สุลฎมาน ผู้วิจัยได้เรียบเรียงหัวข้อและสาระสำคัญของหลักคำสอนของสุลฎมาน อัลหะกิม มีดังนี้

- 3.1 หลักคำสอนทางด้านอะกีดะฮ์
- 3.2 หลักคำสอนทางด้านอิบาดะฮ์
- 3.3 หลักคำสอนทางด้านคุณธรรมจริยธรรม

ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

... وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿ 12 ﴾ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿ 13 ﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿ 14 ﴾ وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبِهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿ 15 ﴾ يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿ 16 ﴾ يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿ 17 ﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرْحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿ 18 ﴾ وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ... ﴿ 19 ﴾

(سورة لقمان الآية : 12 - 19)

ความว่า “และโดยแน่นอน เราได้ให้หิกมะฮ์ แก่ลุกมานว่า จงขอบพระคุณต่ออัลลอฮ์ และผู้ใดขอบคุณแท้จริงเขาก็ขอบคุณตัวเขาเอง และผู้ใดปฏิเสธแท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงพอเพียงและทรงได้รับการสรรเสริญ และจงรำลึกเมื่อลุกมานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขา “โอ้ลูกเอ๋ย จงอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์โดยแน่นอน และเราได้สั่งการแก่มนุษย์เกี่ยวกับบิดามารดาของเขา โดยที่มารดาของเขาได้อุ้มครรภ์ เขาอ่อนเพลียลงครั้งแล้วครั้งเล่า และการหย่านมของเขาในระยะเวลา

สองปีเจ้าจงขอบคุณข้า และบิดามารดาของเจ้ายังเรานั้นคือการกลับไป และถ้าเขาทั้งสองบังคับให้เจ้าตั้งภาคีต่อข้า โดยที่เจ้าไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น เจ้าได้ย่อเชื่อฟังปฏิบัติตามเขาทั้งสอง และจงอดทนอยู่กับเขาทั้งสองในโลกนี้ด้วยการกระทำความดี และจงปฏิบัติตามทางของผู้ที่กลับไปสู่ข้า และยังเรานั้นคือทางกลับของพวกเจ้า ดังนั้นข้าจะบอกแก่พวกเจ้าในสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้ โอ้ลูกเอ๋ย แท้จริง (หากความผิคนั้น) มันจะหนักเท่าเมล็ดฝักสักเมล็ดหนึ่งมันจะซ่อนอยู่ในหิน หรืออยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย หรือในแผ่นดิน อัลลอฮ์ก็ทรงนำมันออกมาแท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตา ผู้ทรงรอบรู้อย่างยิ่ง โอ้ลูกเอ๋ยเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำความดีและจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการกระทำความชั่ว และเจ้าจงอดทนต่อสิ่งที่มาประสบกับเจ้า เพราะแท้จริงสิ่งนั้นเป็นส่วนหนึ่งจากกิจการอันเด็ดเดี่ยว (ที่ต้องถือเป็นหน้าที่) และเจ้าจงอย่าหันแก้ม (ใบหน้า) ของเจ้าให้แก่ผู้คนอย่างยโส และอย่าเดินไปตามแผ่นดินอย่างไร้มารยาท แท้จริงอัลลอฮ์ มีทรงชอบทุกผู้หยิ่งจองหองและผู้คุยโวโอ้อวด และเจ้าจงก้าวเท้าของเจ้าพอประมาณและจงลดเสียงของเจ้าลง แท้จริงเสียงที่น่าเกลียดยิ่งคือเสียง (ร้อง) ของลา

3.1 หลักคำสอนของลูกมานทางด้านอะกีดะฮ์

หลักคำสอนของลูกมานที่มีต่อลูก ถือได้ว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างสมบูรณ์แบบกล่าวคือ บิดาหรือผู้สอนที่ดีเลิศที่อัลลอฮ์ได้ประทานลงมาด้วยวิทยญาณ แสดงให้เห็นถึงความโอบอ้อมอารีที่หลังไหลออกมาจากความพึงพอใจและความจริงใจของลูกมาน

อะกีดะฮ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้ที่เป็นมุสลิม อิสลามได้ยึดหลักอะกีดะฮ์เป็นรากฐานในการสร้างความเป็นอิสลามอย่างทั่วถึง และเปรียบเสมือนกำแพงที่คอยปกป้อง ควบคุมในสิ่งทีอาจจะผิดพลาดและหลงทาง โดยเฉพาะวัยรุ่นที่มักจะหลงทางด้านความคิดและทางด้านพฤติกรรม สิ่งนั้นมาจากความไม่เข้าใจในรากฐานของอะกีดะฮ์อิสลามอย่างลึกซึ้ง แต่ความจริงแล้วอะกีดะฮ์นั้นก่อให้เกิดความเข้าใจและความเชื่อมั่นอย่างแน่นแฟ้น พร้อมกับฟื้นฟูความเป็นอิสลามอย่างทั่วถึง (Abd al-Rashid Ahmad, 2003 : 51)

อะกีดะฮ์ที่ถูกต้องเป็นรากฐานของศาสนาอิสลาม ในขณะที่บางสิ่งบางอย่างนั้นถูกสร้างขึ้นมารากฐานอื่นนอกเหนือจากอะกีดะฮ์ ย่อมนำสู่ความพินาศ ด้วยเหตุนี้ ท่านนบีมุฮัมมัด

ﷺ ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการวางฐานของอะกีดะสุให้คงอยู่ในจิตใจของบรรดาเศาะหาบะฮ์ตลอดช่วงอายุของท่าน เพื่อสร้างกลุ่มชนรุ่นหลังให้ยึดหลักอะกีดะฮ์อันเข้มแข็งและมั่นคงนั่นเอง

ในช่วงเวลา 13 ปี ที่ท่านเราะสูล ﷺ เผยแผ่อยู่ในนครมักกะฮ์ ท่านได้เผยแผ่เกี่ยวกับอะกีดะฮ์หรือเตาฮีดต่ออัลลอฮ์ ﷻ และไม่เรียกร้องเชิญชวนสิ่งอื่นใด นอกจากให้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ท่านจึงพยายามฝึกฝนบรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่าน ให้ยึดมั่นในรากฐานดังกล่าว

3.1.1 ความหมายของอะกีดะฮ์

มาจากคำว่า “อัล-อักดู (العقد) ” แปลว่า ผูก ขันให้แน่น ทำให้มั่นคง ไว้วางใจ มัดอย่างเข้มแข็ง ยึดเหนี่ยวกัน รวมถึงความเชื่อมั่น และความแน่วแน่อีกด้วย “อัล-อักดู” (العقد) ตรงข้ามกับคำว่า “อัล-หัลลุ” (الحل) (แก้ออก) ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ... ﴾
(سورة المائدة الآية: 89)

ความว่า “อัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ทรงเอาโทษแก่พวกเจ้าด้วยถ้อยคำที่ไร้สาระในการสาบานของพวกเจ้าแต่ทว่าพระองค์จะทรงเอาโทษแก่พวกเจ้าด้วยถ้อยคำที่พวกเจ้าปลงใจสาบาน...” (สุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 89)

อะกีดะฮ์ คือ บทบัญญัติที่ไม่อาจยอมรับให้มีการสงสัยกลางแกลงใด ๆ เกิดขึ้นแก่ผู้ที่ยึดมั่น ส่วน “อะกีดะฮ์” (عقيدة) ในทางศาสนา หมายถึง สิ่งที่ถูกนำมายึดถือทางการศรัทธา อื่นจากการปฏิบัติ เช่น เชื่อมั่นต่อการมีอยู่ของอัลลอฮ์ และเชื่อมั่นต่อการแต่งตั้งเราะสูล ﷺ เป็นต้น ซึ่งมีพหุพจน์เป็น (عقائد) “อะกออิด”

สรุป คือสิ่งที่จิตใจมนุษย์นำมายึดถือด้วยความเชื่อมั่น นั่นคือ อะกีดะฮ์ ไม่ว่าจะความเชื่อนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือไม่ก็ตาม

ส่วนอะกีดะฮ์ในความหมายทางวิชาการ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ จิตใจพึงศรัทธา แล้วส่งผลทำให้วิญญาณรู้สึกสงบ จนกระทั่งเกิดความแน่วแน่ หรือมั่นคงจนหมดความกลางแกลง และไม่มี ความสงสัยใด ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การศรัทธายึดมั่นถือมั่น ชนิดที่ศรัทธานั้นไม่มีทางจะเกิดความสงสัยใด ๆ ทั้งจำเป็นสอดคล้องกับสภาพจริง จะมีความสงสัย หรือนึกคิดกลางแกลงใด ๆ

อีกไม่ได้ ฉะนั้นหากความรู้ที่มีอยู่นั้นยังไม่ถึงระดับที่ว่าเชื่อมั่นแน่วแน่อย่างแท้จริง แล้วย่อมจะเรียกว่า “อะกีดะฮฺ” ไม่ได้

อะกีดะฮฺอิสลามียะฮฺ หมายถึง การศรัทธาอย่างแน่วแน่ต่ออัลลอฮฺ ﷻ บรรดา มลาอิกะฮฺ บรรดาเราะซูล ﷺ วันสุดท้าย การกำหนดความดี ความชั่ว และรวมถึงสิ่งเร้นลับ (อัลมัจฮอบ) ต่าง ๆ ทั้งหมดที่ถูกยืนยันเอาไว้ และหลักการศาสนา ตลอดถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เหล่าบรรดา อัสสะละฟุศกอและฮฺ (ของอุมมะฮฺนี้) ได้ยึดถือมาและรวมถึงการยอมแสดงความจำนงโดยสมบูรณ์ ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ทั้งในคำบัญชาต่าง ๆ การตัดสินการเชื่อฟัง และการปฏิบัติตามท่านเราะซูล ﷺ อีก ด้วย (นัศรุลลอฮฺ ค็อยยิบ, 1422 : 14)

3.1.2 ความสำคัญของความศรัทธาในอิสลาม

การศึกษาวิชาเตฮะดีดและการมีเตฮะดีดนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดของการดำรงชีวิต ของมนุษยชาติ เตฮะดีดที่ถูกต้องนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เตฮะดีดจะ ปลดปล่อยมนุษยชาติจากความเป็นผู้ปฏิเสธต่ออัลลอฮฺ ﷻ สร้างเสริมบุคลิกภาพที่สมบูรณ์และ สมดุล เป็นแก่นสารแห่งความสุขทุกชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า พร้อมเป็นพลังสำคัญแห่ง จิตใจ เป็นแก่นสารสร้างสัมพันธภาพเป็นพี่น้องและความเสมอภาคในหมู่มนุษยชาติที่เป็นมุอฺมิน

3.1.3 การปลุกฝังอะกีดะฮฺ อัดเตฮะดีด

การอบรมสั่งสอนที่ถูกต้องคือ การอบรมเด็กในการทำความดีและชี้แนะแนวทางที่ เทียงตรงและสั่งสอนให้มีความประพฤติที่ดี และสิ่งที่ตั้งงมทั้งหลายจะสำเร็จ ไม่ได้นอกจากต้องศรัทธา ต่ออัลลอฮฺ ﷻ องค์เดียวเท่านั้นและไม่ตั้งภาคีใดๆ ด้วยเหตุนี้ ลูกมานจึงได้ดักเตือนลูกของเขา ดัง ที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾

(سورة لقمان : الآية 13)

ความว่า “และจงรำลึกเมื่อลูกมานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า “โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮฺ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็น ความผิดอย่างมหันต์โดยแน่นอน” (สุเราะฮฺ ลุคมาน อายะฮฺที่ 13)

จากอายะฮ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การศรัทธาเป็นรากฐานที่สำคัญในการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยเหตุนี้ ลูกหลานได้อบรมสั่งสอนเด็กเดือนลูกของเขา เพื่อเป็นแสงสว่างนำทางแบบอย่างให้กับบิดาทั้งหลายในการสั่งสอนลูก ๆ ของพวกเขา และเป็นดั่งรัศมีที่นำพาพวกเขาออกจากความมืดมนสู่แสงสว่าง

ถ้าหากว่าบรรดาลูกๆ ตระหนักถึงคำตักเตือนดังกล่าว แน่แน่นอนลูก ๆ จะไม่ทำตัวเหลวไหล และพ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ อันจะทำให้พวกเขาจะมีชีวิตที่สุขสบาย มีจิตใจที่สงบสุขห่างไกลจากความทุกข์ทรมาน ความท้อแท้และความผิดหวังในชีวิต (Hasan Sarqawi, n.d : 87-88)

การอบรมสั่งสอนในอิสลามได้เริ่มต้นด้วยการลบเลือนจากการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และสิ่งที่ไม่ดีที่ซ่อนอยู่ในจิตใจให้หมดไป เป็นการชำระล้างความอธรรม ความหยิ่งโส และความชั่วร้ายต่าง ๆ เพื่อเตรียมจิตใจให้เป็นเตาฮีดอันบริสุทธิ์ เตาฮีดนั้นประกอบด้วยการศึกษาและการยอมรับในเวลาเดียวกัน กล่าวคือปฏิบัติทุกสิ่งนอกจากอัลลอฮ์ และยอมรับพระเจ้าที่เป็นเจ้าที่บริสุทธิ์จากการตั้งภาคีใด ๆ (Hasan Sarqawi, n.d : 93) สำหรับหลักศรัทธาที่สมบูรณ์มี 6 ประการ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออบรมสั่งสอนที่ยิ่งใหญ่ในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลและสังคม ดังนั้น การศรัทธา คือการเตรียมจิตใจของมนุษย์ในการยอมรับและสงบจิตใจ และการปฏิบัติศาสนกิจอย่างจริงจังจะได้ผลลัพธ์ดังที่จิตใจของมุอ์มินที่เต็มไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น ความโกรธจึงสามารถลบเลือนได้เพราะมีจิตใจที่สงบสุข (Nahlawi, 1960 : 77-109) จากสิ่งที่ได้กล่าวมาชี้ให้เห็นว่า รากฐานลำดับแรกๆ ที่บิดามารดาต้องอบรมสั่งสอนลูก ๆ ตั้งแต่เยาว์วัยด้วยการปลูกฝังอะกีดะฮ์ในจิตใจของพวกเขา และใช้สื่อต่างๆ ที่เหมาะสมในการปลูกฝังอะกีดะฮ์ โดยการเลียนแบบท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงพัฒนาทางด้านสติปัญญาและความรู้ด้วย

ผู้ที่พินิจพิเคราะห์ไตร่ตรองในอายะฮ์อัลกุรอาน ทำให้รู้ถึงความกระจำงเกี่ยวกับแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ ที่เพียบพร้อม และสมบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมนุษย์ให้มีความดีเลิศทั้งในคุณาและอะกีดะฮ์ ห่างไกลจากสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

อะกีดะฮ์อิสลามมีความชัดเจนทางด้านเป้าหมาย เพื่อให้มุสลิมยึดถือปฏิบัติตามแนวทางของอัลลอฮ์ ﷻ นั่นเอง มีจุดมุ่งหมายเพื่อความยิ่งใหญ่ขององค์อัลลอฮ์ ﷻ และเชื่อในความดีที่จะกลับมาสู่ตัวเอง ผลจากการยึดถืออะกีดะฮ์อิสลามและปฏิบัติในสิ่งที่ดีพร้อมละเว้นความชั่ว

สถาบันครอบครัวในอิสลาม เสมือนเป็น โรงเรียนแห่งแรกที่สร้างขึ้นมาเพื่ออบรมสั่งสอนลูก ๆ ซึ่งลูก ๆ เป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ได้มอบหมายกับบิดามารดา เพราะฉะนั้น ท่านทั้งสองจะถูกสอบสวนต่อหน้าอัลลอฮ์ ﷻ ในสิ่งที่ได้รับมอบหมายในวันกิยามะฮ์ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴾ (سورة التحريم الآية : 6)

ความว่า “โอ้อับรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์ และก้อนหิน มีมลาอิกะฮ์แข็งกร้าวหาญคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขาและพวกเขาจะปฏิบัติตามที่ถูกบัญชา” (สุเราะฮ์อัตตะหรีม อายะฮ์ที่ 6)

จากอายะฮ์ข้างต้น เป็นการบังคับสำหรับบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนลูก ๆ ในทางที่ดีและถูกต้องตามแนวทางอิสลาม หากว่าท่านทั้งสองได้ปฏิบัติตามที่กล่าวมาข้างต้น ผลที่ได้คือ ลูก ๆ จะเป็นคนดี บิดามารดาเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของลูก ๆ ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็ความประพฤติ ความเป็นอยู่ในสังคม และการยึดถืออะกีดะฮ์ ซึ่งท่านเราะฮ์ลุได้กล่าวไว้ว่า

((كل مولود يولد على الفطرة، فأبواه يهودانه، أو ينصرانه، أو يمجسانه، كمثل البهيمة تنتج البهيمة، هل ترى فيها جدعا)) (رواه البخاري، 1998 : 219/3)

ความว่า “เด็กทุกคนเกิดมาตามธรรมชาติ ดังนั้นพ่อแม่ของเขาที่จะทำให้เขาเป็นยะฮูดีย์ หรือทำให้เขาเป็นนัศรอญีย์ หรือทำให้เขาเป็นผู้บูชาไฟ อุปไมยเหมือนสัตว์เดียรฉานคลอดสัตว์เดียรฉานออกมาท่านมองเห็นความพิการจากสัตว์นั้นไหม” (บันทึกโดย al-Bukhari, 1998 : 3/219)

จากหะดีษข้างต้น จึงให้เห็นว่าเด็กที่เกิดมานั้น โดยสัญชาตญาณแล้วเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ แต่ผลสะท้อนจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาสามารถทำให้อะกีดะฮ์ของลูก ๆ กลายเป็น ยิว คริสต์ และอื่น ๆ ซึ่งความสำคัญของบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนลูก ๆ เป็นหน้าที่ที่สำคัญมาก เนื่องจากลูก ๆ จะมีพฤติกรรมเลียนแบบบิดามารดาในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็ด้านกรดำเนินชีวิต ด้านอะกีดะฮ์ ด้านพฤติกรรม เป็นต้น

บิดามารดาต้องให้ความสำคัญกับหน้าที่ ไม่ควรปล่อยปละละเลยต่อลูกให้อยู่ลำพัง แต่ให้ดูแลเอาใจใส่ โดยการปลูกฝังอะกีดะฮ์ในจิตใจ ซึ่งแนะแนวทางที่เที่ยงตรง และให้มีความรักต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮ์ลุ ﷺ มากกว่าบิดามารดาและตัวเอง และให้ยึดมั่นศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ให้ปฏิบัติตามหลักศรัทธานั้นเอง กล่าวคือให้กล่าวคำปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจาก

พระองค์และศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์และเราะสุล ﷺ และยึดมั่นเตาฮีดต่ออัลลอฮ์ ﷻ เกี่ยวกับอูลูฮียะฮ์ รูบูบียะฮ์และความมีอำนาจ เพราะการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ เป็นแนวทางสู่พฤติกรรมที่ดีและได้รับชัยชนะอันยิ่งใหญ่ในสายตาของอัลลอฮ์ ﷻ (Abbas Mahjub, n.d : 89-92) อี ส ล า ม ต่อต้านแนวคิดและพิธีกรรมที่ขัดต่อหลักศรัทธา ต่อต้านความศรัทธาที่ไร้รูปแบบ ดังคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความศรัทธากับคุณธรรมที่สมบูรณ์ไว้ว่า

﴿يَسِّرَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا
عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ
الْمُتَّقُونَ﴾ (سورة البقرة الآية : 177)

ความว่า “หาใช่ว่าคุณธรรมจะอยู่ที่เจ้าทั้งหลายเพียงแต่หันหน้าไปทางทิศ ตะวันออกและทิศตะวันตก (ในพิธีละหมาด) หากแต่ว่าคุณธรรมที่แท้จริงนั้น ย่อมได้แก่บุคคลที่ศรัทธามั่นในอัลกุรอาน ในวันสุดท้าย ในบรรดามลาอิกะฮ์ ในบรรดาคัมภีร์และในบรรดาศาสนทูตทั้งหลาย และเขาได้เอื้อเพื่อทรัพย์สิน ในเสนาหาของเขาแก่บรรดาดวงศัญญาดี แก่ลูกกำพร้า แก่คนอนาถา แก่ผู้พลัดถิ่น แก่ผู้ขอ และในการช่วยปลดปล่อยทาสเป็นอิสระ และเขาคำรงละหมาด จ่าย ษะกาตและพวกเขาปฏิบัติตามสัญญา ในยามเมื่อพวกเขาได้สัญญา (แก่ผู้อื่น) และบรรดาผู้มีขันติธรรมทั้งหลายในยามขัดสนและเคียดร้อน พวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้มีความจริงจัง และพวกเขาเป็นผู้ยำเกรงโดยแท้จริง” (สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 177)

อายะฮ์ข้างต้น ได้อธิบายคุณลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมไว้อย่างชัดเจนว่า ควรปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลาม มีความรักต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเพื่อนพ้องของตนด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่ออัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น ซึ่งมีอยู่ 4 ลักษณะ คือ

1. มีความศรัทธาที่แท้จริงและบริสุทธิ์ใจ
2. มีความพร้อมที่จะแสดงออกด้วยการปฏิบัติหลักการอิสลามต่าง ๆ
3. ต้องเป็นพลเมืองที่ดี
4. ต้องมีความมั่นคงแน่วแน่และไม่หวั่นในทุสถานการณ์

คุณธรรมจริยธรรม ตั้งอยู่บนหลักความศรัทธาที่เข้มแข็งและมีการฝึกฝนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งความคิด การกระทำและชีวิต รวมทั้งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วย เมื่อหลักการทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของอิสลามได้รับการบังเกิดขึ้นมาแล้ว ก็จะนำความสันติสุขมาสู่ปัจเจกบุคคลในทุกสถานการณ์ (อับดุลอาฏีซ, 2524 : 36-37)

การสอนทางด้านอะกิดะฮ์ในสุเราะฮ์สุกมาน จะสอดคล้องกับหลักศรัทธา ส่วนการสอนทางด้านอิบาดะฮ์จะสอดคล้องกับหลักปฏิบัติในอิสลาม และการสอนทางด้านจริยธรรมจะสอดคล้องกับการอิหฺसानในอิสลาม ดังปรากฏในหะดีษบทหนึ่งว่า

عن عمر رضي الله عنه قال : بينما نحن جلوس عند رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم ، إذ طلع علينا رجل شديد بياض الثياب ، شديد سواد الشعر ، لا يرى عليه أثر السفر ، ولا يعرفه منا أحد ، حتى جلس إلى النبي صلى الله عليه وسلم ، فأسند ركبتيه إلى ركبتيه ، ووضع كفيه على فخذيه ، وقال : يا محمد ، أخبرني عن الإسلام . فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ((الإسلام أن تشهد أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله ، وتقيم الصلاة ، وتؤتي الزكاة ، وتصوم رمضان ، وتحج البيت إن استطعت إليه سبيلا)) . قال : صدقت . فعجبنا له يسأله ويصدقه . قال : فأخبرني عن الإيمان . قال : ((أن تؤمن بالله ، وملائكته ، وكتبه ، ورسوله ، واليوم الآخر ، وتؤمن بالقدر خيره وشره)) . قال : صدقت . قال : فأخبرني عن الإحسان . قال : ((أن تعبد الله كأنك تراه ، فإن لم تكن تراه فإنه يراك)) . قال : فأخبرني عن الساعة . قال : ((ما المسؤول عنها بأعلم من السائل)) . قال : فأخبرني عن أماراتها قال : ((أن تلد الأمة ربتها ، وأن ترى الحفاة العراة العالة رعاء الشاء يتطاولون في البنيان)) ثم انطلق فلبث مليا ثم قال : ((يا عمر أتدري من السائل ؟)) قلت : الله ورسوله أعلم . قال : ((فإنه جبريل أتاكم يعلمكم دينكم)) (رواه مسلم، 2001 : 177/1)

ความว่า “ขณะที่พวกเรานั่งกับท่านเราะฮ์สูด นั้น พวกเราได้เห็นบุรุษผู้หนึ่ง ซึ่งแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่ขาวมากและผมดำสนิทไม่เห็นมีร่องรอยของการเดินทางและไม่มีผู้ใดเลยในพวกเราที่รู้จักเขา เขาได้เข้ามานั่งใกล้ท่านนบีฯ โดยหัวเข่าของเขาชนกับหัวเข่าของท่านนบีฯและเขาวางมือของเขาบนขาอ่อนของท่านนบีฯแล้วกล่าวว่า “โอ้มุฮัมมัดจงแจ้งให้ฉันทราบเกี่ยวกับอิสลามว่าคืออะไร” ท่านเราะฮ์สูด ﷺ กล่าวว่าอิสลามนั้น คือ 1.ท่านต้องยืนยันว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์และยืนยันว่ามุฮัมมัดเป็นเราะฮ์สูด (ศาสนทูต) ของอัลลอฮ์ 2. ท่านต้องดำรงการนมาซ (ละหมาด) 3. ท่านต้องบริจาคซะกาต 4. ท่านต้อง

ถือศีลอดในเดือนเราะมาฎอน 5. ท่านต้องไปบ้ำเพ็ญหัจญ์ ยังบัยตุลลอฮ์ ถ้าท่านสามารถปฏิบัติตามแนวทางนั้นได้เขากล่าวว่า “ถูกต้อง” ดังนั้น พวกเราแปลกใจเขาเป็นผู้ถามแล้วเขายอมรับว่าถูกต้องเขากล่าวอีกว่า “ดังนั้น จงแจ้งให้ฉันทราบเกี่ยวกับอีมาน (ความศรัทธา)” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “(การศรัทธานั้นคือ) ท่านต้องศรัทธาต่อ : อัลลอฮ์ มลาอิกะฮ์ของพระองค์ บรรดาคัมภีร์ของพระองค์ บรรดาเราะซูลของพระองค์ วันสุดท้าย และท่านต้องเชื่อในกฎกำหนดของสภาวะ ทั้งความดีและความชั่ว เขากล่าวว่า “ถูกต้อง” แล้วเขาถามว่า “ดังนั้น จงแจ้งเกี่ยวกับการอิฮฺซาน” ท่านนบีตอบว่า “ท่านต้องภักดี (การทำอิบาดะฮ์) ต่ออัลลอฮ์เสมือนท่านเห็นพระองค์ แม้ว่าท่านไม่เห็นพระองค์แท้จริงพระองค์ทรงเห็นท่าน” เขาได้ถามอีกว่า “ดังนั้น จงแจ้งแก่นฉันซึ่งเกี่ยวกับวันกิยามะฮ์” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ผู้ที่ถูกถามเกี่ยวกับวัน (กิยามะฮ์) นั้นรู้ไม่มากกว่าผู้ถามเอง” เขาถามต่ออีกว่า “ดังนั้น จงแจ้งให้ฉันทราบเกี่ยวกับสัญญาของมัน” ท่านนบี ﷺ ตอบว่า “ส่วนหนึ่งก็คือทาสหญิงคลอดลูกเป็นนายของนาง ท่านจะได้เห็นผู้คนซึ่งแต่ก่อนนี้ยากจน ขัดสน สวมเสื้อผ้าขาด ๆ เป็นผู้เลี้ยงแพะได้ กลายเป็นผู้มีความสามารถจนสร้างตึกได้ หลังจากนั้น เขาก็ได้จากไป ฉันนั่งเงิบครุ่นหนึ่งแล้วท่านนบีฯถามฉันว่า “โอ้อุมร์ ท่านรู้ไหมว่าคนที่มาถามเมื่อสักครู่นี้คือใคร?” ฉันตอบว่า “อัลลอฮ์ ﷻ และเราะซูล ﷺ ของพระองค์ เท่านั้นที่ทราบเรื่องนี้” แล้วท่านนบีก็บอกว่า “แท้จริงเขาคืออุบัยริลเขามายังท่านเพื่อสอนแก่ท่านซึ่งศาสนาของท่าน” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 1/177)

และมีอายะฮ์หนึ่ง อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَالْعَصْرُ ﴿ 1 ﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿ 2 ﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَتَوَّصَّوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَّوْا بِالصَّبْرِ ﴿ 3 ﴾﴾

(سورة العصر الآية : 1-3)

ความว่า “ขอสาบานด้วยเวลา แท้จริงมนุษย์นั้น อยู่ในการขาดทุน นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลาย และตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นจรรยาบรรณ และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน” (สุเราะฮ์ อัลอัสร อายะฮ์ที่ 1-3)

ยังมีอายะฮ์อัลกุรอานอีกมากมายที่ได้กล่าวถึงการศรัทธาพร้อมกับการปฏิบัติ การศรัทธาที่แท้จริงคือ การแสดงออกและผลที่ได้จากความประพฤติที่ดี ผลที่ตามมาก็คือ มีคุณธรรมจริยธรรมอันประเสริฐ ดังนั้น ความดีงาม ความภราดรภาพ ความผูกพัน การห่างไกลจากการกระทำความปาลและยึดมั่นกับสิ่งที่ดีมีเกียรติ แน่นอนสิ่งดังกล่าวมาจากอะกิละฮ์ที่สมบูรณ์ (Abbas Mahjub, n.d : 89-99)

3.1.4 องค์ประกอบหลักของการศรัทธาในอิสลาม (أركان الإسلام)

การศรัทธาในอิสลามนั้นจำเป็นต้องวางอยู่บนหลักพื้นฐาน 6 ประการ ดังที่ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴾
(سورة البقرة الآية : 285)

ความว่า “เราะฮ์ฮูล   นั้น (นบีมุฮัมมัด) ได้ศรัทธาต่อสิ่งที่ได้ถูกประทานลงมาแก่เขาจากพระเจ้าของเขา และมุอิมินทั้งหลายก็ศรัทธาด้วย ทุกคนศรัทธาต่ออัลลอฮ์   และมลาอิกะฮ์ของพระองค์และบรรดาคัมภีร์ของพระองค์ และบรรดาเราะฮ์ฮูลของพระองค์ (พวกเขาบอกว่า) เราจะไม่แยกระหว่างท่านหนึ่งท่านใดจากบรรดาเราะฮ์ฮูลของพระองค์ และพวกเขาได้กล่าวว่า เราได้ยินแล้วและได้ปฏิบัติแล้ว การอภัยโทษจากพระองค์เท่านั้นที่พวกเราปรารถนา โอ้พระเจ้าของเรา ! พระองค์นั่นคือ การกลับไป” (สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 285)

และดังกล่าวปรากฏในหะดีษท่านนบีมุฮัมมัด   ข้างต้น

((...الإيمان أن تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره...))
(رواه مسلم، 2001 : 277/1)

ความว่า “...การศรัทธา คือความเชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์ และต่อบรรดามลาอิกะฮ์ของพระองค์ และเชื่อมั่นต่อคัมภีร์ของพระองค์ และต่อเราะฮ์ฮูลของพระองค์ และต่อวันอากิเราะฮ์ และเชื่อมั่นต่อลิขิตความดีความชั่วแห่งพระองค์...”

(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 1/178)

องค์ประกอบของการศรัทธาทั้ง 6 ประการนี้ จำแนกเป็นหัวข้อดังนี้

1. ศรัทธาต่ออัลลอฮ์
2. ศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์
3. ศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์
4. ศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูต
5. ศรัทธาต่อวันสิ้นโลก
6. ศรัทธาในการกำหนดสภาวะการณ์

ผู้วิจัยจะทำการอธิบายให้ละเอียดแต่ละหัวข้อต่อไป ดังนี้

1) ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ

การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ประกอบด้วย การศรัทธาเชื่อมั่นต่อการมีอยู่จริงของพระองค์ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ มากมายที่ต่างก็บ่งชี้ถึงการมีอยู่ของพระองค์ อันได้แก่ ธรรมชาติ สติปัญญา ศาสนา และประสาทความรู้สึก และอีกประการหนึ่งของการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ก็คือการศรัทธาต่อเอกภาพ (วะหุดานียะฮ์) การเป็นพระเจ้า (อูลูฮียะฮ์) และพระนาม คุณลักษณะ (อัสมาอ์ วัศศิฟَات) ของพระองค์ ข้างต้นทั้งหมดคือการยืนยันต่อเตาฮีด 3 ประการพร้อมด้วยการเชื่อมั่นและปฏิบัติ (นัศรุลลอฮ์ ฎอยยิบ, 2002 : 43) นั่นก็คือ 1. เตาฮีด อ์รรูบูบียะฮ์ 2. เตาฮีด อัลอูลูฮียะฮ์ 3. เตาฮีด อัลอัสมาอ์ วัศศิฟَات (Ibn Abi al-‘Izz, 2000 : 24)

ก. เตาฮีดอ์รรูบูบียะฮ์ (توحيد الربوبية) หมายถึง การเชื่อมั่นศรัทธาอย่างแน่วแนในความเป็นเอกะของอัลลอฮ์ ﷻ ในการกระทำของพระองค์ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ทุกสรรพสิ่งในจักรวาลนี้ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงมีอำนาจเด็ดขาด พระองค์เป็นผู้ทรงบันดาลแต่เพียงพระองค์เดียว พระองค์เป็นผู้ทรงรวบรวมขึ้น เป็นผู้ทรงวางแผน เป็นผู้ทรงประทานเครื่องยังชีพ (ริสกี) ผู้ทรงให้มีชีวิต ผู้ทรงให้ปลิดชีพ ผู้ทรงให้ความปลอดภัย และอื่น ๆ (Ibn Abi al-‘Izz, 2000 : 25 ; Ibn ‘Abdullah, n.d. : 33) ดังที่พระองค์ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴾ 31 ﴿ فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعَدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنْتَى تُصْرَفُونَ ﴾

(سورة يونس الآية : 31-32)

ความว่า “(มุฮัมมัด) จงกล่าวเถิดว่า ผู้ใดที่ประทานเครื่องปัจจัยยังชีพให้แก่ผู้เจ้าจาก พากฟ้าและแผ่นดิน หรือผู้ที่ครอบครองการได้ยิน (หู) และการเห็น (ตา) ผู้ใดที่เอา สิ่งที่เป็นนอกมาจากสิ่งที่ตาย และเอาสิ่งที่ตายออกมาจากสิ่งที่ เป็น และผู้ใดที่บริหาร กิจการงาน พวกเขาจะกล่าวว่า อัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นเจ้าจงกล่าวเถิดว่า แล้วพวกท่านไม่ เกรงกลัวดอกหรือ นั่นคืออัลลอฮฺ ﷻ พระผู้อภิบาลของพวกเจ้าผู้ทรงความจริง ไม่มี สิ่งใดหลังจากความจริง นอกจากความหลงผิด ดังนั้นแล้วพวกท่านถูกนำไปพลัด หลงออกไปอย่างไร” (สุเราะฮฺฮุญุส อายะฮฺที่ 31-32)

ข. **เตาฮีดอูลูฮียะฮฺ (توحيد الألوهية)** หมายถึง ต้องศรัทธามั่นว่าไม่มีผู้ใด สมควรได้รับการกราบไหว้นอกจากอัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น และไม่เคารพสักคีสื่ออื่น ๆ เทียบเคียง พระองค์ โดยกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจทั้งภายนอกและภายใน กล่าวคือ การแสดงออกและ เจตจำนงที่ครอบคลุมถึงความขำเกรง ความหวัง การวิงวอนขอพร การมอบหมาย การยอมจำนนตน (al-Fauzan, 1999 : 47 ; Izzah Muhammad Hassan, Ala' Salah al-Din, Majidah Kamil Darwish, 1992 : 20) หรืออาจจะเรียกเตาฮีดประเภทนี้อีกชื่อหนึ่งว่า เตาฮีดอิบาอะฮฺ (Haji Said Haji Ibrahim, 1995 : 348) ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...﴾

(سورة النساء الآية : 36)

ความว่า “และสุเจ้าทั้งหลายจงเคารพสักคิต่ออัลลอฮฺ ﷻ และจงอย่าตั้งสิ่งใดเป็น ภาคักับพระองค์...” (สุเราะฮฺ อันนิซาอฺ อายะฮฺ ที่ 36)

Ibn Kathir (1981 : 2/280) ได้รรถธิบายว่า อัลลอฮฺ ﷻ ทรงใช้ให้ทำการอิบาอะฮฺ ต่อพระองค์เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ห้ามมิให้มีภาคักใด ๆ สำหรับพระองค์ เพราะว่าพระองค์นั้น คือผู้ทรงสร้าง ผู้ทรงประทานปัจจัยยังชีพ ผู้ทรงประทานเนี้ยะมะฮฺ ผู้ทรงประเสริฐกว่าบรรดาสิ่ง ที่พระองค์ทรงสร้างทั้งมวล ไม่ว่าจะเป็สิ่งมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นพระองค์คือผู้ทรงสิทธิเหนือ บรรดาสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายในการศรัทธาต่อพระองค์และไม่มีภาคักใด ๆ สำหรับพระองค์

ค. **เตาฮีดอัสมาอฺ วัศตีฟาต (توحيد الأسماء والصفات)** หมายถึง ต้องศรัทธา ต่อพระนามและคุณลักษณะของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ปรากฏในอัลกุรอานและในอัลหะดีษที่ถูกต้อง ศรัทธาตามความหมายที่ปรากฏโดยไม่ตีความ ไม่เอาสิ่งใดมาทดแทน ไม่ตัดทอนหรือเพิ่มเติม และ ไม่นำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกบังเกิดทั้งหลาย (Ibn Abi al-'Izz, 2000 : 24 ; Ibn Taymiyah, n.d. :

1/129-130 ; al-Akl, 1998 : 48 ; Ibn ‘Abdullah, n.d. : 34) เช่น พระองค์ทรงได้ยิน ทรงเห็น ทรงรู้ ทรงเมตตา ทรงรัก ทรงกริ้ว และเช่นพระองค์ทรงประทับอยู่บนบัลลังก์ทรงลงมายังฟ้าดูนยา ทรงมี พระหัตถ์ ทรงมีพระเนตร เป็นต้น คุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่สมบูรณ์ และเหมาะสม กับความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ไม่สามารถเปรียบเทียบกับสิ่งใด ๆ ได้ (อับดุลละาะ หนุ่มสุข, ม.ป.ป. : 15) ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾

(سورة الشورى الآية : 11)

ความว่า “ไม่มีสิ่งใดเหมือนพระองค์ และพระองค์ก็เป็นผู้ทรงได้ยินผู้ทรงเห็น”

(สุเราะฮ์ อัจซุรอ อายะฮ์ ที่ 11)

2) ศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์

การอีมานหรือการศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์ คือ การเชื่อมั่นต่อการมีอยู่จริงของ พวกเขาด้วยการเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ โดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัยใด ๆ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ...﴾ (سورة البقرة الآية : 284)

ความว่า “เราะฮ์สูลันัน (นบีมุฮัมมัด) ได้ศรัทธาต่อสิ่งที่ได้ถูกประทานลงมาแก่เขา จากพระเจ้าของเขา และมุอิมินทั้งหลายก็ศรัทธาด้วย ทุกคนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และมลาอิกะฮ์ของพระองค์และบรรดาคัมภีร์ของพระองค์ และบรรดาเราะฮ์สูลของพระองค์...” (สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ ที่ 285)

การศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์ จำเป็นต้องศรัทธาว่า บรรดามลาอิกะฮ์เป็นบ่าวของ อัลลอฮ์ ﷻ ประเภทหนึ่งที่มีคุณสมบัติเฉพาะ และแตกต่างไปจากบ่าวประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ บรรดา มลาอิกะฮ์นั้นถูกบังเกิดด้วยรัศมีของพระองค์ ไม่กินไม่ดื่ม ไม่หลับนอน ไม่มีเพศ และ บรรดามลาอิกะฮ์นั้นจะเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ และปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ จะไม่พูดก่อน ได้รับคำบัญชาจากอัลลอฮ์ ﷻ พวกเขามีหน้าที่เฉพาะแตกต่างกันไป (Ibn Battah, 1404 : 210 ; Ibn Abi al-‘Izz, 2000 : 401-407)

3) ศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์¹ ของพระองค์

มุสลิมต้องมีความศรัทธาและเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ว่า แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงประทานคัมภีร์ต่าง ๆ ของพระองค์ลงมาแก่บรรดาเราะสูลทั้งหลาย (Ibn Abi al-'Izz, 2000 : 424) ซึ่งในนั้นมีคำสั่งใช้ ขู่ห้าม สัญญาบุญ สัญญาลงโทษ และสิ่งประการต่าง ๆ ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงต้องการต่อมนุษย์ซึ่งมีทางนำและแสงสว่างอยู่ในนั้น ดังที่พระองค์ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ مِنْهُ وَكُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَّاعِينَ لَا تَقْرَأُ بَيْنَ يَدَيْهِ أَحَدٌ مِنْ رُسُلِهِ... ﴾ (سورة البقرة من الآية : 284)

ความว่า “เราะสูลนั้น (นบีมุฮัมมัด) ได้ศรัทธาต่อสิ่งที่ได้ถูกประทานลงมาแก่เขาจากพระเจ้าของเขา และมุอิมินทั้งหลายก็ศรัทธาด้วย ทุกคนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และมลาอิกะฮ์ของพระองค์และบรรดาคัมภีร์ของพระองค์ และบรรดาเราะสูลของพระองค์...” (สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ ที่ 285)

นอกจากอัลกุรอานแล้วยังมีบรรดาคัมภีร์ต่าง ๆ ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้กับบรรดาเราะสูลของพระองค์นั้นมีมากมาย (Ibn Abi al-'Izz, 2000 : 424-425) แต่ที่มีปรากฏในอัลกุรอานมีดังนี้ (อิสมาแอล เซะวีเศษ, 2542 : 29)

1. คัมภีร์อัดเตารอต ประทานให้กับนบีมูซา عليه السلام²
2. คัมภีร์อัลอินญีล ประทานให้กับนบีนบีอิซา عليه السلام³
3. คัมภีร์อิซซะฮูร ประทานให้กับนบีดาวูด عليه السلام⁴
4. แผ่นจารึกประทานให้กับนบีนบิอับรอฮีม และนบีมูซา عليه السلام
5. คัมภีร์อัลกุรอานอันทรงเกียรติ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้กับท่านนบีมุฮัมมัด عليه السلام⁵

4) ศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูตของพระองค์

มุสลิมต้องศรัทธาและเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ว่า อัลลอฮ์ ﷻ ทรงเลือกสรรบุคคลในหมู่มนุษยชาติเป็นเราะสูลของพระองค์ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งข่าวดีและเตือนข่าวร้าย และเป็นผู้

¹ คัมภีร์ต่าง ๆ ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้กับบรรดาศาสนทูตเพื่อเป็นบทบัญญัติในการเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ และคัมภีร์อัลกุรอานเป็นคัมภีร์เล่มสุดท้ายที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้กับท่านนบีมุฮัมมัด عليه السلام

² ดู สุเราะฮ์อัลหัจร : 7

³ ดู สุเราะฮ์อัลหะดีด : 25

⁴ ดู สุเราะฮ์ฮุอ์อิหมรอน : 50

⁵ ดู สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ : 185

เรียกร้องเชิญชวนสู่ศาสนาแห่งความจริง ชื่อนามนุญญ์และปลดปล่อยพวกเขาให้หลุดพ้นจากความมืดมนสู่แสงสว่าง และพระองค์ได้ส่งบรรดาเราะฮ์ลุคของพระองค์ลงมาในทุกยุคทุกสมัย ไม่มีประชาชาติใดที่ปราศจากการตักเตือน ดังปรากฏในอัลกุรอานว่า

﴿ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قَضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴾

(سورة يونس الآية : 47)

ความว่า “และทุกประชาชาติมีเราะฮ์ลุคถูกส่งมา ดังนั้นเมื่อเราะฮ์ลุคของพวกเขาได้มาแล้ว กิจการระหว่างพวกเขาก็ถูกตัดสิน โดยที่เที่ยงธรรม และพวกเขาจะไม่ถูกอธรรม” (สุเราะฮ์ ยูनुส อายะฮ์ที่ 47)

การเรียกร้องเชิญชวนพวกเขาเป็นไปเพื่อช่วยเหลือประชาชาติต่าง ๆ เหล่านั้นจากการตั้งภาคี (ชิริก) และการบูชาเจว็ด และชำระสังคัมทั้งหลายให้บริสุทธิ์จากพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ออกนอกกลุ่มนอกรีตและความเสื่อมเสีย

บรรดาเราะฮ์ลุค คือผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ในศาสน์ของอัลลอฮ์ ﷺ ปฏิบัติตามความไว้วางใจที่ถูกมอบหมาย และให้การตักเตือนแก่ประชาชาติของตน พร้อมทำการต่อสู้ (ญิฮาด) ในหนทางของอัลลอฮ์ ﷺ อย่างจริงจังและสมบูรณ์หมดแล้ว (Ibn Abi al-‘Izz, 2000 : 243-244)

5) ศรัทธาต่อวันสิ้นโลก (วันกิยามะฮ์)

มุสลิมต้องศรัทธามั่นว่าวันอาซานมีจริง โลกนี้ไม่จริงยั่งยืนจะต้องมลายลงไปในวันใดวันหนึ่งข้างหน้า ซึ่งทุกสรรพสิ่งจะพังพินาศย่อยยับ ไม่เหลือแม้แต่ชีวิตใด เว้นแต่อัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้างชั้นฟ้าและแผ่นดินเท่านั้น และต้องศรัทธาต่อทุกสิ่งทุกประการที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบอกไว้ในอัลกุรอาน และที่ท่านเราะฮ์ลุค ﷺ กล่าวไว้ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นหลังความตาย ตลอดถึงการเข้าพำนักอยู่ในสวนสวรรค์ของชาวสวรรค์ และการเข้าสู่นรกของชาวนรก (Ibn Abi al-‘Izz, 2000 : 572-604 ; al-Sabuni, 1404 : 60, 61, 63)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงยืนยันถึงการบังเกิดขึ้นจริงของวันสุดท้ายไว้ในอัลกุรอาน และทรงเน้นย้ำถึงความสำคัญของมันไว้ทุก ๆ ที่ทรงเตือนไว้ในโอกาสต่าง ๆ และทรงเน้นหนักถึงการเกิดขึ้นจริงของมัน อีกทั้งกล่าวเรื่องนี้เอาไว้มากมาย และพระองค์ทรงให้การอิมานต่อวันสุดท้ายนี้ผูกพันกับการอิมานต่อพระองค์ ดังที่พระองค์ทรงตรัสว่า

﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُؤْمِنُونَ﴾

(سورة البقرة الآية : 4)

ความว่า “และบรรดาผู้ที่ศรัทธาต่อสิ่งที่ถูกประทานลงแก่เจ้า และสิ่งที่ถูกประทานลงมาก่อนเจ้า และต่อวันปรโลกนั้นพวกเขาเชื่อมั่น” (สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 4)

6) ศรัทธาต่อการกำหนดสภาพการณ์ (เกาะฎูอและเกาะดัจ)

องค์ประกอบประการสุดท้ายของการศรัทธาในหลักการอิสลาม คือ การเชื่อมั่นอย่างหนักแน่นว่าความดีความชั่วทุกอย่างล้วนแต่เกิดขึ้นด้วยการเกาะฎูอและเกาะดัจของอัลลอฮ์ ﷻ ทั้งสิ้น และพระองค์ทรงกระทำตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปได้ด้วยความประสงค์ และจะไม่ออกจากความต้องการและการวางแผนของพระองค์ พระองค์ทรงทราบในทุกสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว และที่ยังไม่เกิดขึ้น (al-Sabuni, 1404 : 75-82 ; Abu al-Hasan al-Ash'ari, 1405 : 56)

ดังนั้น ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ ล้วนมาจากความรู้และอำนาจของพระองค์ และบทสรุปของพระองค์ สิ่งนั้นคือ สิ่งหนึ่งที่พระองค์ได้ทรงรู้มาก่อนแล้ว และลิขิตของพระองค์ได้บันทึกไว้ตามนั้น รวมถึงสิ่งใด ๆ ก็ตามที่พระองค์ทรงทำให้เกิดขึ้นมาจนถึงกาลนิรันดร์ ดังที่พระองค์ทรง ตรัสว่า

﴿... سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا﴾

(سورة الأحزاب الآية : 38)

ความว่า “...แนวทางของอัลลอฮ์ (ที่ได้มีขึ้นแล้ว) ต่อบรรดาผู้ที่ได้ล่วงลับในสมัยก่อน และพระบัญชาของอัลลอฮ์นั้นได้กำหนดไว้แล้ว” (สุเราะฮ์ อัลอะหฺซาบ อายะฮ์ที่ 38)

ท่านเราะฮ์ลุส ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องการศรัทธาต่อการกำหนดสภาพการณ์ไว้ว่า

((لا يؤمن عبداً؛ حتى يؤمن بالقدر خيره وشره من الله ، وحتى يعلم أن ما أصابه لم يكن ليخطئه ، وأن ما أخطأه لم يكن ليصيبه)) (رواه الترمذى ، : 2001 / 39/7)

ความว่า “บ่าวคนหนึ่งย่อมยังไม่มีอิมานจนกว่าเขาจะศรัทธาต่อเกาะดัจ (การกำหนดสภาพการณ์) ทั้งความดีและความชั่วของมันว่ามาจากอัลลอฮ์ และจนกว่า

เขาจะรู้เสียก่อนว่า แท้จริงสิ่งที่ประสบแก่เขานั้น เขาย่อมไม่คลาดแคล้วมันไป และแท้จริงสิ่งที่เขากลาดแคล้วไป เขาก็ย่อมไม่ประสบมัน” (บันทึกโดย al-Tirmidhi, 2001 : 7/39)

เมอลานา สัยยิด อิบูล อะลา เมาคูตี ได้อธิบายถึงผลของเตาฮิดที่มีต่อชีวิตมนุษย์ ในเชิงบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ว่า ผลจากที่ความเชื่อถือใน "الله لا اله الا الله" (ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮ) หมายถึงไม่มีพระเจ้าอื่นใด (ที่ถูกกราบไหว้โดยเที่ยงแท้) นอกจากอัลลอฮ ﷻ ที่มีต่อชีวิตมนุษย์ และคุณันว่าเหตุใดมนุษย์ประสบผลสำเร็จในชีวิต รวมทั้งพิจารณาว่า เหตุใดที่ผู้ไม่ยอมเชื่อถือในประโยชน์จึงพบแต่ความล้มเหลวทั้งในโลกนี้และโลกหน้า (Abu Ya 'la 1990 : 154-156) ดังนี้

1. ผู้ที่เชื่อถือใน “กะลิมะฮฺ” (คำปฏิญาณตน) นี้จะไม่มีความเป็นคนใจแคบหรือมีท่าทางสลดหดหู่ เขาเชื่อมั่นในพระเจ้า ผู้ทรงเป็นผู้สร้างฟ้าและแผ่นดิน เป็นเจ้าแห่งตะวันออกและตะวันตกทรงเป็นผู้อำนาจจักรวาลทั้งมวล เมื่อมีความเชื่อถือเช่นนี้แล้ว เขาก็จะไม่รู้สึกว้าวุ่นว้าวุ่นในจักรวาลเป็นสิ่งแปลกหน้าต่อตัวเขา เขาจะรู้สึกว้าวุ่นว้าวุ่นในจักรวาลเป็นของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของคนเดียวที่ได้สร้างเขาขึ้นมา เขาจะไม่ปลีกตัวออกห่างในความคิดและการกระทำ ความเห็นอกเห็นใจ ความรัก และการรับใช้ของเขาจะไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สายตาของเขาจะเห็นการณ์ไกล ความคิดสติปัญญาของเขาจะกว้างขวาง ท่าทางลักษณะจะเป็นอิสระและไม่มีเขตจำกัดเช่นเดียวกับอาณาจักรของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า สายตาอันมองการณ์ไกลและจิตใจอันกว้างขวางนี้จะเห็นของผู้ที่ไม่นับถือพระเจ้า ผู้ที่นับถือพระเจ้าหลายองค์หรือของผู้ที่นับถือเทพอันสมมุติให้มีอำนาจจำกัดและพลังจอมปลอมเช่นมนุษย์ได้กระนั้นหรือ?

2. ด้วยความเชื่อถือนี้จะทำให้มนุษย์ยกย่องนับถือตนเองมากที่สุด ผู้ที่ศรัทธารู้ว่าอัลลอฮ ﷻ เท่านั้นที่ทรงเป็นเจ้าของอำนาจทั้งปวง ไม่มีผู้ใดที่จะลงโทษหรือจัดสรรความต้องการของมนุษย์ ไม่มีผู้ใดที่จะให้ชีวิต เอาชีวิต กุมอำนาจหรือมีอิทธิพลเหนือมนุษย์นอกจากพระองค์ ด้วยความคิดนี้จะทำให้เขาไม่แยะแยะ เป็นอิสระและไม่เกรงกลัวต่ออำนาจทั้งปวงนอกจากอำนาจของพระเจ้าผู้เป็นเจ้านั้น

3. ในขณะที่เดียวกันก่อให้เกิดความเคารพตัวเอง ศรัทธาที่ยังทำให้มนุษย์เกิดความสุภาพถ่อมตน ไม่ทำให้มนุษย์ทำตนเด่นหรือเสแสร้ง ผู้ศรัทธาจะไม่เย่อหยิ่งจองหอง อวดดี ความเห่อเหิมอำนาจ สมบัติ หรือความสามารถจะไม่เกิดขึ้นในจิตใจของเขาได้ เพราะเขารู้ว่าทุก ๆ สิ่งที่เขาครอบครองอยู่นั้นพระเจ้าผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ประทาน พระองค์อาจจะเรียกคืนไปเช่นกับที่พระองค์ให้มาก็ได้ ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ไม่ศรัทธาเมื่อประสบความสำเร็จทางโลกบางอย่างก็จะเกิดความเย่อหยิ่งจองหอง เพราะถือว่าความสำเร็จนั้น ๆ เกิดขึ้นจากความสามารถของตนเอง ในทำนองเดียวกัน

ความเชื่อหยัง และการยกตัวข้อมเป็นผลอันเกิดมาจากการตั้งภาติ พวกมุขริกเชื่อว่าเขามีความ
เกี่ยวพันกับเทพเจ้า และความเกี่ยวพันนี้มีได้มีระหว่างเทพเหล่านั้นและกลุ่มชนอื่น

4. ความศรัทธานั้นทำให้มนุษย์บำเพ็ญแต่ความดี และเป็นคนสัตย์ซื่อ เขาคิดว่าไม่มี
มีทางใดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและรอดพ้นได้ นอกจากความบริสุทธิ์แห่งวิญญาณและความ
ประพฤติที่ถูกต้อง เขามีศรัทธาอันแน่วแน่ในพระผู้เป็นเจ้าของผู้ซึ่งอยู่เหนือความต้องการใด ๆ ไม่มี
ความเกี่ยวพันกับผู้ใดเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมอันสมบูรณ์ ไม่มีผู้ใดที่จะเข้าร่วมหรือมีอิทธิพล
ต่อการใช้อำนาจของพระองค์ ศรัทธานี้ก่อให้เกิดสำนึกในจิตใจของมนุษย์ว่าทางสำเร็จของเขา
หนทางเดียวก็คือต้องใช้ชีวิตอย่างถูกต้องและประพฤติอย่างเที่ยงธรรม ไม่มีอิทธิพลหรืออำนาจมืด
ที่จะช่วยให้เขาพ้นจากความหายนะได้

5. ผู้ศรัทธาไม่อาจกลายเป็นคนที่ซึมเศร้า หรือผิดหวังได้ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม เขา
มีศรัทธาคงมั่นต่อพระผู้เป็นเจ้าของผู้ซึ่งเป็นนายของทุก ๆ สิ่งบนพื้นดินและแผ่นฟ้า ผู้ซึ่งทรงพระ
เมตตาธิคุณ กรุณาธิคุณอันไม่มีขีดจำกัด และพระผู้ซึ่งมีอำนาจอันไม่สิ้นสุด ศรัทธานี้ได้ก่อให้เกิด
ความอบอุ่นซึมแทรกเข้าไปในจิตใจเขาอย่างประหลาด ศรัทธานี้จะก่อให้เกิดความพอใจและทำให้
จิตใจเกิดความหวัง ในโลกนี้เขาอาจพบแต่ความผิดหวังจากทุก ๆ แห่ง ไม่มีที่ใดที่ทำให้เขาสม
ปรารถนาได้ ทุก ๆ สิ่งที่เขาไปทูลขออย่าง แต่ด้วยความคงมั่นในศรัทธาพระเจ้าจะไม่ทิ้งเขา
ด้วยพลังแห่งศรัทธานี้จะช่วยให้เขาสู้ต่อไป

6. ศรัทธานี้ ทำให้มนุษย์มีการตัดสินใจที่แน่นอน ความมานะบากบั่นและความ
ไว้ใจในพระผู้เป็นเจ้าของ เมื่อเขาตัดสินใจที่ตนเองทำตามบัญชาของพระผู้เป็นเจ้าของ เพื่อแสวงหาความ
โปรดปรานจากพระองค์ เขาแน่ใจว่าพระผู้เป็นใหญ่แห่งจักรวาลได้ทรงอุดหนุนค้ำจุนเขาอยู่ ความ
แน่วแน่ทำให้เขามั่นคงและแข็งแกร่งราวกับขุนเขา ความยากลำบาก อุปสรรคและการขัดขวาง
นานาประการมีอาจทำให้เขาเลิกล้มความตั้งใจอันแน่วแน่ได้ ผลเช่นนี้ย่อมไม่อาจเกิดกับกาฬิรและผู้
ตั้งภาติ

7. ด้วยการกล่าวประโยคนี้จะบันดาลให้เกิดความกล้าแก่นมนุษย์ มีสองสิ่งที่ทำให้
มนุษย์กล้า (1) กลัวความตายที่มีความปลอดภัย (2) ความคิดที่ยังมีผู้อื่นนอกจากพระผู้เป็นเจ้าของที่
สามารถเอาชีวิตของเขาไปและยังเชื่ออีกว่า เขาอาจรอดพ้นจากความตายได้โดยใช้อุบายบางอย่าง
ศรัทธาใน "الله لا اله الا الله" (ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮ) จะช่วยชำระล้างความคิดเหล่านี้ออกจากจิตใจ
ความคิดแรกกลบเลื่อนไปจากจิตใจของเขา เพราะเขารู้ว่าที่จริงชีวิตและทรัพย์สมบัติของเขาตลอดจน
ทุกสิ่ง เป็นของพระผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้น เขาจึงพร้อมที่จะสละทุก ๆ สิ่งเพื่อให้พระองค์โปรดปราน
ความคิดหลังถูกขจัดไปเพราะผู้ศรัทธารู้ว่าไม่มีอาวุธใด สัตว์ หรือมนุษย์ที่จะมีอำนาจคร่าชีวิตเขาได้
พระผู้เป็นเจ้าของก็ยกเว้นที่ที่มีอำนาจกระทำเช่นนั้น ชีวิตเขาถูกกำหนดเวลา แม้แต่พลังทั้งหมด

ในโลกรวมกันเข้าก็ไม่อาจเอาชีวิตเขาไปไม่ว่าในขณะใดขณะหนึ่งก่อนเวลาที่กำหนด และนี่ก็คือเหตุผลที่ว่าเหตุใดจึงมีมีใครที่กล้าไปกว่าผู้ศรัทธาในพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้เขาย่อท้อ แม้แต่ความทุกข์ยากแสนสาหัส พายุร้ายแห่งการกลั่นแกล้งและศัตรูอันร้ายกาจที่สุดก็ไม่สามารถจะทำให้เขาหวาดหวั่น เมื่อเขาต้องต่อสู้เพื่อพระผู้เป็นเจ้า เขาก็สามารถที่จะเอาชนะได้ แม้กระทั่งพลังที่มีอำนาจมากกว่าตัวเขา ถึง 10 เท่า สำหรับพวกมุชริก กafir และผู้ที่ไม่นับถือพระเจ้าจะสามารถหากการตัดสินใจที่แน่นอน พลังอำนาจที่เข้มแข็งเหล่านี้มาจากไหน? เขาถือว่าชีวิตเป็นสิ่งที่รักที่สุดในโลก เขาเชื่อว่าศัตรูจะนำความตายมาให้ และทางเดียวที่จะรอดพ้นได้ก็คือวิ่งหนีให้พ้นจากศัตรูนั้น

8. ศรัทธาใน "ﷻ ﻻ ﺇﻟﻮﻩ ﺇﻻﻩ" ไม่มีพระเจ้าอื่นใด (ที่ถูกกราบไหว้โดยเที่ยงแท้) นอกจากอัลลอฮ์ ก่อให้เกิดสันติและความสัน โดย ชำระล้างจิตใจให้ปราศจากความอิจฉาริษยาและความโลภ กำจัดความคิดที่จะใช้ชีวิตเร็ว ๆ และไม่ยุติธรรมเพื่อหาความสำเร็จ

9. ผลที่สำคัญที่สุดของ "ﷻ ﻻ ﺇﻟﻮﻩ ﺇﻻﻩ" ก็คือทำให้มนุษย์ได้รู้ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎของพระผู้เป็นเจ้า ผู้ศรัทธาเชื่อมั่นว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงรอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าซ่อนเร้นหรือเปิดเผย และพระองค์อยู่ใกล้ชิดกับเขายิ่งไปกว่าเส้นเลือดที่ลำคอของเขาเสียอีก แม้เขาจะกระทำความบาปในมุมใดมุมหนึ่งซึ่งห่างไกลหรือในความมืดมิดแห่งราตรีพระองค์ก็ทรงทราบ พระองค์ทราบแม้กระทั่งความคิดและความตั้งใจของเราว่าดีเลวแค่ไหน เราอาจหลบเร้นไปจากทุก ๆ คน แต่เราไม่อาจจะหนีหายไปจากพระหัตถ์ของพระผู้เป็นเจ้าแห่งสากลโลกได้ ยิ่งมนุษย์มีศรัทธาในคำกล่าวนี้ มันคงเพียงใดเขาก็จะยิ่งปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ได้เคร่งครัดขึ้นเพียงนั้น เขาจะหลบหลีกจากสิ่งที่พระองค์ห้าม และจะปฏิบัติตามพระคำบัญชา แม้จะอยู่เพียงลำพังหรือในความมืดเพราะเขารู้ดีว่า “คำราว” ของพระผู้เป็นเจ้าจะไม่ทิ้งให้เขาอยู่ลำพังและเขายังขยาดต่อหมายศาลซึ่งเขาไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ด้วย และด้วยเหตุนี้ข้อแรกและข้อสำคัญที่สุดของการเป็นมุสลิม ก็คือการมีศรัทธาใน “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮ์” ดังที่ท่านได้ทราบมาแล้ว “มุสลิม” หมายถึงการประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งของพระผู้เป็นเจ้า และการที่จะเคารพเชื่อฟังพระองค์นั้นก็ไม่มีทางใดอื่นนอกไปจากมีศรัทธามันใน “ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮ์” กล่าวคือไม่มีพระเจ้าองค์ใดอันควรค่าแก่การเคารพภักดี นอกจากอัลลอฮ์ ﷻ เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น

ในคำสอนของนบีมุฮัมมัด ﷺ การศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียวเป็นกฎพื้นฐานและเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด สิ่งนี้คือหัวใจของอิสลามและเป็นตัวจักรสำคัญและพลังของอิสลาม ศรัทธาอื่น ๆ คำสั่งและกฎต่าง ๆ ของอิสลามตั้งมั่นอยู่ และได้พลังแข็งแกร่งมาจากพื้นฐานแห่งการศรัทธานี้ทั้งสิ้น ถ้าปราศจากศรัทธานี้แล้วก็ไม่มีความอื่นใดเหลือเป็นอิสลามได้เลย

ดังนั้น เตาฮิดนับว่าเป็นพื้นฐานแรกที่ทำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ ผู้ใดยึดมั่นต่อเตาฮิดอย่างเหนียวแน่น จิตใจของเขาจะพบแต่ความสุข ถึงแม้ว่าเขาจะเผชิญกับความเลวร้ายมากน้อยเพียงใด เขาสามารถที่จะยอมรับได้และคิดว่าเป็นบททดสอบจากอัลลอฮ์ที่เขาจะต้องน้อมรับอย่างมีอภิปฏิเสศได้

เตาฮิดจะทำให้ผู้เชื่อมั่นสามารถดำรงชีวิตอย่างผาสุกทั้งในโลกนี้และโลกหน้าหรือวัน อาคีเราะฮ์ โดยจะได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์อย่างแท้จริง และในที่สุดจะเป็นผู้ที่รอดพ้นจากไฟนรกและได้รับสวนสวรรค์สถานพำนักอันประเสริฐยิ่งเป็นสิ่งตอบแทนตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสัญญาไว้

3.1.5 ความประเสริฐของอะกีดะฮ์ในอิสลาม

การศรัทธาในอิสลามหรืออะกีดะฮ์อิสลามียะฮ์ มีลักษณะที่เฉพาะเป็นของตนเอง ไม่เหมือนกับการศรัทธาในศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออื่น ๆ และมีความประเสริฐซึ่ง ได้กล่าวถึงลักษณะเฉพาะและความประเสริฐดังกล่าวไว้ในหนังสือของท่าน (Abd al-Rashid Ahmad, 2003 : 55-61) ดังนี้

1) เป็นอะกีดะฮ์แห่งพระผู้อภิบาลหรือเรียกภาษาอาหรับว่า อะกีดะฮ์ ร็อบบานียะฮ์ หมายถึง การศรัทธาที่ถูกกำหนดโดยพระผู้ทรงเป็นเจ้าของ และทรงอภิบาลสากลจักรวาล ดังนั้น การศรัทธาตามแนวทางนี้จึงมิใช่หลักการที่ถูกกำหนดโดยความคิดของมนุษย์หรือสิ่งถูกสร้างชนิดอื่น ๆ แม้ว่ามนุษย์บางคนจะได้รับการยอมรับว่ามีความคิดเยี่ยมยอดขนาดไหนก็ตาม

2) เป็นอะกีดะฮ์ที่มีความชัดเจน หมายความว่า การศรัทธาแห่งอิสลามนั้นเป็นการศรัทธาที่มีรายละเอียดซึ่งสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจนไม่คลุมเครือหรือเป็นปริศนาที่ยากต่อการเข้าใจได้ ทั้งนี้เพราะได้ยืนยันอย่างชัดเจนแล้วว่าเบื้องหลังของจักรวาลอันสวยสดงดงามและการดำรงอยู่อย่างเป็นระบบระเบียบที่แน่นอนนี้มีพระผู้สร้างผู้ทรงเอกะทำหน้าที่กำหนดควบคุมให้เป็นไปตามพระประสงค์ของพระองค์ ผู้นั้นก็คือพระเจ้าซึ่ง ไม่มีและไม่ต้องการภาคีใด ๆ สำหรับพระองค์ไม่มีคู่แข่ง ไม่มีผู้เสมอเหมือนกับพระองค์ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างต้องยอมสยบนอบน้อมต่อพระองค์เท่านั้น ดังที่ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَانُونٌ ﴾

(سورة البقرة الآية : 116)

ความว่า “และพวกเขาถือว่า อัลลอฮ์ได้ทรงยึดเอาพระบุตรองค์หนึ่ง มหา
 บริสุทธิพระองค์ท่านหาใช่เช่นนั้นไม่ สิ่งที่อยู่ในบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดินนั้น
 เป็นของพระองค์ทั้งสิ้น โดยที่ทั้งหมดนั้นเป็นผู้ภักดี และนอบน้อมต่อพระองค์”
 (สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 116)

การศรัทธาในลักษณะนี้เป็นการศรัทธาที่สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติและ
 สัญชาติญาณของมนุษย์ผู้ซึ่งแสวงหาผู้เป็นต้นเหตุแห่งการสร้างเป็นการแสวงผู้ทรงสร้างที่ทรงเออะ
 ดังนั้นการศรัทธาที่แท้และที่สามารถสนองตอบความต้องการของมนุษย์ได้อย่างชัดเจนที่สุด

3) เป็นอะกีดะฮ์แห่งธรรมชาติอันบริสุทธิ์ หมายความว่า การศรัทธาในอิสลาม
 เป็นการศรัทธาที่มีได้แปลกแยก และขัดแย้งกับธรรมชาติอันดั้งเดิมของมนุษย์ ดังนั้นอะกีดะฮ์นี้ จึง
 เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับการเรียกร้องของธรรมชาติที่ดั้งเดิมของมนุษย์ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ใน
 อัลกุรอานว่า

﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ
 الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (سورة الروم الآية : 30)

ความว่า “ดังนั้น เจ้าจงผินหน้าของเจ้าสู่ศาสนาที่เที่ยงแท้ (โดยเป็น) ธรรมชาติ
 ของอัลลอฮ์ซึ่งพระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในการสร้าง
 ของอัลลอฮ์ นั่นคือ ศาสนาอันเที่ยงตรง แต่ส่วนมากของมนุษย์ไม่รู้” (สุเราะฮ์
 อัล-รุม อายะฮ์ที่ 30)

4) เป็นอะกีดะฮ์ที่มีความแน่นอน หมายความว่า การศรัทธาในอิสลามนั้นเป็นการ
 ศรัทธาที่มีความมั่นคงแน่นอน และสอดคล้องกับข้อเท็จจริงไม่มีการเพิ่มเติมตัดตอน เปลี่ยนแปลงและ
 ปรับสภาพ ไม่มีอำนาจใดในโลกที่จะกระทำการดังกล่าวต่ออะกีดะฮ์อิสลามได้ ดังนั้นทุกสิ่งทุก
 อย่างที่เพิ่มเติมเข้าไปในอะกีดะฮ์จึงไม่ได้รับการยอมรับโดยปริยาย

5) เป็นอะกีดะฮ์ที่มีรากฐานจากพยานหลักฐานเป็นส่วนประกอบสำคัญ
 หมายความว่า การกำหนดความจริงแท้ของอะกีดะฮ์อิสลามนั้นมิได้อาศัยการยืนยันจากเบื้องบน
 เพียงประการเดียว แต่ยังยอมรับพยานหลักฐานและเหตุผลที่ถูกต้องด้วย ดังนั้นในการศรัทธา
 จึงไม่มีการขัดแย้ง อย่างเช่นเจ้าจงเชื่อเถิดถึงแม้ว่าเจ้าจะไม่รู้อะไรเลยก็ตาม หรือคำว่าจงศรัทธาเถิด
 แล้วเจ้าจะได้รู้ภายหลัง เหล่านี้เป็นต้น ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ (سورة البقرة الآية : 111)

ความว่า “และพวกเขา กล่าวว่า จะไม่มีใครเข้าสวรรค์เลยนอกจากผู้ที่ เป็นอิิวหรือ คริสเตียนเท่านั้น นั่นคือความเพ้อฝันของพวกเขา จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่า พวก ท่านจงนำหลักฐานของพวกท่านมาถ้าพวกท่านเป็นผู้พูดจริง” (สุเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 111)

นอกจากด้วยหลักฐานดังกล่าวแล้วอะกิดะฮ์อิสลามไม่เพียงพอที่จะพิจารณาด้วย จิตใจ และความรู้สึกเท่านั้น แต่ยังต้องใช้การยืนยันในเชิงเหตุผลที่ถูกต้องและหลักฐานอันชัดเจน เท่านั้น เพื่อให้ปัญญาของมนุษย์นี้ได้รับรู้สามารถยอมรับได้ และส่งต่อไปยังจิตใจและกลายเป็นการ ศรัทธาในที่สุด ซึ่งเรื่องนี้อัลกุรอานได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแก่ชนูประเด็นเกี่ยวกับอูลูฮียะฮ์ (ความเป็นพระเจ้าของอัลลอฮ์ ﷻ) ด้วยการยกหลักฐานการเกิดขึ้นของจักรวาล ร่างกายมนุษย์และ ประวัติศาสตร์แห่งมวลมนุษยชาติตลอดยุคสมัยมาเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการดำรงอยู่อย่าง เป็นเอกะ และความเป็นพระผู้เป็นเจ้าเพียงผู้เดียวของพระองค์

6) เป็นอะกิดะฮ์ที่มีความเป็นสายกลาง หมายความว่า การศรัทธาในอิสลามนั้นไม่ มีลักษณะสุดโต่งเกินขอบเขตและประนีประนอมจนก่อให้เกิดการละเลยจนขาดตกบกพร่องแต่ อย่างไม่ใด ทั้งนี้เพราะการศรัทธาในอิสลามนั้นมีลักษณะที่สมดุลระหว่างความเชื่อที่ปฏิเสธแนวทาง ของอภิปรัชญาหรือปรากฏการณ์ที่เร้นลับซึ่งไม่อาจสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทั้งหลายได้กับความ เชื่อต่อพระเจ้าหลายองค์หรือความเชื่อในลักษณะที่วิญญูณของพระเจ้าสถิตอยู่ในเรือนร่างของ พระราชาหรือผู้ปกครองประเทศหรือสถิตอยู่ในตัวสิ่งสาราสัตว์ พืชพันธุ์นางไม้ เป็นต้น

ในอีกด้านหนึ่งการศรัทธาในอิสลามนั้นได้ปฏิเสธลัทธิความเชื่อแบบอเทวนิยม พร้อม ๆ กับปฏิเสธความเชื่อแบบลัทธินับถือพระเจ้าหลายองค์ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธลัทธิความ เชื่อเกี่ยวกับการมีสิ่งอื่นใดเป็นภาคีต่อพระเจ้าอันจอมปลอม แต่ได้ยอมรับอย่างแน่วแน่นของการดำรง อยู่ของพระผู้เป็นเจ้าเพียงผู้เดียว พระองค์ทรงเอกะไม่มีผู้ใดนอกจากพระองค์เท่านั้น พระองค์ คืออัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสูงส่งยิ่ง

7) เป็นอะกิดะฮ์แห่งเตาฮีด หมายถึง การศรัทธาที่ยึดมั่นในความเป็นเอกะ ของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสูงส่งซึ่งการศรัทธาในลักษณะนี้ถูกกำหนดให้มนุษยชาติทุกยุคทุกสมัยตลอด ระยะเวลาแห่งประชาชาติของประชาชาตินี้ตั้งแต่ต้นบิอาดัม ﷺ จนกระทั่งยุคคนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยไม่ มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ เนื่องจากอิสลามถือว่าไม่มีความจำเป็นในการพัฒนาในเรื่อง

เกี่ยวกับอะกีดะฮ์ เพราะอะกีดะฮ์นั้นแหละเป็นฐานของการพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงมนุษยชาติ ให้สามารถสร้างสรรค์สังคม และอารยธรรมให้ดียิ่งขึ้น

8) เป็นอะกีดะฮ์ที่ครอบคลุม หมายความว่า การศรัทธาในอิสลามนั้นมีลักษณะที่ครอบคลุมถึงมิติต่าง ๆ ของความเป็นมนุษย์รวมทั้งครอบคลุมถึงพฤติกรรมโดยธรรมชาติของคนอย่างครบถ้วน และมีความสมดุลในทุก ๆ มิติทางธรรมชาติของมนุษยชาติทั้งหมด

ในอีกด้านหนึ่งอะกีดะฮ์อิสลามมีความครอบคลุมถึงทุกชนชั้นทุกระดับของสังคมมนุษย์ ทั้งนี้เพราะอะกีดะฮ์นี้ถูกกำหนดโดยอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้างมนุษย์ซึ่งแน่นอนพระองค์ทรงรู้ยิ่งถึงความจำเป็น ประโยชน์ที่มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยทุกสังคมที่ต้องยึดมั่นและนำไปใช้ในการดำรงชีวิตของเขาทั้งหลาย

จากสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าความศรัทธาในอิสลามนั้นมีลักษณะที่เฉพาะ และมีความประเสริฐ ซึ่งไม่เหมือนกับศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออื่น ๆ เป็นหลักยึดมั่นที่ผู้ที่ศรัทธามั่นอย่างแท้จริงแล้ว มีความสงบสุขชอบอุใจ ดังนั้น มุสลิมซึ่งเป็นเจ้าของอะกีดะฮ์ จำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจให้รู้ถึงแก่นแท้ของมัน เพื่อจะได้เป็นผู้ที่มีความเชื่อที่ถูกต้องและความศรัทธาที่สมบูรณ์

3.1.6 อัชชีริก (al-Shirk) การตั้งภาคี

เตาฮีด (การยืนยันในเอกภาพพระเจ้า) เป็นแก่นคำสอนอิสลามซึ่งถูกนำไปอธิบายภาวะการณ์มีอยู่ของทุกสรรพสิ่งตั้งแต่เม็ดทรายทุกเม็ดบนหาดทรายไปจนถึงดวงดาวทุกดวงบนฟากฟ้า เตาฮีดเป็นเป้าหมายของการสร้าง ผู้ที่ยอมรับเป้าหมายนี้ต้องบูรณาการชีวิตของเขาทั้งหมดเข้ากับปรัชญาแห่งเตาฮีด สิ่งตรงข้ามกับเตาฮีด ถูกเรียกว่า ชีริก หรือการตั้งภาคีกับเอกภาพกับอัลลอฮ์ ﷻ เป็นแนวคิดหรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่สร้างมลทินให้กับหลักการเตาฮีด

ดังนั้น การทำความเข้าใจเรื่องชีริกให้กระจ่างและชำระล้างชีวิตให้บริสุทธิ์จากการแปดเปื้อนจากมันจึงเป็นสาระสำคัญของคำสอนอิสลาม

1. ความหมายของชีริก

อัชชีริก เป็นคำภาษาอาหรับ แปลว่า การตั้งภาคี มันมีความหมายด้านภาษามากกว่าหนึ่งความหมาย ดังนี้ (ibn al – Manzur,1990 : 10:448; ibn Fasir,1991 : 3 : 265) มีความหมายเป็น “มุคอลาเตอะฮ์” (Mukhalatah) หมายถึง การผสม ปะปนกัน มีความหมายเป็น “มุคอสะบะฮ์” (Musahabah) หมายถึง ร่วมสมาคม มีความหมายเป็น “มุซารอกะฮ์” (Musharakah)

หมายถึง การมีหุ้นส่วน มีความหมายเป็น “ตัสวียะฮฺ” (Taswiyah) หมายถึง ความเท่าเทียม มีความหมายเป็น “กุฟรุ้” (Kufr) หมายถึง การปฏิเสธอัลลอฮฺ

ส่วนอชชีรกุ ในด้านวิชาการนั้น หมายถึง การยึดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งตั้งภาคีเคียงคู่กับอัลลอฮฺ ไม่ว่าในด้านคุณลักษณะ การกระทำ หรือสิ่งอื่นใด ด้วยการเทียบเท่าสิ่งถูกสร้างกับผู้สร้าง ในการศรัทธา การวิงวอนขอพร การอำนวยการประโยชน์ และโทษ การเคารพภักดี เป็นต้น (al – Umari, 1998 : 234 ; Muhammad Zakariya, 2000 : 1 : 121)

2. ประเภทของอชชีรกุ

อชชีรกุแบ่งได้เป็น สอง ประเภท คือ

หนึ่ง อชชีรกุ อัลอักบาร (al- Shirk al-Akbar) หมายถึง อชชีรกุที่ยิ่งใหญ่ คือการตั้งภาคี หรือ การนำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเทียบเท่ากับอาดัมัน พระนาม และคุณลักษณะของอัลลอฮฺ หรือการนำเอาสิ่งที่คู่ควรกับพระองค์มาเทียบเท่ากับสิ่งที่ถูกสร้าง (Muhammad Zakariya, 2000 : 1 : 41) สรุปแล้วอชชีรกุ อัล-อักบาร คือการที่มนุษย์ยึดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งตั้งภาคีเคียงคู่กับอัลลอฮฺในเตฮีดทั้งสาม คือ เตฮีดรูบฎิยะฮฺ อุลูฮิยะฮฺ และอัล-ฮัสมาฮฺ วัศซีฟาต(al- Duwaish,1411H : 1 : 516)

สอง อชชีรกุ อัลอัศฆอร (al-Shirk al-Asghar) หมายถึง การสร้างความเท่าเทียมระหว่างอัลลอฮฺกับสิ่งอื่นนอกเหนือจากพระองค์เกี่ยวกับแบบการกระทำ เช่น ทำเพื่อโอ้อวดคนอื่นหรือเกี่ยวกับการพูด เช่น การกล่าวประโยคที่ให้ความหมายที่เท่าเทียมกันระหว่างอัลลอฮฺกับสิ่งที่ถูกสร้างด้วยดังกล่าวว่า “หากอัลลอฮฺและท่านประสงค์” เป็นต้น (Muhammad Zakariya, 2000 : 1 : 167)

การตั้งภาคีกับอัลลอฮฺนั้นเป็นบาปที่ยิ่งใหญ่ ผู้ที่เสียชีวิตในภาวะที่ตั้งภาคีกับพระองค์ จะไม่มีสิทธิ์ในการรับอภัยโทษจากพระองค์ ดังนั้น ชีรกุจึงเป็นความผิดที่รุนแรงที่สุดใดในทัศนะของคำสอนอิสลาม ดังปรากฏในอัลกุรอานอัลลอฮฺได้ตรัสไว้

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ
إِنَّمَا عَظِيمًا ﴾ (سورة النساء الآية : 48)

ความว่า “แท้จริงแล้วอัลลอฮฺจะไม่ทรงอภัยโทษให้แก่การที่สิ่งหนึ่งจะถูกทำให้มีภาคีขึ้นแก่อัลลอฮฺ และพระองค์จะทรงอภัยให้แก่สิ่งอื่นนอกจากนั้น สำหรับผู้ที่พระองค์ประสงค์ และผู้ใดให้มีภาคีขึ้นแก่อัลลอฮฺแล้ว แน่แน่นอนเขาได้อุปโลกน์บาป อันใหญ่หลวงขึ้น” (สุเราะฮฺ อันนิซาฮฺ อายะฮฺที่ 48)

อัลลอฮ์ทรงอภัยโทษความผิดของบ่าวทุกประเภทเมื่อใดก็ตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ยกเว้นความผิดของการตั้งภาคีกับพระองค์ สัจยิดกุฎบ ได้ให้เหตุผลในเรื่องนี้ว่า “และไม่มี การให้อภัยโทษบาปการตั้งภาคี ในขณะที่เมื่อใดก็ตามที่อัลลอฮ์ประสงค์ประดุจแห่งการอภัยโทษทุกบาป เปิดไว้สำหรับบาปทุกชนิดเว้นแต่บาปจากการตั้งภาคีเหตุผลเพื่อให้ความสำคัญแก่ความผิดของการตั้ง ภาคี และมันเป็นการออกจากขอบเขตของการอภัยโทษ ผู้ที่ตั้งภาคีกับอัลลอฮ์นั้นได้ออกจากขอบเขต ของความดี และความถูกต้องอย่างแท้จริง” (Sayyid Qutb, 1992 : 2 /760) และท่านมีความเห็นอีกว่า อัชชิริก หรือการตั้งภาคีกับอัลลอฮ์นั้นคือบ่อเกิดของความชั่วและสิ่งต้องห้ามทั้งหลาย เขาได้กล่าว ว่า“แท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นสิ่งต้องห้ามอันดับแรก เพราะมันจะนำไปสู่ทุก ๆ สิ่งที่ต้องห้าม มัน เป็นสิ่งชั่วช้าอันดับแรกที่รวบรวมความเลวทั้งหมด” (Sayyid Qutb, 1992 : 3/1229 – 1230)

จากข้อความของสัจยิด กุฎบ ที่ผู้วิจัยเสนอมานั้น ชี้ให้เห็นถึงแนวคิดของท่าน เกี่ยวกับอัชชิริก หรือการตั้งภาคีกับอัลลอฮ์ ว่ามีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น การกราบ ไหว้สิ่งอื่นนอกเหนือจากอัลลอฮ์ การหวังต่อสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากอัลลอฮ์และอื่น ๆ

3.2 หลักคำสอนทางด้านอิบาดะฮ์ของลูกมานครต่อลูก

แนวคิดอิบาดะฮ์ในอิสลาม ไม่ได้มีขอบเขตแค่ “ตะอับุดิ” ที่รู้จักกันว่าการ ละหมาด การถือศีลอด การบริจาคซะกาต การทำหัจญ์และอื่น ๆ แต่มันจะให้ความหมายที่กว้างขั้ว วางอย่างลึกซึ้ง อิบาดะฮ์เป็นการถ่อมตนความเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ ﷻ อย่างเต็มที่ เพราะการงาน ของคุณยากับอะกีเราะฮ์เป็นการชี้แนะและเป็นการสอนของอัลลอฮ์ ﷻ โดยเฉพาะ นอกจากนั้น ด้วยอิบาดะฮ์เป็นความสำคัญระหว่างบ่าวกับพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในทุก ๆ ด้าน ความสัมพันธ์ที่ แท้จริงเหล่านี้เป็นรากฐานอันดับแรกในการอบรมการสอนอิสลามอย่างทั่วถึง (Muhammad Qutb, 1980 : 1 : 34)

3.2.1 อิบาดะฮ์ในอิสลาม

คำว่า อัลอิบาดะฮ์ (العباد) เป็นภาษาอาหรับ มาจากรากศัพท์ของคำว่า “อะบะดะ (عبد) ยะอับุด (يعبد) อัลอิบาดะฮ์ (العباد) อุบุดะฮ์ (عبود) อุบูดียะฮ์ (عبودية) ” ซึ่งความหมาย ทางด้านภาษาศาสตร์นั้น หมายถึงการเชื่อฟังนอบน้อม และยอมจำนน (Ibu Manzur, 1994 : 3 : 273) ส่วนความหมายของ อัลอิบาดะฮ์ ด้านวิชาการ นั้น หมายถึงทุก ๆ การกระทำ หรือคำพูดของบ่าว ทั้งภายนอก และภายในที่อัลลอฮ์ ทรงรักและพอพระทัย ดังนั้นการละหมาด การจ่ายซะกาต การถือศีลอด

การประกอบพิธีฮัจญ์ การพูดจริง การรักษาความซื่อสัตย์ การทำความดีต่อบิดามารดา การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ การรักษาสัญญา การเชิญชวนสู่การทำดี และการห้ามการทำชั่ว การต่อสู้กับมุนาฟิก การทำดีต่อเพื่อนบ้าน เด็กกำพร้า ผู้เดินทาง ทาสและสัตว์ การวิงวอนขอพร การระลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ สิ่งเหล่านี้ เป็นอิบาดะฮ์ทั้งสิ้น (al-Ashqar, 1995 : 260 ; Ibu Taimiyyah, 1995 : 11-12)

อิบาดะฮ์ในอิสลาม หมายถึงการแสดงออกถึงความนอบน้อมอย่างที่สุด หรือให้ความสำคัญอย่างสูงต่อผู้ทรงถูกเคารพภักดี อิบาดะฮ์เป็นดั่งบันไดที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งที่ถูกสร้าง (มัลกูด) กับพระผู้ทรงสร้าง และยังมีผลอันลึกซึ้งสู่การปฏิบัติของเราที่พึงมีต่อสิ่งถูกสร้างต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

จากสิ่งดังกล่าวรวมถึงหลักการ (รูก่น) ต่าง ๆ ของอิสลาม อาทิเช่น การละหมาด การถือศีลอด ทานซะกาต บำเพ็ญฮัจญ์ ตลอดจนการปฏิบัติต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำไป โดยหวังความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ﷻ และให้ความสำคัญต่อบทบัญญัติของพระองค์ เป้าหมายของอิสลามก็คือเพื่อให้ชีวิตของเราทั้งหมดนั้นเป็นอิบาดะฮ์และเป็นการเชื่อฟังอัลลอฮ์และอัลกุรอานได้วางขอบเขตแก่เราเป้าหมายที่ได้ทรงสร้างมนุษย์เพื่ออิบาดะฮ์ต่อเขา (ฟิตฮีย์ ยะกัน, 2544 : 33-34) ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

(سورة الذاريات الآية : 56)

ความว่า “และฉัน (อัลลอฮ์) มิได้สร้างญินและมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่ให้เคารพภักดีฉัน” (สุเราะฮ์ อัจซารียาต อายะฮ์ที่ 56)

สัจธรรมอันยิ่งใหญ่ที่อุบัติขึ้นนี้ ทำให้ญินและมนุษย์ไม่ปฏิบัติตามเส้นทางอื่นนอกจากที่ถูกบัญญัติไว้ในอัลกุรอาน เมื่อพระองค์กล่าวแก่มลาอิกะฮ์ว่า “ฉันจะสร้างตัวแทนบนหน้าแผ่นดิน” ฉะนั้น การเป็นตัวแทนบนหน้าแผ่นดิน คือการที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติเสมือนตัวแทนและดำรงไว้ซึ่งกฎหมายของอัลลอฮ์ในแผ่นดิน เพื่อทำให้แนวทางแห่งพระผู้อภิบาลเป็นจริง

ดังนั้น ภาพลักษณ์ของอิบาดะฮ์ คือเป้าหมายที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นสถานเดียว ตำแหน่งเดียวของมนุษย์ ตำแหน่งตัวแทนบนแผ่นดิน ซึ่งแก่นแท้ของอิบาดะฮ์นั้น มี 2 ประการ (มูรีด ทิมะเสน, 2541 : 57-58) ดังนี้

1. คือการยอมรับต่อสถานะแห่งการเป็นทาสของพระองค์ทางจิตใจ คือการยอมรับความรู้สึก ระหว่างการเป็นบ่าวกับพระผู้อภิบาล บ่าวจะต้องอibasะฮุ และพระผู้อภิบาลจะต้องถูกอibasะฮุซึ่งไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่เบื้องหลังกิจการดังกล่าว นอกจากผู้อibasะฮุและผู้ถูกอibasะฮุซึ่งเป็นการอibasะฮุต่อพระผู้อภิบาลเพียงองค์เดียวเท่านั้น

2. คือการมุ่งไปยังพระองค์ในทุกๆ การเคลื่อนไหว ทั้งภายใต้จิตสำนึกและการเคลื่อนไหวอวัยวะร่างกาย ทุกการเคลื่อนไหว จะต้องมุ่งต่อพระองค์โดยบริสุทธิ์ใจ ปราศจากความรู้สึกอื่น ๆ และปราศจากความหมายอื่นนอกจากความหมาย ของการอibasะฮุต่ออัลลอฮุเท่านั้น ทุกสิ่งเป็นอibasะฮุและทุก ๆ อibasะฮุเป็นเป้าหมายหลักซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระองค์ที่ทรงสร้างมนุษย์และญิน และพระองค์ยังทรงตรัสอีกว่า

﴿قُلْ إِن صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

(سورة الأنعام الآية : 162)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่าแท้จริงการละหมาดของฉันและการอibasะฮุของฉัน การมีชีวิตของฉัน และการตายของฉันนั้น เพื่ออัลลอฮุพระผู้อภิบาลแห่งสากลโลกเท่านั้น” (สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 162)

ดังนั้น เพื่อให้เป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ในด้านอibasะฮุ จะต้องปฏิบัติตนดังต่อไปนี้ (ฟิตฮี ยะกัน, 2544 : 34-42)

1. ให้อibasะฮุมีชีวิตชีวา ผูกพันต่ออัลลอฮุในฐานะผู้เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง นี่คือขั้นตอนแห่งคุณธรรม (อิหฺसान) ในการทำอibasะฮุ
2. เป็นอibasะฮุที่แสดงถึงความถ่อมตน จนทำให้สามารถรู้สึกถึงความใกล้ชิดอย่างลึกซึ้ง และดื่มด่ำในความถ่อมตน
3. ต้องมีจิตใจที่มุ่งตรงสู่อัลลอฮุขณะที่ทำอibasะฮุ ทำตนให้หลุดพ้นจากความผูกพันต่อสิ่งรอบกายจากเรื่องราวต่าง ๆ และการหมกมุ่นทางโลก
4. ต้องพยายามทำให้รู้สึกกระหายในเรื่องอibasะฮุ โดยไม่เพียงพอ และไม่รู้จักอิ่ม ต้องพยายามทำตัวให้ใกล้ชิดกับอัลลอฮุมากที่สุดด้วยการปฏิบัติสิ่งที่เป็นสุนนะฮุ (นะวาฟิล) ต่าง ๆ
5. ต้องใส่ใจต่อการละหมาดยามค่ำคืน (กียามุลลัยล) และหมั่นฝึกฝนตนเองในประการดังกล่าว จนกระทั่งคิดเป็นนิสัย เพราะการละหมาดกียามุลลัยลุนั้นนับเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการปลูกสร้างอิมาน

6. ต้องกำหนดเวลาสำหรับการอ่าน และศึกษาใคร่ครวญอัลกุรอานในวันหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนรุ่งอรุณ

7. ต้องทำให้คุอาอ์ของมันเป็นคั่ง “มิอรอญ์” (การเข้าเฝ้าอัลลอฮ์) ในประการต่าง ๆ เกี่ยวกับทุกการงานของฉัน เพราะคุอาอ์เป็นเสมือนคั่งสมองของอิบาดะฮ์

นอกจากนี้ในอิสลามถือว่ากิจกรรมทุกอย่างล้วนเป็นอิบาดะฮ์ทั้งสิ้น ถ้าหากว่ามันเป็นไปตามกฎของพระเจ้าและวัตถุประสงค์สูงสุดของมุสลิมคือการแสวงหาความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮ์ ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่เราทำความดีหรือหลีกเลี่ยงความชั่วเพราะเกรงกลัวอัลลอฮ์ในทุกกิจกรรมแห่งการดำเนินชีวิต นั่นก็หมายความว่าเราได้ปฏิบัติหน้าที่แห่งอิสลามของเราแล้ว นี่คือความหมายที่แท้จริงของคำว่า “อิบาดะฮ์” นั่นคือ การยอมทำตามความพอใจของอัลลอฮ์ทุกอย่างเป็นการหล่อหลอมชีวิตทั้งหมดของเราให้เข้าไปในแบบแผนของอิสลาม โดยไม่เหลือไว้แม้แต่ส่วนที่ไม่สำคัญ เพื่อจะช่วยให้บรรลุถึงเป้าหมายนี้ การอิบาดะฮ์ที่เป็นรูปแบบชุดหนึ่งของการแสดงความเคารพภักดีที่ได้ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางของการฝึกหัดยิ่งเราปฏิบัติตามบทฝึกหัดนี้มากเท่าใด เราก็ยิ่งมีความสามารถที่จะประสานอุดมการณ์และการปฏิบัติเข้าด้วยกันได้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น ดังนั้น อิบาดะฮ์จึงเป็นเสาหลักที่รองรับ โครงสร้างของอิสลามไว้ (อบุล อะลา เมาคูดิ, 2542 : 119-120)

สำหรับอิบาดะฮ์ในอิสลามเป็นการทำงานที่ยิ่งใหญ่ในระหว่างฟิรดูและกฎบังคับอื่นๆ เพราะเป็นการเน้นหนักอย่างสมบูรณ์สำหรับปัจเจกบุคคลทางด้านจิตใจ ลึกลับและอวัยวะต่าง ๆ และเป็นการนอบน้อมอย่างศิโรราบต่ออัลลอฮ์องค์เดียวเป็นผู้ที่ทรงสร้าง ผู้ทรงอนุภาพ ทรงผู้เอகะและผู้ทรงเป็นที่พึ่ง ผู้ซึ่งมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์แบบ ไม่เหมือนกับสิ่งใด ๆ ในบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างต่าง ๆ และมีทรงเสียดาย ดังนั้น อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเอகะ ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿ 26 ﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْعَرْشِ وَالْإِكْرَامِ ﴿ 27 ﴾

(سورة الرحمن الآية: 26- 27)

ความว่า “ทุกๆ สิ่งที่อยู่บนแผ่นดินย่อมแตกดับ และพระพักตร์ของพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงยิ่งใหญ่ผู้ทรงโปรดปรานเท่านั้นที่จะยังคงเหลืออยู่” (สุเราะฮ์ อรฺรอหฺมาน อายะฮ์ ที่ 26-27)

แท้จริงบรรดานบีของอัลลอฮ์ได้เผยแผ่ศาสนาอิสลามสู่การทำอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์เพียงองค์เดียว ตั้งแต่ยุคของนบีนูหฺจนกระทั่งถึงนบิตานสุคต้าย นั่นคือ นบีมุฮัมมัด ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَن هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَن حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكذِّبِينَ﴾
(سورة النحل الآية : 36)

ความว่า “และโดยแน่นอนเราได้ส่งเราะสุลมาในทุกประชาชาติ (โดยบัญญัติว่า) พวกท่านจงเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ และจงหลีกเลี่ยงให้ห่างจากพวกเจว็ด คั ง นั้ น ในหมู่พวกเขามีผู้ที่อัลลอฮ์ทรงชี้แนะทางให้และในหมู่พวกเขามีผู้ที่การหลงผิด คู่ควรแก่เขา ฉะนั้น พวกเจ้าจงตระเวนไปในแผ่นดิน แล้วจงดูว่าบั้นปลายของผู้ ปฏิเสธนั้นเป็นเช่นใด” (สุเราะฮ์ อันนะหุล อายะฮ์ที่ 36)

และเมื่ออิบาดะฮ์เป็นเป้าหมายในการสร้างมนุษย์ขึ้นมาดังความหมายของอิบาดะฮ์ จึงไม่ได้จำกัดเฉพาะที่มาจากความเข้าใจที่แคบในการโต้ตอบ แล้วทำให้จำกัดอยู่ในสัญลักษณ์เฉพาะที่มุอิมินจะต้องปฏิบัติ เพราะเหตุนี้ ความหมายที่แท้จริงอิบาดะฮ์ตามที่ซัยคุอัลอิสลาม ได้กล่าวอย่างครอบคลุม โดยท่านได้กล่าวไว้ว่า “อิบาดะฮ์ หมายถึง ชื่อที่ได้รวบรวมทุก ๆ สิ่ง ที่อัลลอฮ์ทรงรักและยอมรับจากคำพูดและการกระทำทั้งภายในและภายนอก” (Ibn Taymiyyah, 1995 : 23)

3.2.2 อิบาดะฮ์ละหมาด

การละหมาดเป็นรูปแบบอิบาดะฮ์ที่รู้จักกันแพร่หลายตั้งแต่ยุคก่อน ๆ การละหมาด เป็นสัญลักษณ์ของทุก ๆ ศาสนา ประวัติศาสตร์ของศาสนาจะไม่ว่ามีศาสนานอกจากด้วยมีการ ละหมาด การละหมาดในอิสลามมีความประเสริฐเฉพาะ เหมาะสมและลงตัวกับความเป็นอิสลาม เพื่อเป็นคำสอนและแนวทางการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์สำหรับมนุษย์ (Qaradawi, 1978 : 210)

อาจกล่าวได้ว่า การละหมาดเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ในความเป็นบ่าวต่ออัลลอฮ์ สร้างจิตสำนึกความมีอيمانอย่างสม่ำเสมอสำหรับมุสลิม ในทางกลับกันถ้าหากไม่มีการละหมาด จะไม่มีจิตสำนึกที่รำลึกต่ออัลลอฮ์และวันอาคีเราะฮ์

ลูกมานได้ตั้งสอนหลักการละหมาดแก่ลูกของเขา เนื่องจากละหมาดมีสถานะ สูงส่งในบรรดาอิบาดะฮ์ทั้งหมด กล่าวคือเป็นรูกนข้อที่สองในหลักปฏิบัติ หลังจากการกล่าวคำ ปฏิญาณตนต่ออัลลอฮ์ และเป็นเสาหลักของศาสนา จะไม่ดำรงอยู่ในศาสนานอกจากด้วยการละหมาด ดังนั้นผู้ใดละทิ้งการละหมาด แท้จริงคน ๆ นั้นเป็นกุฟร (al-Nasa'i, 1963 : 1/231-232) อายะฮ์ที่ เกี่ยวกับหลักการอิบาดะฮ์ ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ يَا بَنِيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ ... ﴾

(سورة القمان الآية : 17)

ความว่า “โอ้ลูกเอ๋ยเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำความดี และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการกระทำความชั่ว...” (สุเราะฮ์ ลุกมาน อายะฮ์ที่ 17)

ก. ความหมายของการละหมาดทางภาษาศาสตร์ การละหมาดคือ การดูอาหลักฐานตามที่อัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ว่า

﴿...وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

(سورة التوبة من الآية : 103)

ความว่า “...และเจ้าจงขอพรให้แก่พวกเขาเถิด เพราะแท้จริงการขอพรของเจ้านั้นทำให้เกิดความสุขใจแก่พวกเขา” (สุเราะฮ์อัตเตะบะฮ์ อายะฮ์ ที่103)

ข. ความหมายทางด้านศาสนา การละหมาด ก็คือ คำพูดและการปฏิบัติที่เริ่มต้นด้วยการตักบิรและสิ้นสุดด้วยการให้สลาม โดยมีเจตนาที่เฉพาะพร้อมด้วยจิตใจ ความคิด ลิ้น และร่างกาย คำว่า สอลาฮ์ มาจากคำว่า ซีลาฮ์ ก็คือ ความสัมพันธ์ เพราะมันเป็นการสัมพันธ์กัน และการใกล้ชิดกันของปัจเจกบุคคลต่อความปราดปรานของอัลลอฮ์ (Ahmad al-Ghandur, 1965 : 133)

3.2.3 สถานะการละหมาดในอิสลาม

อิสลามได้ให้ความสำคัญการละหมาด ความสำคัญที่เป็นเช่นนี้ไม่เคยปรากฏกับอิบาเดฮ์อื่น ๆ ในเรื่องดังกล่าวจะพบว่าหลักฐานที่ชัดเจนจากอัลกุรอานกับสุนนะฮ์เราะฮ์สุล ต่างก็ได้ให้ความสำคัญ โดยพูดถึงความสำคัญ ในเรื่องการประทานให้ละหมาด ในทางกลับกันบทลงโทษร้ายแรงสำหรับผู้ที่ไม่ละทิ้งและเผลอไผลกับการปฏิบัติการละหมาดซึ่งหลักฐานดังต่อไปนี้

ก. หลักฐานจากอายะฮ์อัลกุรอาน

หลักฐานมากมายชี้ให้เห็นถึงความสำคัญความประเสริฐและบทลงโทษละทิ้งการละหมาดละหมาดและเป็นสิ่งที่บังคับในอิสลาม ดังปรากฏหลักฐานจากอัสนุนะฮ์มีดังนี้

1) ดูอาของท่านนบีอิบรอฮีม (คอลลีลุลลอฮ์) ในเรื่องของการละหมาด ตามที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ﴾

(سورة إبراهيم من الآية : 40)

ความว่า “โอ้ พระเจ้าของข้าพระองค์ ขอพระองค์ทรงให้ข้าพระองค์และจากลูกหลานของข้าพระองค์เป็นผู้ดำรงการละหมาด โอ้ พระเจ้าของเรา ขอพระองค์ทรงตอบรับการวิงวอนของข้าพระองค์ด้วยเทอญ” (สุเราะฮ์อิบรอฮีม อายะฮ์ที่ 40)

2) คำบัญชาแรกจากอัลลอฮ์ที่ประทานแก่นบีมุซา ก็คือ การละหมาด ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَأَنَا احْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى ﴿ 13 ﴾ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴾

(سورة طه من الآية : 13-14)

ความว่า “และข้าได้เลือกเจ้า ฉะนั้น จงตั้งใจฟังสิ่งที่จะถูกวะฮยู แท้จริงข้าคืออัลลอฮ์ ไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่เที่ยงแท้ นอกจากข้า ดังนั้นเจ้าจงเคารพภักดีต่อข้า และจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาดเพื่อรำลึกถึงข้า” (สุเราะฮ์ฏอฮา อายะฮ์ที่ 13-14)

3) คำพูดของนบีนูฮาในช่วงที่อยู่ในเปล

﴿ وَجَعَلْنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴾

(سورة مريم من الآية : 31)

ความว่า “และพระองค์จงให้ฉันได้รับความจำเริญไม่ว่าฉันจะอยู่ ณ ที่ใดและทรงสั่งเสียให้ฉันทำการละหมาดและจ่ายซะกาตราบที่ฉันมีชีวิตอยู่” (สุเราะฮ์มัรยัม อายะฮ์ที่ 31)

4) การละหมาดจะต้องปฏิบัติในช่วงกาลเวลาใดก็ตาม ไม่ว่าจะในช่วงการเดินทางหรือสงครามหรือเจ็บป่วย ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿ 238 ﴾ فَإِنْ حَفِظْتُمْ فَارْحَبُوا وَأَوْسِعُوا وَالصَّلَاةُ لِلَّهِ كَمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿ 239 ﴾

(سورة البقرة من الآية : 238 – 239)

ความว่า “พวกเจ้าจงรักษาบรรดาละหมาดไว้ และละหมาดที่อยู่กึ่งกลาง และจงยืนละหมาดเพื่ออัลลอฮ์โดยนอบน้อม ถ้าพวกเจ้ากลัว ก็จงละหมาดพลางเดินหรือจี่ ครั้นเมื่อพวกเจ้าปลอดภัยแล้ว ก็จงกล่าวรำลึกอัลลอฮ์ ดังที่พระองค์ได้ทรงสอนพวกเจ้า ซึ่งสิ่งที่พวกเจ้ามีเคยรู้มาก่อน” (สุเราะฮ์อัลบะกอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 238 - 239)

5) บทลงโทษของอัลลอฮ์ต่อผู้ที่เผลอเผลอในการละหมาด ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا ﴾

(سورة مريم من الآية : 31)

ความว่า “ภายหลังจากพวกเขา ชนรุ่นซำก็ได้อีกสืบต่อกันมา พวกเขาได้ทิ้งละหมาด และปฏิบัติความใคร่ต่อมพวกเขาที่จะประสบความหายนะ” (สุเราะฮ์ มัรยัมอายะฮ์ที่ 31)

6) การละหมาดเปรียบเหมือนคุณลักษณะ (ศิฟัต) ลำดับแรกสำหรับผู้ที่ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ตามที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้

﴿ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴾ ﴿ 2 ﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿﴾ (سورة البقرة من الآية : 2 - 3)

ความว่า “คัมภีร์นี้ ไม่มีความสงสัยใด ๆ ในนั้น เป็นคำแนะนำสำหรับบรรดาผู้ยำเกรงเท่านั้น คือบรรดาผู้ศรัทธาต่อสิ่งเร้นลับและดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และส่วนหนึ่งจากสิ่งที่เราได้ให้ เป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา นั้นพวกเขาก็บริจาค” (สุเราะฮ์อัลบะกอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 2-3)

ข. หลักฐานจากซุนนะฮ์ของเราะฮ์ลุล ﷺ

หลักฐานมากมายชี้ให้เห็นถึงความสำคัญความประเสริฐของการละหมาดและ เป็นสิ่งที่บังคับในอิสลาม ดังปรากฏหลักฐานจากอัสนุนนะฮ์ มีดังนี้

1) การละหมาด เป็นงานของบ่าวลำดับแรกที่จะถูกชำระในวันอาคีเราะฮ์ ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้ กล่าวไว้ว่า

((ان أول ما يحاسب به العبد يوم القيامة من عمله صلاته، فان صلحت فقد أفلح وان فسدت فقد خاب خسر، فان انتقص من فريضة شيء، قال الرب عز وجل: أنظروا هل لعبدي من تطوع في كل بها ما انتقص من الفريضة ثم يكون سائر عمله على ذلك))
(رواه الترمذی ، 2001 : 269-270)

ความว่า “สิ่งแรกที่บ่าวจะถูกชำระในวันฟื้นคืนชีพก็คือการละหมาด ถ้าหากการละหมาดเรียบร้อยถูกต้องดีงาม การงานอื่น ๆ โดยทั่วไปของผู้นั้นพลอยดีไปด้วย และหากการละหมาดบกพร่องการงานอื่นโดยทั่วไปของผู้นั้นก็พลอยบกพร่องไปด้วย อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า (ต่อบรรดามลาอิกะฮ์) จงหันไปดูต่อบ่าวของเรามีหรือการละหมาดสุนนะฮ์ที่ได้ปฏิบัติมาเพื่อให้สมบูรณ์สิ่งที่บกพร่องจากการละหมาด ฟิรดูและสิ่งที่ได้ปฏิบัติมาต่ออะมัลอิบาอะฮ์อื่นๆ” (บันทึกโดย al-Tirmidhi, 2001 : 269-270)

2) การละหมาดเป็นจุดความแตกต่างระหว่างมุสลิมกับชนต่างศาสนิกท่านเราะฮูล ﷺ ได้กล่าวไว้

((ان العهد الذى بيننا وبينهم الصلاة، فمن تركها فقد كفر))

(رواه الترمذی ، 2001 : 31/7)

ความว่า “แท้จริงสนธิสัญญาระหว่างฉัน (มุฮัมมัด) กับพวกเขา (มุนาฟิค) ก็คือการอิบาอะฮ์ (ละหมาด) ดังนั้น ใคร ที่ละทิ้งการละหมาด แท้จริงเขาได้ทรยศ (กุฟร) ต่ออัลลอฮ์” (บันทึกโดย al-Tirmidhi, 2001 : 31/7)

3) การละหมาดเปรียบเสมือนรัศมี และเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จของแต่ละคนในวันอาคีเราะฮ์ ท่านเราะฮูล ﷺ ได้กล่าวไว้

((من حافظ عليها كانت له نورا وبرهانا ونجاة يوم القيامة، من لم يحافظ عليها لم تكن له

نورا ولا نجاة، وكان يوم القيامة مع قارون وفرعون وهامان وأبي بن خلف))

(رواه أحمد، 1995 : 129/2)

ความว่า “ผู้ใดก็ตาม ที่ได้ดำรงมั่นการละหมาด สำหรับเขาแล้วจะได้รับแสงสว่างในวันกียามะฮ์ ผู้ใดที่ไม่ให้ความสำคัญกับการละหมาด เขาจะได้รับความมืดมน

และความล้มเหลว และเขาจะพำนักพร้อมกับกอรูน ฟิรเอานู ฮามาน และอุบัย บิน
คอลลัฟ” (บันทึกโดย Ahmad, 1995 : 2/129)

4) การละหมาดได้บังคับ โดยการบัญชาจากฟากฟ้าในคำคืนอิสรออู การ
ละหมาดเป็นอิมานะฮ์ที่ท่านเราะฮูฎ ﷺ ได้รับบัญชาจากอัลลอฮ์โดยตรง ท่านเราะฮูฎ ﷺ ได้กล่าว
ไว้ว่า

((فرض الله عزوجل على أمتي خمسين صلاة، فرجعت بذلك حتى أمر بموسى عليه السلام
فقال : ما فرض ربك على أمتك قلت : فرض عليهم خمسين صلاة. قال لي موسى : فراجع
ربك عزوجل فإن أمتك لا تطيق ذلك. فراجعت ربي عزوجل فوضع شطرها، فراجعت إلى
موسى فأخبرته فقال : راجع ربك فإن أمتك لا تطيق ذلك، فراجعت ربي عزوجل فقال :
هي خمس وهي، خمسون لا يبدل القول لدى، فراجعت إلى موسى فقال : راجع ربك،
فقلت : قد استحييت من ربي عزوجل:- المراد هن خمس وهن خمسون : هن خمس عددا
باعتبار الفعل وخمسون باعتبار الثواب)) (سنن النسائي، 1964 : 180/1)

ความว่า “อัลลอฮ์ได้ฟิรฎต่อประชาชาติของฉัน 50 เวลาละหมาดหลังจากนั้น
ฉันได้กลับจนกระทั่ง ได้ผ่านนบีมุซา แล้วเขาได้ถามว่า “อะไรบ้างที่อัลลอฮ์ได้
ฟิรฎต่อประชาชาติของท่าน” ฉันได้ตอบว่า “อัลลอฮ์ได้ฟิรฎต่อพวกเขา 50
เวลาละหมาด” หลังจากนั้นท่านนบีมุซาได้กล่าวแก่ฉันว่า “จงกลับไปยังพระ
เจ้าของท่าน (แล้วจงต่อรองผ่อนหนักเป็นเบา) เพราะประชาชาติของท่านไม่
สามารถจะปฏิบัติได้” แล้วฉันก็นักกลับไปพบอัลลอฮ์แล้วจึงได้ลดจากส่วนนั้น
หลังจากนั้นฉันได้กลับไปยังท่านนบีมุซาและได้เล่าให้ฟัง นบีมุซาได้ตอบ จง
กลับไปหาพระเจ้าของท่านอีกครั้ง (แล้วจงขอผ่อนปรน) เพราะประชาชาติของ
ท่านไม่สามารถปฏิบัติได้” หลังจากนั้นฉันได้กลับไปหาพระเจ้าแล้วอัลลอฮ์ได้
ตรัสไว้ว่า” การละหมาดนั้น 5 เวลา และ ห้า นั้น เท่าเทียม 50 จะไม่
เปลี่ยนแปลงคำพูดของฉัน หลังจากนั้นฉันได้กลับไปยังนบีมุซา แล้วนบีมุซา
ได้กล่าวอีก “จงกลับไปหาพระเจ้าของฉัน” ฉันตอบว่า ฉันรู้สี่กละอายต่อพระ
เจ้าของฉัน ความหมายของ 5 เวลา ก็คือ 50 เวลา กล่าวคือ จำนวน 5 เวลาใน
ภาคปฏิบัติ และ 50 เวลาในการได้รับผลบุญตอบแทน” (บันทึกโดย Nasa’ ai,
1964 : 180 /1)

3.2.4 จุดมุ่งหมายของการละหมาด

จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการละหมาดในอิสลามไม่ใช่แค่ คำพูดที่กล่าวออกมาจาก ลิ้นหรือท่าทางที่แสดงออกมาจากอวัยวะภายนอก แต่การละหมาดที่แท้จริงนั้น จะต้องมีความ เกี่ยวพันกับการฟื้นฟูความคิดและจิตใจที่สงบด้วย การละหมาดที่ได้ปฏิบัติด้วยความตั้งใจ มีสมาธิ และเต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้สึกเกรงกลัวภายในจิตใจ เพื่อให้เกิดความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ นั่นคือ การละหมาดที่ตอบรับจากอัลลอฮ์ เพราะวิธีการดังกล่าวบรรลุลวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการ ละหมาด ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ได้บัญชาให้ปฏิบัติการละหมาด เพื่อให้เราได้รำลึกถึงพระองค์มี จิตสำนึกต่อพระองค์ ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي...﴾

(سورة طه من الآية : 14)

ความว่า “จงดำรงไว้ซึ่งการละหมาดเพื่อรำลึกถึงข้า...” (สุเราะฮ์ ฏอฮา อายะฮ์ที่ 14)

ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((إِنَّمَا فَرَضْتُ الصَّلَاةَ، وَأَمْرًا بِالْحَجِّ، وَأَشْعَرَتِ الْمَنَاسِكَ، لِإِقَامَةِ ذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى))

(رواه الترمذی 2001 : 24/3)

ความว่า “แท้จริงได้บังคับการละหมาด ได้สั่งให้ประกอบพิธีหัจญ์ และได้ บัญญัติหลากหลายชนิดอบิดอะฮ์อื่นๆ เพื่อให้รำลึกต่ออัลลอฮ์” (บันทึกโดย al Timizi, 2001 : 3/24)

3.2.5 การละหมาดที่รื้อได้กำหนดเวลาที่แน่นอน

อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ۚ إِنَّ

الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ۝﴾ (سورة النساء من الآية : 103)

ความว่า “ครั้นเมื่อพวกเจ้าเสร็จจากการละหมาดแล้วก็จงกล่าวรำลึกถึงอัลลอฮ์ทั้ง ในสภาพยืนและนั่งและในสภาพนอนเอกเขนกของพวกเจ้า ครั้นเมื่อพวกเจ้า ปลอดภัยแล้ว ก็จงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด แท้จริงการละหมาดนั้นเป็นบัญญัติที่ ถูกกำหนดเวลาไว้แก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย” (สุเราะฮ์ อันนิซาอ อายะฮ์ที่ 103)

การละหมาด เป็นส่วนหนึ่งของอิบาดะฮ์ เป็นบทบัญญัติที่บังคับไว้ มีการกำหนดเวลาที่แน่นอน คือ ห้าเวลาตามที่ได้บัญญัติไว้ให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสำหรับมวลมนุษย โดยไม่มีขอบเขตอายุชั้น ระดับชั้นถึงจิตวิญญาณที่สูงส่ง ชักชวนปัจเจกบุคคลให้ตระหนักถึงความสำคัญในการละหมาด หากว่ามีคนใดคนหนึ่งได้อ้างว่าตัวเองพ้นจากการบังคับให้ปฏิบัติการละหมาด แท้จริงคำกล่าวเช่นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิเสธและทำลายสิ่งที่ได้รับมอบหมายในเรื่องของศาสนาของเขา (Abd al-Halim Mahmud, n.d : 1/196) และต่อตัวเอง

การละหมาด เป็นพิธีที่ยิ่งใหญ่ในอิสลาม และการละหมาดนั้นยังเป็นการช่วยเบกภาระอันหนักอึ้งในชีวิตและเป็นการทดสอบของเวลา ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾

(سورة البقرة من الآية : 45)

ความว่า “และพวกเจ้าจงอาศัยความอดทนและการละหมาดเถิดและแท้จริงการละหมาดนั้นเป็นสิ่งที่ใหญ่โต นอกจากบรรดาผู้ที่นอบน้อมถ่อมตนเท่านั้น” (สุเราะฮ์อัลบะกะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 45)

การละหมาดเป็นเสาหลักของศาสนา ซึ่งให้เห็นถึงสถานะที่แท้จริงในการดำรงชีวิต และเป็นการปฏิบัติตามหลักการอิสลามที่ถูกต้องและเที่ยงตรง การละหมาดของมุสลิมต้องบรรลุมัตถุประสงค์ตามที่ศาสนาได้บัญญัติไว้ โดยต้องละหมาดขณะอยู่ในมัสยิด เพื่อให้พี่น้องมุสลิมเกิดความรักใคร่ปรองดองกัน โดยทุกคนได้รวมตัวกันด้วยจิตวิญญาณที่มุ่งตรงสู่พระองค์อัลลอฮ์เพียงองค์เดียวเท่านั้น และการละหมาดนั้นทำให้เกิดความผูกพันด้านจิตวิญญาณและสังคมมีความเข้มแข็ง ยับยั้งสิ่งชั่วร้ายและการกระทำที่ชั่วช้าลามก ดังที่อัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ว่า

﴿...وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾

(سورة العنكبوت الآية : 45)

ความว่า “...และจงดำรงการละหมาด (เพราะ) แท้จริงการละหมาดนั้นจะยับยั้งการทำความลามกและความชั่วและการรำลึกถึงอัลลอฮ์นั้นยิ่งใหญ่และอัลลอฮ์ทรงรอบรู้สิ่งที่คุณเจ้ากระทำ” (สุเราะฮ์ อัลอังกะบูต อายะฮ์ที่ 45)

3.2.6 สรุปผลที่ได้รับจากการอบรมสั่งสอนของการละหมาด

การละหมาดนั้นเปรียบเสมือนอิวาตะที่สำคัญเป็นลำดับแรก เป็นการยึดมั่นที่ชัดเจน และส่งผลดีต่อการขัดเกลาจิตวิญญาณ การละหมาดที่สมบูรณ์นั้นอวัยวะทุกส่วนของร่างกายจะสัมพันธ์กันทั้งภายในและภายนอกพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะทำให้เกิดสิ่งต่าง ๆ (Abd al-Rashid Ahmad, 2003 : 134-161) ได้ ดังนี้

1) ทำให้จิตใจสงบ

บุคคลหนึ่งจะมีจิตใจที่สงบได้ ก็ต่อเมื่อเขาได้อยู่เบื้องหน้าผู้ที่สามารถให้ทุกสิ่งที่เขาต้องการและสามารถปกป้องจากภัยพิบัติ ดังนั้นที่ปฏิบัติละหมาด เขามีความรู้สึกว่า ได้อยู่ต่อหน้าพระเจ้าแห่งสากลโลก ผู้ซึ่งสามารถคุ้มครองตัวเขาได้ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴾

(سورة يس من الآية : 86)

ความว่า “แท้จริงพระบัญชาของพระองค์เมื่อทรงประสงค์สิ่งใด พระองค์ก็จะตรัสแก่มั่นว่าจงเป็น แล้วมันก็จะเป็นอย่างนั้นมา” (สุเราะฮ์ ยะซีน อายะฮ์ที่ 86)

ในระหว่างการละหมาด เราได้ขอความช่วยเหลืออัลลอฮ์ในทุก ๆ ช่วงของการละหมาด ไม่ว่าจะในขณะยืน ก้ม สujud แม้กระทั่งในขณะที่นั่งก็ตาม อัลลอฮ์จะทรงตอบรับทุก ๆ การขอความช่วยเหลือของบ่าวพระองค์

2) ให้พลังทางจิตใจ

เมื่อได้ปฏิบัติละหมาดที่เต็มไปด้วยความสมบูรณ์แล้วจะส่งผลให้มุอิมินมีความเข้มแข็งภายในจิตใจในการเผชิญกับความเจ็บปวดและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตบนโลกนี้ การละหมาดเปรียบเสมือนภูมิคุ้มกัน ที่แข็งแรงที่ต้องครอบครอง ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴾ ﴿ 45 ﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿ 46 ﴾

(سورة البقرة من الآية : 45 - 46)

ความว่า “และพวกเจ้าจงอาศัยความอดทน และการละหมาดเถิด และแท้จริงการละหมาดนั้นเป็นสิ่งใหญ่โต นอกจากบรรดาผู้ที่นอบน้อมถ่อมตนเท่านั้น คือ บรรดาผู้ที่คาดคิดว่า แน่แน่นอนพวกเขาจะพบกับพระเจ้าของพวกเขา และแน่นอนพวกเขาจะเป็นผู้กลับไปสู่พระองค์” (สุเราะฮ์ อัลบะกอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 45-46)

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾

(سورة البقرة من الآية : 153)

ความว่า “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงอาศัยความอดทนและการละหมาดเถิด แท้จริงอัลลอฮ์อยู่กับผู้อดทนทั้งหลาย” (สุเราะฮ์ อัลบะกอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 153)

3) ทางด้านสุขภาพอนามัย

การละหมาด ทำให้มีสุขภาพพลานามัยที่ดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และการมีสุขภาพที่แข็งแรงนั้นเป็นต้นทุนลำดับแรกในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการมีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงนั้นทำให้โรคภัยอื่น ๆ สมบูรณ์ไปด้วย เพราะฉะนั้น บทบาทของอิบาดะฮ์ที่อิสลาม ได้บัญญัติไว้ต่อผู้ที่นับถืออิสลามมีเป้าหมายเพื่อต้องการใกล้ชิดกับพระองค์อัลลอฮ์

4) อบรมสั่งสอนในการจัดระเบียบและความสะอาด

การละหมาดจะต้องปฏิบัติในช่วงที่ร่างกายสะอาด ไม่ว่าจะด้วยการอาบน้ำหรืออาบน้ำละหมาด ทำความสะอาดเครื่องแต่งกายจากสิ่งสกปรก (นะญิส) และความสะอาดสถานที่ละหมาด ถ้าร่างกายอยู่ในสภาพที่สกปรกแน่นอนจะประกอบศาสนกิจไม่ได้ นอกเสียจากว่าเราต้องชำระล้างสิ่งสกปรกเหล่านั้นออกไปเสียก่อน ซึ่งทำให้เราอยู่ในความสะอาดตลอดเวลา ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا ... ﴾ (سورة المائدة الآية : 6)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลายเมื่อพวกเจ้ายืนขึ้นจะไปละหมาด ก็จงล้างหน้าของพวกเจ้าและมือของพวกเจ้าถึงข้อศอกและจงถูศีรษะของพวกเจ้าและล้างเท้าของพวกเจ้าถึงตาตุ่มทั้งสองและหากพวกเจ้ามีญะนาบะฮ์ ก็จงชำระร่างกายให้สะอาด...” (สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 6)

และท่านเราะฮ์ฎูล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((إن الله طيب يحب الطيب، نظيف يحب النظافة))

(رواه مسلم، 2001 : 24/10)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้น พระองค์ทรงรักในสิ่งที่ดีงาม อัลลอฮ์ ﷻ นั้น สะอาดและพระองค์ทรงรักสิ่งในที่สะอาด” (บันทึกโดย Muslim, 2001 :10/24)

จากสองหลักฐานดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอิสลามได้ให้ความสำคัญในเรื่องความสะอาด เพราะความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธา และเป็นคุณลักษณะที่อัลลอฮ์ทรงรัก การละหมาดฟิรฎู ห้าเวลาต่อวันสำหรับมุสลิมนั้น ทำให้สภาพร่างกายอยู่กับความสะอาดตลอดเวลา

5) ฝึกร่างกายให้มีความกระฉับกระเฉง

หากสังเกตการเคลื่อนไหวของร่างกายในช่วงปฏิบัติการละหมาดเริ่มจากการยืนตรง การรุกอู ซุญูดและการก้ม ไม่ได้แตกต่างไปจากรูปแบบของการออกกำลังกายที่นักกีฬาได้ปฏิบัติ ในสมัยปัจจุบัน รูปแบบกีฬาต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องการให้ร่างกายเคลื่อนไหวในทุก ๆ ส่วน เพราะเช่นนี้ การละหมาดได้เตรียมให้เราเพื่อเป็นการออกกำลังกาย แบบพอเหมาะและไม่เป็นอันตรายเมื่อได้ปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ต่ำกว่าวันละ 5 เวลา จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นอาจจะสรุปได้ว่าคนมุอฺมินคือคนที่มีความแข็งแรงกระฉับกระเฉงและมีไหวพริบด้านสติปัญญา เหมือนกับคำพังเพยอาหรับที่ได้กล่าวไว้ว่า

((العقل السليم في الجسم السليم))

ความว่า “สติปัญญาที่ดีจะอยู่ในร่างกายที่แข็งแรง”

เมื่อพิจารณาด้านร่างกายของแต่ละคน อิสลามก็ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะ ส่วนบุคคลที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันไป แต่ทว่ามุสลิมนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง จะครอบคลุมไปยังส่วนต่าง ๆ ทั้งร่างกาย วิชาญ และความศรัทธา ดังที่ ท่านเราะฮ์สูด ﷻ ได้กล่าวไว้ว่า

((المؤمن القوي خير وأحب إلى الله من المؤمن الضعيف))

(رواه مسلم، 2001 : 56/8)

ความว่า “มุสลิมที่แข็งแรงนั้นมีความประเสริฐ และเป็นที่รักยิ่ง ณ อัลลอฮ์ มากกว่ามุสลิมที่อ่อนแอ” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 8/56)

6) ทางด้านจิตสำนึก

ผลที่ได้จากการละหมาดคือ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สำนึกต่อพระผู้เป็นเจ้า และควบคุมความประพฤติไปสู่สิ่งที่ดี การปฏิบัติละหมาดนั้นเริ่มตั้งแต่การอาบน้ำละหมาดจนถึงสิ้นสุดกระบวนการละหมาดด้วยการให้สลาม จากนั้นอ่านอักษรและวีรคต่าง ๆ หลังจากละหมาด (Bundah Udah Mushsin, 1986 : 562) การละหมาดของแต่ละคนเป็นการมอบหมายตนเพื่ออัลลอฮ์ ช่วงเวลาของการละหมาด นั้นเปรียบเสมือนวินาทีที่มีคุณค่า เป็นโอกาสที่ดีสำหรับมุสลิมที่มีจิตสำนึก ทบทวนตัวเองเพื่อกลับสู่อัลลอฮ์ผู้ยิ่งใหญ่ และเป็นเป้าหมายสุดท้ายในวันอะคีเราะฮ์ ผู้ที่ดำเนินการละหมาด เป็นการขัดเกลาจิตใจอย่างสม่ำเสมอจากการกระทำความชั่ว โดยการเตาบะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ท่านเราะฮูล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((التائب من الذنب كمن لا ذنب له))

(رواه ابن ماجه 2001 : 562/2)

ความว่า “ผู้ที่เตาบะฮ์ตนเองจากบาปนั้น เปรียบประหนึ่งคั้งผู้ที่ไม่มียาป ”

(บันทึกโดย Ibn Majah, 2001 : 2/562)

7) ทางด้านอภัยโทษลบบาป

การละหมาดนั้น สามารถชำระล้างบาปที่ติดตัวมนุษย์ เสมือนเป็นสิ่งที่ลบล้างความสกปรก ถ้าหากได้ทำความสะอาดเป็นประจำ วันละหลาย ๆ ครั้ง แน่นอนสิ่งสกปรกเหล่านั้นก็จะหายไป เช่นเดียวกับการละหมาด ถ้าดำรงละหมาดไว้แน่อนอัลลอฮ์ ทรงอภัยโทษและลบล้างบาปว่าของพระองค์ ท่านเราะฮูล ﷺ ได้เปรียบเทียบกับหะดีษบทหนึ่งว่า

((أرأيتم لو أن هرا على باب أحدكم، يغتسل فيه كل يوم خمس مرات، فهل يبقى على بدنه))

من درنه شيء قالوا : لا، قال : كذلك مثل الصلوات الخمس بمحو الله الخطايا))

(رواه البخاري، 1998 : 295/1)

ความว่า “ท่านทั้งหลายเห็นไหม หากว่ามีแม่น้ำอยู่สายหนึ่งอยู่ที่ประตูบ้านของคนหนึ่งคนใดของพวกท่านทั้งหลาย โดยเขาชำระล้างจากน้ำนั้น ทุก ๆ วัน จำนวนห้าครั้งด้วยกัน แล้วจะมีสิ่งสกปรกในร่างกายของเขาเหลืออยู่อีกไหม ? พวกเขาบอกว่า ไม่มีสิ่งสกปรกอันใดเหลืออยู่ ท่านกล่าวว่าเช่นเดียวกับการละหมาด 5 เวลา อัลลอฮ์จะทรงลบความผิดบาปต่าง ๆ” (บันทึกโดย al-Bukhariy, 1998 : 295/1)

จากหะดีษดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บุคคลที่ปฏิบัติภารกิจการละหมาดนั้น เขาจะได้รับความโปรดปรานและความเมตตาจากอัลลอฮ์ และด้วยการละหมาดนั้นอีกที่อัลลอฮ์บล้างชำระบาป

8) การห้ามปรามสิ่งชั่วช้าลามก

การละหมาดนั้นทำให้จิตใจสงบและมีชีวิตชีวา และนำพาไปในทางที่ดี ในเมื่อการละหมาดได้ปฏิบัติด้วยความแน่วแน่และจิตสำนึกที่ดีแล้ว ย่อมไม่หลงไปในทางที่ไม่ดี การละหมาดนั้นจะทำให้เกิดควมมีพลังในการเคลื่อนไหวทางอิบาดะฮ์และห้ามปรามสิ่งชั่วร้ายได้ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿... وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾
(سورة العنكبوت الآية : 45)

ความว่า “...และจงดำรงการละหมาด (เพราะ) แท้จริงการละหมาดนั้นจะยับยั้งการทำลามกและความชั่วและการรำลึกถึงอัลลอฮ์นั้นยิ่งใหญ่และอัลลอฮ์ทรงรอบรู้สิ่งที่พวกเจ้ากระทำ” (สุเราะฮ์ อัลอังกะบุด อายะฮ์ที่ 45)

9) ทางด้านสังคม

อิสลามได้สนับสนุนให้ปฏิบัติภารกิจการละหมาดร่วมกันที่มีสยิด เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การที่ละหมาดคนเดียวเป็นการห่างไกลจากสังคม ดังที่เราะฮ์ลุล ﷻ กล่าวไว้ว่า

((صلاة الجماعة أفضل من صلاة الفرد بسبع وعشرين درجة))

(رواه مسلم، 2001 : 122/2)

ความว่า “การละหมาดญะมาอะฮ์ (รวมกัน) ดีกว่าการละหมาดคนเดียว 27 ผลบุญ” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 2/122)

จากหะดีษข้างต้นจะเห็นว่าการละหมาดรวมกัน (ญะมาอะฮ์) แม้ไม่ได้บังคับในบางทัศนะในอิสลาม แต่ความประเสริฐยิ่งใหญ่มากยิ่งยิบเจ็ดผลบุญเมื่อเทียบกับละหมาดคนเดียว ประวัติศาสตร์อิสลามได้จารึกไว้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในมัสยิด นะบะวีที่นครมะดีนะฮ์ ได้รวบรวมหลากหลายเชื้อชาติไม่ใช่ว่าเพียงแต่ชาวอาหรับอย่างเดียว เช่น

ซุฮัยบ อรรูมีย์ จากประเทศโรมัน สัตมาน อัลฟาริสีย์ จากประเทศอิหร่าน และบิลาล อัลหับชีย์ จากเอธิโอเปีย หลากหลายชนเผ่าของชาวอาหรับที่สามารถรวมตัว จนกระทั่งสองชนเผ่าที่สู้รบกันมาเป็นเวลาอันยาวนานที่ไม่มีการสิ้นสุด คือ เอาซุ กับ ค็อซรอจญ์ ก็สามารถคืนดีกันได้เนื่องด้วยการละหมาดที่มีสติ จะเห็นได้ว่า การละหมาดรวมกัน (ญะมาอะฮฺ) มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความรักและความผูกพันอันลึกซึ้งของประชาชาติมุสลิม เกิดสังคมนที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿واعتصموا بحبلِ اللهِ جميعاً ولا تفرقوا واذكروا نعمةَ اللهِ عليكم إذ كنتم أعداء فألفَ بين قلوبكم فأصبحتم بنعمتهِ إخواناً وكنتم على شفا حفرةٍ من النارِ فانقذكم منها كذلك يبينُ اللهُ لكم آياته لعلكم تهتدون﴾
(سورة آل عمران من الآية : 103)

ความว่า “ และพวกเจ้าจงยึดสายเชือกของอัลลอฮฺโดยพร้อมกันทั้งหมด และจงอย่าแตกแยกกันและจงรำลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮฺที่มีแก่พวกเจ้า ขณะที่พวกเจ้าเป็นศัตรูกัน แล้วพระองค์ได้ทรงให้สนิทสนมกันระหว่างหัวใจของพวกเจ้าแล้วพวกเจ้าก็กลายเป็นพี่น้องกันด้วยความเมตตาของพระองค์อัลลอฮฺแล้วพวกเจ้าเคยปรากฏอยู่บนปากหลุมแห่งนรกนั้น ในทำนองนั้นแหละ อัลลอฮฺจะทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าซึ่งบรรดาโองการของพระองค์เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับแนวทางอันถูกต้อง” (สุเราะฮฺ อาละอิมรอน อายะฮฺที่ 103)

3.2.6 ส่งเสริมให้กระทำความดีและละเว้นความชั่ว

หนึ่งในอิบาดะฮฺที่มีความสำคัญไม่น้อยในการใช้ชีวิตของมุสลิม ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลหรือสังคม อิบาดะฮฺประเภทนี้เป็นรูปแบบทั่วไป ไม่เกี่ยวข้องกับกาลเวลาและวิธีการที่เฉพาะคือจงใช้ให้กระทำความดีและจงห้ามปรามกันให้ละเว้นกระทำความชั่ว ในเรื่องนี้ได้ยึดหลักจากการอบรมสั่งสอนของลูกหลานต่อลูกของเขา ตามที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿...وأمر بالمعروفِ وأنه عن المنكرِ﴾

(سورة لقمان الآية : 17)

ความว่า “...และจงใช้กันให้กระทำความดีและจงห้ามปรามกันให้ละเว้นความชั่ว” (สุเราะฮฺ ลุคมาน อายะฮฺที่ 17)

อิสลามส่งเสริมให้กระทำในสิ่งที่ดีและพูดในสิ่งที่เหมาะสม ดังที่อัลลอฮ์ได้บัญชาแก่บรรดาอูละมาอ์ให้ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่บทบัญญัติต่าง ๆ ของอัลลอฮ์ต่อปวงชนทั่วไป และให้อบรมสั่งสอนพวกเขาในสิ่งที่ควรรู้จากบทบัญญัติของอัลลอฮ์ (Abd al-Karim Zaydan, 1976 : 764)

แนวคิดนี้ ท่านอิมาม อิบน์ค็อยมียะฮ์ ได้อธิบายว่า การที่ได้กระทำความดีและละเว้นความชั่วเป็นสิ่งที่ยังคับสำหรับมุสลิมทุกคนที่มีความสามารถ ใครก็ตามที่มีความสามารถและมีอำนาจแน่นอน ผู้นั้นมีความจำเป็นยิ่งกว่าคนอื่น ๆ (Ibn Taymiyyah, 1995 : 10)

ความหมายทางภาษาศาสตร์ **อัลมะอูรูฟ** และ **อัลมุงกัร** คือมะอูรูฟและมุงกัรเป็นคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ทั้งสองคำจะมีได้รวมตัวกันในเวลาเดียวกัน เพราะคำใดคำหนึ่งจะให้ความหมายที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง มะอูรูฟเป็นตัวแทนสิ่งที่ดี ส่วนมุงกัรเป็นตัวแทนสิ่งที่ไม่ดี

ส่วนความหมายทางวิชาการ ตามที่หะดีษได้ให้ความหมายว่า “**อัลมะอูรูฟ**” เป็นชื่อเรียกที่ครอบคลุมทุกสิ่งที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ด้วยการใกล้ชิดกับพระองค์และกระทำความดีต่อมวลมนุษย และทุกสิ่งทุกอย่างที่บทบัญญัติได้เรียกร้องให้กระทำความดีและทรงห้ามกระทำความชั่ว ส่วนสิ่งที่ เป็น “**มุงกัร**” คือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้น (al-Imam Mubarak Ibn Muhammad, 1967 : 3/316 ; Lisan al-‘Arab, 1992 : 2 /144)

3.2.7 สิ่งที่มุสลิมจะต้องปฏิบัติ

มีหลักฐานมากมายที่ยังคับให้กระทำความดีและห้ามปรามความชั่ว ซึ่งผู้วิจัยจะยกมาบางส่วน ดังต่อไปนี้

1) จากอายะฮ์อัลกรอาน อัลกะรีม

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾
(سورة آل عمران من الآية : 104)

ความว่า “และจงให้มีในหมู่พวกเจ้าซึ่งประชาชาติหนึ่งที่เชิญชวนสู่การทำความดี และห้ามปรามจากความชั่ว และพวกเขาเหล่านั้นคือบรรดาผู้ที่ได้รับความสำเร็จ” (สูเราะฮ์ อาละอิมรอน อายะฮ์ที่ 104)

2) จากหะดีษของเราะฮ์ลุล ได้กล่าวไว้ว่า

((من رأى منكم منكرا فليغيره بيده، فإن لم يستطع فبلسانه، فإن لم يستطع فبقلبه، وذلك أضعف الإيمان))
(رواه مسلم، 2001 : 133/6)

ความว่า “ผู้ใดได้เห็นใครจากพวกเจ้ากระทำสิ่งที่ชั่วช้า (มุงกัร) ก็จงเปลี่ยนแปลง การกระทำดังกล่าวด้วยมือของเขาแล้วหากเขาไม่มีความสามารถก็จงเปลี่ยนแปลง มันด้วยคำพูด (ลิ้น) แล้วหากไม่สามารถก็จงเปลี่ยนแปลงด้วยใจ และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก็เป็นการ ศรัทธา (อิมาน) ที่อ่อนแอที่สุด” (รายงาน โดย Muslim, 2001 : 6/133)

3) จากอะฮ์ร คำพูดของบรรดาเศาะหะบะฮฺ ท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน ได้กล่าวไว้ว่า

((اتتمروا بالمعروف وتناهون عن المنكر، ولا يذل المؤمن نفسه فإن مع ضعيف علي القوي،
 مادام مظلوما إنشاء الله))

ความว่า “ผู้เจ้าจงสั่งให้กระทำความดีและห้ามปรามจากการทำความชั่ว และ ห้ามมุอฺมินดูถูกตัวเอง แท้จริงฉันจะอยู่เคียงข้างกับผู้ที่อ่อนแอ เพื่อต่อสู้กับผู้ที่ แข็งแรง トラบใดที่เขาถูกอธรรม อินชาอัลลอฮฺ” (Mustafa al-Sibi'In.d : 163)

3.2.8 สรุปผลที่ได้รับจากการกระทำความดีและห้ามปรามกันให้ละเว้นความชั่ว

เมื่อการงาน (อะมัล) ให้กระทำในสิ่งที่ดีและห้ามกระทำความชั่ว เป็นสิ่งที่บังคับ สำหรับมุสลิมทุกคน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลหรือสังคมก็ตาม จะได้รับผลคืออย่างแน่นอนจากบุคคลที่ ประเสริฐ และสังคมที่น่าสรรเสริญ ถ้าหากบุคคลากรในสังคมไม่ว่าปัจเจกบุคคล องค์กร และอื่น ๆ ได้แสดงบทบาทที่อิสลามได้กำหนดไว้ แน่แน่นอนที่สุดความสงบสุขที่แท้จริงจะเกิดขึ้นบนโลกใบนี้

3.3 หลักคำสอนของลูกหลานทางด้านคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำเคยชิน ยนต์ ชุ่มจิต (2541 : 219) ได้กล่าวว่าคุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคลพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อ ตนเอง ต่อผู้อื่นหรือทั้งตนเองและผู้อื่น

ชัยญารัตน์ พจนหัตถ์พาน (2542 : 6) ได้สรุปว่าคุณธรรม หมายถึง ข้อประพฤติ ปฏิบัติอันเป็นประโยชน์มีความถูกต้องดีงาม

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2544 :123 อ้างถึงใน ถนนอม แสงบุญ, 2548 : 49) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้ในการ

ดำเนินชีวิต จะช่วยให้บุคคลได้ปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น มีความสำเร็จในงานที่ทำ เป็นคนดีของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

อินลา ศิริวรรณ (2544 : 22) ได้กล่าวว่าคุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคลที่ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขชั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจ ผลผลิตของความดีเป็นธรรมะที่กล่าวได้ว่า ทำดีได้ดี ความดีจึงเป็นความไม่เบียดเบียน ทำร้าย ทำลายกัน ไม่ข่มเหงรังแกกัน ไม่ก่อสงครามวิวาทบาดหมางกัน

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกของบุคคลในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นลักษณะประจำตัวที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ

จริย หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรปฏิบัติ ใช้ในคำสมาส เช่น จริยศึกษา

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ศิลธรรม กฎศีลธรรม

จริยวัตร จริยวัตร หมายถึง หน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ความประพฤติ ท่วงทีวาจา และ กิริยามารยาท (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

คำว่า “จริยธรรม” ในภาษาอาหรับตรงกับคำว่า “อัคลาฟ” (أخلاق) ซึ่งผันมาจากรากศัพท์คำว่า “คุลุกน” (كُن) หมายถึง อุปนิสัย จรรยา มารยาท (บินมุสลิม, ม.ป.ป : 114) ความประพฤติธรรมชาติ หรือสันดาน ดังนั้น “วิชาจริยธรรม” เป็นสาขาวิทยปัญญาในด้านการปฏิบัติ และมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วิทยปัญญาด้านมารยาท” (al-Munjid Fi Al-Lugah Wa al-Ae’lam, 1988 : 194)

อิมามอัลเฆาะซาลี ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ดังนี้ : จริยธรรม เปรียบเสมือนความประพฤติที่ปลูกฝังมีอยู่ในดวงจิตใจ เป็นเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำที่ง่ายโดยไม่ต้องคิดมาก่อนและตั้งใจที่จะทำ (al-Ghazali, 1974 : 3/63) ท่านได้อธิบายเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีเป็นที่น่าชมเชยเหมาะสมกับสติปัญญา จะเรียกว่า เป็นการกระทำที่ดี ในทางกลับกันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความประพฤติที่เลวร้าย ดังนั้นเรียกว่าสติปัญญาที่เลวร้าย

จริยธรรมได้ให้ความหมาย ความประพฤติ ระเบียบ ศักดิ์ศรี ได้ควบคุมทั้งหมดเกี่ยวกับการกระทำภายนอกที่เกิดขึ้นมาจากภายในของตัวมนุษย์ จริยธรรมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอิมาน จริยธรรมที่ดีนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอิมานที่สมบูรณ์ การที่อิมานของแต่ละคนแข็งหรืออ่อน โดยวัดได้จากพฤติกรรมหรือที่เกิดจริยธรรมต่าง ๆ เพราะอิมานที่เข้มแข็งทำให้เกิดจริยธรรมที่ดีและเป็นเกียรติ ส่วนอิมานที่อ่อนแอทำให้เกิดความประพฤติที่เลวร้าย ง่ายในการหลงไปในทางที่ไม่ดีก่อให้เกิดความเสียหายกับตัวเองและผู้อื่น (al-Ghazali, 1974 : 3 /9)

สรุปได้ว่า จริยธรรมอิสลาม หมายถึงการประพฤติปฏิบัติที่ดี ที่ถูกที่ควร ตามกฎระเบียบต่าง ๆ ที่อิสลามได้กำหนดขึ้น ละเว้นสิ่งที่อิสลามห้ามปราม และการประพฤติปฏิบัติดังกล่าวรวมทั้งพฤติกรรมทางกาย วาจาและใจ

อิสลามได้ส่งเสริมประชาชาติให้มีกิริยาวาจาที่เรียบร้อย มีความประพฤติดี และมีคุณธรรมอันดีงาม เมื่อมีการศรัทธาที่ดีก็จะแสดงออกด้วยการงานที่ดี ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ))

(رواه أحمد : 8932/1995)

ความว่า “แท้จริงแล้ว ฉันถูกแต่งตั้งมาเพื่อทำให้มารยาทอันดีงามทั้งหลายครบถ้วนสมบูรณ์” (บันทึกโดย Ahmad, 1995/8932)

พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

﴿... وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

(سورة القلم : الآية 4)

ความว่า “...และแท้จริง เจ้า (มุฮัมมัด) นั้นอยู่บนคุณธรรมอันยิ่งใหญ่” (สุเราะฮ์อัลกอลัม อายะฮ์ที่ 4)

พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสอีกว่า

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

(سورة الأحزاب الآية : 21)

ความว่า “โดยแน่นอนในเราะฮ์สุลของอัลลอฮ์ ﷺ มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮ์ ﷻ และวันปรโลกและรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ อย่างมาก” (สุเราะฮ์อัลอะหฺซาบ อายะฮ์ที่ 21)

มีรายงานจากท่านอบูซุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه เล่าว่า ท่านเราะฮ์สุล ﷺ กล่าวว่า

((أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا، وَخِيَارَكُمْ خِيَارَكُمْ لِأَهْلِهِ))

(رواه الترمذی، 20/7 : 2001)

ความว่า “บรรดามุอฺมินที่มีการศรัทธาที่สมบูรณ์ที่สุด คือบุคคลที่มีจรรยา มารยาทที่ดีงามของพวกเขา และผู้ที่ประเสริฐที่สุดในหมู่พวกเขาคือผู้ที่ทำดี ที่สุดต่อครอบครัวของพวกเขา” (บันทึกโดย al-Tirmidhi, 2001 : 7/20)

จรรยา มารยาทยังเป็นงาน (อะมัล) ที่หนักที่สุดบนตาชั่ง แห่งความดีในวันกิยามะฮฺ ดังนั้นหากผู้ใดมีมารยาทที่เลวทราม และมีกระทำที่ไม่ดี แน่แน่นอนชีวิตของเขาก็ย่อมก้าวหน้าไปไม่ได้ (ฟิตฮีย์ ยะกัน, 2544 : 55) ดังมีรายงานจากท่านอับดุลคัรดาอฺ   เล่าว่า ท่านเราะสูล   กล่าวว่า

((ما من شيء أثقلَ في ميزان العبدِ يوم القيامة من خلقٍ حسن، وإن الله تعالى ليبيغض الفاحش البذئ)) (رواه الترمذی، 2001 : 25/7)

ความว่า “ไม่มีสิ่งใดจะหนักในตาชั่งของบ่าวในวันกิยามะฮฺยิ่งกว่าจรรยา มารยาท ที่ดีงาม และแท้จริงอัลลอฮฺ   พระผู้ทรงกริ้วรังเกียจผู้ที่มีจรรยา มารยาทที่เลว ทรามอีกทั้งใช้วาจาที่ลามก (ผู้ที่หยาบ โหลน)” (บันทึกโดย al-Tirmidhi, 2001 : 7/25)

หลักคำสอนของลูกมานทางด้านคุณธรรมจริยธรรม เน้นการทำความดีต่อบิดา มารดาประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่องชมเชย และมีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ   ดังที่อัลลอฮฺ   ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَمِيمٍ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ ۖ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ۗ ﴾ (سورة لقمان الآية : 14)

ความว่า “ และเราได้มีคำสั่งแก่มวลมนุษย์ (ให้กระทำดี) กับผู้ให้กำเนิดทั้งสองของ เขา (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง) มารดาของเขาได้ตั้งครรรภ์ (มาเป็นระยะเวลาประมาณ 9 เดือน) ด้วยความทุกข์ทรมานเป็นที่สุดและได้เลิกการให้นมเขาในสองปี (โดยเหตุ นั้น) เจ้าจงกตัญญูต่อข้าและต่อผู้ให้กำเนิดทั้งสองของเจ้าเถิด และ (จงระลึกตลอดเวลา เถิดว่า) เจ้าจะต้องกลับคืนมายังข้า” (สุเราะฮฺ ลูกมาน อายุฮฺที่ 14)

3.3.1 การทำความดีต่อบิดามารดา

ผู้เป็นบิดามารดามีความรัก ความเมตตาต่อลูกเสมอการเนรคุณต่อท่านทั้งสองเป็นบาปใหญ่ที่ใกล้เคียงกับการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ความดีของบิดามารดาที่มีต่อลูกนั้นไม่สามารถทดแทนได้หมด ดังนั้นจึงทำดีต่อท่านทั้งสองตราบที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ และการเนรคุณต่อท่านทั้งสองนั้นเป็นบาปอันใหญ่หลวง ร่องลงมาจากบาปที่มาจาก การตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا...﴾

(سورة النساء الآية : 36)

ความว่า “ และจงเคารพสักการะเถิดและอย่าให้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นภาคีกับพระองค์และจงทำความดีแก่ผู้บังเกิดเกล้าทั้งสอง...” (อายะฮ์ที่ 3 สุเราะฮ์อันนิซาอ์)

จากอายะฮ์ข้างต้นอัลลอฮ์ได้กล่าวถึงการทำความดีต่อบิดามารดา หลังจากที่ได้อำนาจให้เคารพสักการะและห้ามตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ ซึ่งลูกมาน อัลหะกิม ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของบิดามารดาที่มีต่อลูก ให้ใช้ถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนโยน (Sayyid Qutb, 1982 : 5/2788) ความกตัญญูต่อบิดามารดานั้น ปรากฏหลังจากการการจงรักภักดีและไม่ตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ (Qurtubi, 1900 : 14 / 63)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ของบิดามารดาที่มีต่อลูก เป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้เกียรติและเคารพนับถือ และท่านทั้งสองมีความประเสริฐยิ่ง ซึ่งปรากฏในอัลกุรอานและสุนนะฮ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการรำลึกถึงท่านทั้งสอง ด้วยเหตุนี้ อิสลามให้กระทำความดีต่อบิดามารดา และขออภัยต่ออัลลอฮ์ให้ท่านทั้งสองได้รับการอภัยโทษทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสไว้

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا آفٌ وَلَا تُنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿23﴾ ﴿وَإِخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾

(سورة الإسراء من الآية : 23 - 24)

ความว่า “และพระเจ้าของเจ้าบัญชาว่าพวกเจ้าอย่าเคารพผู้ใดนอกจากพระองค์เท่านั้นและจงทำดีต่อบิดามารดา เมื่อผู้ใดในทั้งสองหรือทั้งสองบรรลุสู่วัยชราอยู่กับเจ้า ดังนั้น อย่ากล่าวกับทั้งสองว่า อุฟ และอย่าขู่เจ็ดท่านทั้งสองและจงพูดแก่ท่านทั้งสองด้วยคำที่อ่อนโยน และจงนอบน้อมแก่ท่านทั้งสอง ซึ่งการถ่อมตนเนื่องจากความเมตตาและจงกล่าวว่าข้าพระเจ้าของฉัน ทรงโปรดเมตตาแก่ท่านทั้งสอง เช่น ที่ทั้งสองได้เลี้ยงดูฉันเมื่อเยาว์วัย” (สุเราะฮ์ อัลอิสรอ อายะฮ์ที่ 23-24)

และอายะฮ์ที่ว่า

﴿فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٌ وَلَا تَنْهَرُهُمَا﴾

ความว่า “ดังนั้นอย่ากล่าวแก่ทั้งสองว่า อุฟ และอย่าขู่เจ็ดท่านทั้งสอง”

อายะฮ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า บรรดาลูกต้องมีความกตัญญูแก่บิดามารดา ไม่ประพฤติตนในสิ่งที่ทำให้ท่านทั้งสองไม่พอใจ

และอายะฮ์ที่ว่า

﴿وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا﴾

ความว่า “และจงพูดแก่ท่านทั้งสองด้วยถ้อยคำที่อ่อนโยน”

อายะฮ์ข้างต้น ให้ใช้คำพูดที่ดีที่สุด และใช้ถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยนต่อบิดามารดา เพื่อเป็นการให้เกียรติและยกย่องนับถือท่านทั้งสอง

﴿وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ﴾

ความว่า “และจงนอบน้อมแก่ท่านทั้งสอง ซึ่งการถ่อมตนเนื่องจากความเมตตา”

อายะฮ์ข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความนอบน้อม สุภาพอ่อนโยน มีความเมตตา อ่อนโยน และ ไม่ปฏิเสธคำสั่งของอัลลอฮ์ ﷻ

และอายะฮ์ที่ว่า

﴿وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْنِي كَمَا رَّبِّيَانِي صَغِيرًا﴾

ความว่า “และจงกล่าวว่ ข้าแต่พระเจ้าของฉัน ทรงโปรดเมตตาแก่ท่านทั้งสองเช่นที่ทั้งสองได้เลี้ยงดูฉันเมื่อเยาว์วัย”

อายะฮ์ข้างต้น เป็นการรำลึกถึงความรักครั้งเยาว์วัย ที่บิดามารดาคอยดูแล ฃตอนนีัท่านทั้งสองก็กลับคืนสภาพ ดังเด็กวัยเยาว์ และต้องการการดูแลเอาใจใส่จากลูก (Sayyid Qutb, 1982 : 4 /222-221) ท่านทั้งสองได้ดูแลลูกและหวังให้ประสบแต่สิ่งที่ดี ความดีช่วงเยาว์วัย และทั้งสองได้คาดหวังต่อลูกให้ประสบแต่สิ่งที่ดี บิดามารดาได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อลูก ถึงแม้ลำบากสักเพียงใดก็ตาม ขอมอดหลับอดนอนเพื่อลูก ได้สุขสบายโดยไม่รู้สึกลำบากใจ และท่านทั้งสองรู้สึกเศร้าโศกเสียใจเมื่อลูกๆ ได้รับความเจ็บปวด (Abu al-Rahman al-maidani, 1399 : 2 /22) สิทธิของบิดามารดา คือการที่ลูก ๆ เคารพต่อท่านทั้งสองตรงเท่าที่ท่านทั้งสองให้กระทำความดี ถ้าท่านทั้งสองให้กระทำในสิ่งที่ฝ่าฝืนคำสั่งของอัลลอฮ์ จงอย่าเคารพเชื่อฟังต่อท่านทั้งสอง และสิทธิของท่านทั้งสองจะเชื่อมสัมพันธ์กับลูก ๆ เสมอ (Sayyid Qutb, 1982 : 5/2788)

จากที่ได้อธิบายเกี่ยวกับคำสั่งสอนในการกระทำความดีต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นประการแรกที่เด็กมุสลิมต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการเคารพเชื่อฟังต่อบิดามารดา ลูกหลาน ได้ตอบแทนบุญคุณต่อบิดามารดา หลังจากศรัทธาต่ออัลลอฮ์ เพื่อเป็นการแสดงถึงการยอมรับสิทธิและเป็นการทำความดีต่อท่านทั้งสอง

ด้วยเหตุนี้ อัลลอฮ์ได้บัญชาให้กระทำความดีต่อบิดามารดา ผู้ซึ่งอุปการะเลี้ยงดูลูก ที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากลำบากและอุปสรรคอย่างมากมาย โดยเฉพาะมารดาที่ต้องอุ้มท้องด้วยความอ่อนเพลีย เพราะเช่นนี้พระองค์อัลลอฮ์จึงได้บัญชาให้กตัญญูตเวทีและนอบน้อมถ่อมตน คุอาอ์แก่ท่านทั้งสองกอบปรักทำความดี ผู้เป็นบิดามารดาหรือผู้ดูแลอบรมสั่งสอนจำเป็นต้องปลูกฝังอะกีดะฮ์ในจิตใจของลูก ให้มีความรักใคร่ผูกพัน เคารพและให้เกียรติต่อท่านทั้งสอง

ความประเสริฐของบิดามารดาในอิสลาม อยู่ในสถานะที่สองหลังจากศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮ์ลุล ﷻ เพราะไม่มีมนุษย์คนใดบนโลกนี้เทียบเท่าสถานะความเป็นอยู่ของทั้งสอง สิ่งที่ยิ่งใหญ่สำหรับบ่าวของอัลลอฮ์ ﷻ ก็คือ สิทธิในการทำความดีต่อบิดามารดา (Abd al-Rashid Ahmad, 2003 : 196-217) ดังต่อไปนี้

1) ความประเสริฐของพ่อแม่ในอิสลาม

สถานะที่สูงส่ง เป็นเลิศและมีเกียรติในอิสลามก็คือ สถานะความเป็นบิดามารดา ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวในอัลกุรอานเกี่ยวกับ สิทธิของท่านทั้งสอง พร้อม ๆ กับสิทธิของอัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮ์ลุล ﷻ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾

(سورة النساء الآية : 36)

ความว่า “ และจงเคารพสักการะอัลลอฮฺ ﷻ เกิด และอย่าให้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นภาคีกับพระองค์ และจงทำดีต่อผู้บังเกิดเกล้าทั้งสอง และต่อผู้เป็นญาติที่ ไกลชิด” (สุเราะฮ์อันนิซาอฺ อายะฮ์ที่ 36)

ท่านเราะฮ์ลุส ได้กล่าวไว้ว่า

((رضي الرب في الوالد وسخط الرب في سخط الوالد))

(رواه الترمذی، 1980 : 207/3)

ความว่า “ การยอมรับของอัลลอฮฺ ﷻ ขึ้นอยู่กับการยอมรับของบิดามารดา และการที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงกริ้วโกรธขึ้นอยู่กับการกริ้วโกรธของบิดามารดา” (บันทึกโดย al-Tirmidhi, 1980 : 207/3)

หะดีษข้างต้น ได้อธิบายถึงการเคารพเชื่อฟังต่อบิดามารดานั้น เปรียบเสมือน กุญแจสู่ประตูสวรรค์ และผู้ที่ออกคัตญญต่อบิดามารดาแน่นอนจะไม่ได้เข้าสวรรค์

2) การทำความดีต่อบิดามารดา สำคัญกว่าการญิฮาดในหนทางของอัลลอฮฺ ดังที่ได้ปรากฏในหะดีษหนึ่งว่า

((جاء رجل الى النبي يستأذنه في الجهاد فقال : أحي والداك ؟ قال : نعم، قال : ففيهما

فجاهد)) (رواه مسلم، 2001 : 103-104/16)

ความว่า “ มีผู้ชายคนหนึ่งมาหาท่านเราะฮ์ลุสอัลลอฮฺ ﷻ เพื่อขออนุญาต ไปร่วม ญิฮาดในหนทางของอัลลอฮฺ ﷻ ท่านเราะฮ์ลุส ได้ถามเขาว่า พ่อแม่ของท่านยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ? เขาตอบว่ายังมีชีวิตอยู่ แล้วท่านเราะฮ์ลุสอัลลอฮฺ ﷻ ได้กล่าวว่า จงอยู่กับท่านทั้งสองเถิด เพราะมันเป็นการญิฮาดเช่นกัน (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 16/103-104)

หะดีษข้างต้น ได้อธิบายถึงความสำคัญในการเคารพเชื่อฟังต่อบิดามารดานั้น สำคัญยิ่งกว่าญิฮาดในหนทางของอัลลอฮฺ

อิมามชาฟีอีฮ์ ได้กล่าวว่า “ จงเชื่อฟังต่อบิดามารดาตราบใดที่ทั้งสองเป็นอิสลาม”

(Imam Muslim, 2001:16/104)

3) การคุดาฮ์ของบิดา มารดา

ท่านเราะฮ์ลุล ได้กล่าวไว้ว่า

((ثلاث دعوات مستجابات لا شك فيهن، دعوة المظلوم ودعوة المسافر ودعوة الوالد علي

ولده)) (رواه الترمذی، 2001 : 8/99)

ความว่า “สามประเภทคุดาฮ์ที่ถูกตอบรับโดยไม่ต้องสงสัยแต่อย่างใด นั่นคือ คุดาฮ์ของผู้ที่ถูกอธรรม คุดาฮ์ของผู้ที่เดินทาง คุดาฮ์ของพ่อแม่ต่อลูก ๆ (บันทึกโดย al-Tirmidhi., 2001 : 8/99)

4) ความประเสริฐของมารดา

ไม่มีมนุษย์คนใดบน โลกนี้ที่รับภาระความเจ็บปวด ความกังวลใจ ความยากลำบาก ทั้งปวง โดยเฉพาะผู้เป็นมารดาที่ยอมเหน็ดเหนื่อยเพื่อลูก เริ่มตั้งแต่ตั้งครรภ์รวมระยะเวลาประมาณ เก้าเดือนจนคลอด ต่อมาให้นมลูก รวมถึงดูแล อบรมสั่งสอนจนเติบโต ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ ตรัสไว้ว่า

﴿ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ

شَهْرًا... ﴾ (سورة الأحقاف الآية : 15)

ความว่า “ และเราได้สั่งเสียมนุษย์ให้ทำดีต่อบิดามารดาของเขา มารดาของเขาได้อุ้ม ครรภ์เขาด้วยความเหนื่อยยาก และได้คลอดเขาด้วยความเจ็บปวด และการอุ้มครรภ์เขา และการหย่านมของเขาในระยะเวลาสามสิบเดือน...” (สูเราะฮ์อัล-อะฮ์กอฟ อายะฮ์ที่ 15)

ท่านเราะฮ์ลุล ได้กล่าวไว้ว่า

((جاء رجل الى رسول الله فقال : من أحق الناس بحسن صحابي؟ قال : أمك، قال ثم من

قال ثم أمك ، قال ثم من؟ قال : ثم أبوك)) (رواه مسلم، 2001 : 102/7)

ความว่า “ มีชายคนหนึ่งมาหาท่านนบี แล้วกล่าวไว้ว่า โอ้ ศาสนทูตของอัลลอฮ์ ใครเป็นผู้ที่ชอบด้วยสิทธิที่สุดกับการเป็นเพื่อนที่ดีของฉัน ท่านกล่าวว่า มารดา

ของเจ้า เขากล่าวว่า หลังจากนั้นใคร ? ท่านกล่าวว่า มารดาของเจ้า เขากล่าวว่า หลังจากนั้นใคร? ท่านกล่าวว่า บิดาของเจ้า” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 7/102)

5) ความรักของมารดาที่มีต่อลูก

ความรักของมารดาที่มีต่อลูก ๆ เป็นความรักที่บริสุทธิ์ โดยไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นเวลาไหนและสถานที่ใดก็ตาม ท่ามกลางความทุกข์หรือความสุข ซึ่งความรักดังกล่าวนี้เป็นสัญชาตญาณที่มีอยู่ในจิตใจของท่านทั้งสอง หลักคำสอนในอัลกุรอานได้สั่งสอนให้ลูกทำความดีต่อบิดามารดา เชื่อฟังคำสั่งสอนของท่านทั้งสองตราบใดที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูล ﷺ

6) ผลบุญสำหรับผู้ทำความดีต่อบิดามารดา

การทำความดีต่อบิดามารดาเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ และได้รับผลตอบแทนที่ยิ่งใหญ่ในวันอาคีเราะฮ์อย่างแน่นอน (Abd al-Rashid Ahmad, 2003 : 204)

7) การนรคุณต่อบิดามารดา

รูปแบบของการนรคุณต่อบิดามารดา มีดังนี้

- ก. มองคูบิดามารดาคด้วยสีหน้าที่ไม่พอใจ
- ข. วางตัวเองให้เท่าเทียมกับบิดามารดา
- ค. ไม่ให้เกียรติต่อบิดามารดา
- ง. ไม่ดูแลหรือช่วยเหลือแบ่งเบาภาระบิดามารดาที่ยากลำบาก

จ. การนรคุณที่ใหญ่หลวง ก็คือ กล่าวคำว่า “อูฟ” หรือกล่าวคำที่ไม่เหมาะสม และทำให้ท่านทั้งสองเสียใจ (Ulwan, 1981 : 1/389)

8) สิทธิของบิดามารดา

สิ่งที่ลูก ๆ ฟังปฏิบัติต่อบิดามารดา

- ก. เมื่อทั้งสองหรือคนใดคนหนึ่งต้องการทานอาหารจะต้องจัดเตรียมอย่างดี
- ข. เมื่อทั้งสองต้องการเครื่องแต่งกายจะต้องเตรียมให้เท่าที่สามารถหาได้
- ค. เมื่อทั้งสองขอความช่วยเหลือจะต้องให้ความช่วยเหลือ
- ง. ในเมื่อทั้งสองเรียกหาให้รีบตอบรับและเข้าไปหาท่านทั้งสอง

จ. ในเมื่อทั้งสองสั่งให้ปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด จะต้องทำตามตราบใดที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติของศาสนา

ฉ. ให้ใช้วาจาสุภาพอ่อนโยน และไม่ใช้วาจาหรือคำพูดที่กระทบกระเทือนจิตใจท่านทั้งสอง

ช. ไม่ควรเรียกชื่อท่านทั้งสองด้วยชื่อที่ไม่สุภาพ

ซ. ให้เดินตามหลังของท่านทั้งสอง

ฌ. สิ่งที่ท่านทั้งสองประทับใจควรสนับสนุนให้เต็มที่

ญ. ให้ขอคู่ออแก่ท่านทั้งสองด้วยความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ ทุกครั้ง
เมื่อตัวเองขอคู่ออ (al-Samarqandi, n.d : 1/137)

9) สรุปผลที่ได้จากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา

ก. สถานะของบิดามารดาในอิสลามสูงส่ง รองลงมาจากการเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเราะซูล

ข. การทำความดีต่อบิดามารดาเป็นสิ่งที่บังคับสำหรับลูก ๆ ในทุก ๆ เรื่อง

ค. การทำความดีต่อบิดามารดาเป็นหลักสำคัญในการอบรมสั่งสอนในอิสลาม

ง. การออกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นหนึ่งในบรรดาบาปใหญ่

3.3.2 หลักคำสอนของลูกมาน อัลหะกิม คุณธรรมจริยธรรมทางด้านสังคม

ลูกมานได้สั่งสอนเกี่ยวกับกริยามารยาทในการทำความดี กล่าวคือ จะต้องไม่ทำตัวที่สูงส่งและยโสกับเพื่อนมนุษย์ (Sayyid Qutb, 1982 : 5/2790) ลูกมานจึงได้สั่งสอนลูกให้มีความประพฤติที่ดีต่อตนเองและต่อผู้อื่น และลูกมานได้หว่านถั่วสองประการด้วยกัน ประการแรก ความหยิ่งยโสต่อคนอื่นเพราะตัวเองมีความสมบูรณ์ด้วยตัวเอง ประการที่สอง มีความเย่อหยิ่งต่อตัวเองเพราะตัวเองมีความสมบูรณ์ในตัวเอง (Fakhr al-Razi, 2001 : 25/149) ซึ่งอัลลอฮฺได้ตรัสจากเรื่องเล่าของลูกมานที่ได้สั่งสอนลูกของเขาไว้ว่า

﴿ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿ 18 ﴾ وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَأَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿ 19 ﴾﴾

(سورة لقمان الآية : 18-19)

ความว่า “และเจ้าอย่าหันแก้ม (ใบหน้า) ของเจ้าให้แก่ผู้คนอย่างยโสและอย่าเดินไปตามแผ่นดินอย่างไร้มารยาท แท้จริงอัลลอฮฺมีทรงชอบทุกผู้หญิงจงหอง และผู้ศุขุโยไอ้อวด และเจ้าจงก้าวเท้าของเจ้าพอประมาณและจงลดเสียงของเจ้าลง แท้จริงเสียงที่น่าเกลียดยิ่งคือเสียง (ร้อง) ของลา” (สุเราะฮฺ ลุกมาน อายะฮฺที่ 18-19)

จากอายะฮฺข้างต้นได้อธิบายมารยาทด้านสังคม หลักทางด้านจิตวิทยาในการอบรมสั่งสอน ในเรื่องของความต้องการของจิตใจมนุษย์นั้น ให้อยู่บนหลักพื้นฐานของความปานกลาง และเมื่อจิตใจเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ดีให้รีบช่วยรักษาโดยทันที เป็นการป้องกันมิให้เกิดความเสื่อมเสียทางด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมทางด้านสังคม ดังต่อไปนี้

1) การถ่อมตน

การถ่อมตน เป็นคุณลักษณะที่ตรงกันข้ามกับความหยิ่งยโสไอ้อวด เป็นคุณลักษณะที่นายก้อย่อมชเมย การถ่อมตน ตรงกับคำว่า (تواضع) “ตะวะอูอฺ” ในภาษาอาหรับ จะมีสระ (ฎอมฺมะฮฺ) อยู่บนพยัญชนะ ฎอฺ หมายถึง แสดงความถ่อมตนต่อผู้ที่ให้เกียรติ อีกทศนะหนึ่งได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความถ่อมตน ก็คือ มอบตัวต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยความเต็มใจและเกิดความถ่อมตนพร้อมกับความรักใคร่ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

จากสองทศนะดังกล่าวสามารถประมวลความหมายได้ว่า การถ่อมตนนั้นจะครอบคลุมสองประเด็นด้วยกัน คือการถ่อมตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ และถ่อมตนระหว่างเพื่อนมนุษย์

ลักษณะการถ่อมตนและการห่างไกลจากความเป็นบุคคลที่หยิ่งยโส อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้อย่างชัดเจนในอายะฮฺต่าง ๆ ในอัลกุรอานดังต่อไปนี้

﴿ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴾

(سورة لقمان الآية : 18)

ความว่า “และเจ้าอย่าหันแก้ม (ใบหน้า) ของเจ้าให้แก่ผู้คนอย่างยโสและอย่าเดินไปตามแผ่นดินอย่างไร้มารยาท แท้จริง อัลลอฮฺ ﷻ มีทรงชอบทุกผู้หญิงจงหอง และผู้ศุขุโยไอ้อวด” (สุเราะฮฺ ลุกมาน อายะฮฺที่ 18)

ผู้ที่เป็นมุสลิมต้องมีความถ่อมตนระหว่างพี่น้องมุสลิมด้วยกัน โดยไม่ดูถูกซึ่งกันและกัน ถ่อมตนด้วยคุณธรรมจริยธรรมของอิสลามที่เป็นแบบอย่างและเป็นคุณลักษณะที่สูงส่งที่จะได้รับเกียรติจากอัลลอฮฺ ﷻ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾
(سورة الفرقان الآية : 63)

ความว่า “และปวงบ่าวของพระเจ้าผู้ทรงกรุณาปรานี คือบรรดาผู้ที่เดินบนแผ่นดินด้วยความสงบเสงี่ยมและเมื่อพวกโจ่งเขลา กล่าวทักทายพวกเขา พวกเขาจะกล่าวศานติหรือสละม” (สูเราะฮ์ อัลฟุรกอน อายะฮ์ที่ 63)

อัลลอฮ์ ﷻ จะยกสถานะของบุคคลที่ประพฤติตนด้วยความถ่อมตน จากหะดีษบทหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

((ما نقصت صدقة من مال، وما زاد الله عبدا يعفووا لإعزاء، وما تواضع أحد لله إلا رفعه الله))
(رواه مسلم، 2001 : 352/8)

ความว่า “การทำทานจะไม่ทำให้ทรัพย์พร่องไป และอัลลอฮ์ ﷻ จะไม่เพิ่มพูนให้แก่บ่าวคนใดด้วยการอภัย นอกจากจะเพิ่มเกียรติให้และไม่มีคนใดที่ถ่อมตนเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ นอกจากพระองค์จะทรงยกให้เขาสูงขึ้น”
(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 16/141)

ความหยิ่งยโส ตรงกันข้ามกับหะดีษข้างต้น กล่าวคือเป็นการกระทำที่น่าตำหนิ และการหยิ่งยโส นั้น ไม่ได้รับทางนำจากอัลลอฮ์ ﷻ และจะเป็นบุคคลที่ขาดทุน ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ﴾ (سورة الأعراف الآية : 146)

ความว่า “ข้าจะหันเหออกจากบรรดาโองการของข้าซึ่งบรรดาผู้ที่ยโสในแผ่นดินโดยไม่บังควร และแม้ว่าพวกเขาจะได้เห็นสัญญาณนั้น และหากพวกเขาเห็นทางแห่งความถูกต้อง พวกเขาจะไม่ยึดถือมันเป็นทาง นั่นก็เพราะว่าพวกเขาปฏิเสธบรรดาโองการของเราและพวกเขาจึงได้เป็นผู้ละเลยโองการเหล่านั้น”
(สูเราะฮ์อัลอะอ์รอฟ อายะฮ์ที่ 146)

ได้ปรากฏในอีกหะดีษหนึ่งว่า

((الكبرياء رداي، والعزيمة إزاري، فمن نازعني واحدا منهما ألقيته في جهنم...))

(رواه ابن ماجه، 2001 : 1397/2)

ความว่า “ความโอ้อวด คือเป็นเสื้อคลุมของฉันและความหยิ่งโศเป็นเครื่องประดับแต่งกายของฉัน ดังนั้นถ้าหากว่าผู้ใดขี้อแย้งเอาออกจากฉันในประการใดประการหนึ่งจากทั้งสอง ฉันก็จะโยนเขาลงในไฟนรก...” (บันทึกโดย Ibn Majah, 2001 : 2/1397)

จากข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า จำเป็นสำหรับบิดามารดาหรือผู้ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอน ให้ตระหนักแก่ลูก ๆ เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม รวมไปถึงการถ่อมตน ดังปรากฏในหะดีษดังนี้

((إن الله أوصى إلي ان تواضعوا حتى لا يفخر أحد على أحد))

(رواه مسلم 2001 : 205/17)

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงสั่งเสียมายังฉันให้พวกท่านถ่อมตน จนกระทั่งคนหนึ่งจะไม่โอ้อวดกับอีกคนหนึ่ง” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 17/205)

แท้จริงท่านนบี ﷺ ได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างอันดีงาม ด้วยการถ่อมตน แต่่น้อยคนที่จะรับรู้มารยาทเหล่านั้น และอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสอีกว่า

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ

كَثِيرًا ﴾ (سورة الأحزاب الآية : 21)

ความว่า “โดยแน่นอนในเราะสูดของอัลลอฮ์ ﷻ มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮ์ ﷻ และวันปรโลกและรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ อย่างมาก” (สุเราะฮ์ อัลอะหزاب อายะฮ์ที่ 21)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสอีกว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแบบฉบับที่ดียิ่งในด้านคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَأِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

(سورة القلم الآية : 4)

ความว่า “และแท้จริง เจ้า (มุฮัมมัด) นั้นอยู่บนคุณธรรมอันยิ่งใหญ่” (สุเราะฮ์ อัลกอลัม อายะฮ์ที่ 4)

ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمَّ صَالِحِ الْأَخْلَاقِ))

(رواه أحمد : 8932/1995)

ความว่า “แท้จริงแล้ว ฉันถูกแต่งตั้งมาเพื่อให้มารยาทอันดีงามทั้งหลาย ครบถ้วนสมบูรณ์” (บันทึกโดย Ahmad, 1995/8932)

อิสลามได้ส่งเสริมประชาชาติให้มีกริยาวาจาที่เรียบร้อย มีความประพฤติดี และมีคุณธรรมอันดีงาม เมื่อมีการศรัทธาที่ดีก็จะแสดงออกด้วยการทำงานที่ดี (Ibn Hajar al-‘Asqalani, 2001 :10 : 490) สำหรับลูก ๆ ให้ตั้งชื่อที่มีความหมายดี ความประพฤติดีของตนทั้งในครอบครัว ญาติพี่น้อง ครูบาอาจารย์ ในสังคม รวมถึงอุละมาอ์และคนอื่น ๆ ในทางกลับกัน ให้ตัดเตือนซึ่งกันและกันจากการหลวมตัวสู่สิ่งไม่ดี เพราะอาจจะนำตัวไปในทางคหมีนดูถูกคนอื่น ก่อให้เกิดความเสียหายและอัลลอฮ์ทรงโกรธกริ้วผู้ที่ประพฤติตัวเช่นนั้น สรุปได้ว่า การถ่อมตนเป็นการสร้างความเข้มแข็งระหว่างพี่น้องมุสลิมเพื่อให้เกิดความสันติสุขในสังคม

2) ความปานกลาง

ความปานกลางในอิสลาม คือการเท่าเทียมกันในด้านความคิด ความประพฤติและการปฏิบัติ (Hasan Sarqawi, n.d : 130-131) จากสิ่งดังกล่าวลูกหลานได้สั่งสอนลูกของเขาให้มีความปานกลางในการเดิน ระหว่างเร็วกับช้า (Qurtubi, 2002 : 14 / 71)

ส่วนหนึ่งของคุณลักษณะที่มีความประเสริฐในอิสลาม คือคุณลักษณะความปานกลาง ระหว่างความกึ่งกลางและความเท่าเทียมกัน ในสองสิ่งที่ตรงกันข้าม ประกอบด้วย ร่างกาย และจิตวิญญาณ บุคคลกับสังคม คุณยากับอภิศุเราะฮ์ และอื่น ๆ (Yusuf al-Qaradawi, 1977 : 119)

แนวคิดความปานกลางเกิดขึ้นกับทุก ๆ ระบบ ไม่ว่าจะเป็ความปานกลางในเรื่องของอิบาดะฮ์ บุคคลที่เป็นมุสลิมไม่ควรปฏิบัติอิบาดะฮ์จนทุกขั้ทรมาณตัวเอง เพราะทุกๆ ส่วนของ

ร่างกายจะต้องให้สิทธิเป็นการเฉพาะ ในสุเราะฮ์ลูกมานจะพบ 2 คุณลักษณะที่เป็นปานกลางดังต่อไปนี้

ก. กิริยามารยาทในการเดิน สำหรับผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม ขอให้มีความถ่อมตนในการเดินแล้วให้อภัยแก่ผู้ที่สวนทางกับเขา (Abd al-Rashid Ahmad, 2003 : 55-61 อ้างใน Hasan Ayub, n.d : 432) อัลลอฮ์ได้บอกคุณลักษณะของอิบาคะฮ์ในการเดินบนหน้าแผ่นดินด้วยจิตใจที่สงบอ่อนน้อมและไม่หยิ่งยโส (al-Jaza'iri, n.d : 3/289) ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾

(سورة الفرقان الآية : 63)

ความว่า“และปวงบ่าวของพระเจ้าผู้ทรงกรุณาปรานี คือบรรดาผู้ที่เดินบนแผ่นดินด้วยความสงบเสงี่ยมและเมื่อพวกโจ่งเขลากล่าวทักทายพวกเขา พวกเขาจะกล่าวศานติหรือสลาม”(สุเราะฮ์ อัลฟุรกออัน อายะฮ์ที่ 63)

จากอายะฮ์ข้างต้น ตามทัศนะของอิบนุ กะษีร (Ibn Kathir, 1995 : 5/165) ได้ให้ความหมายคำว่า “ความสงบเสงี่ยม” คือสงบและปานกลาง และลูกมานได้สั่งสอนให้ลูกของเขาเดินด้วยความเที่ยงตรงและเคลื่อนไหวอย่างสงบเสงี่ยม ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿...وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ...﴾

(سورة لقمان الآية : 19)

ความว่า“...และเจ้าจงก้าวเท้าของเจ้าพอประมาณ...” (สุเราะฮ์ ลูกมาน อายะฮ์ที่ 19)

กล่าวคือความปานกลางในการเดินทางและพอประมาณระหว่างเร็วกับช้า (Qurtubi, 2002 : 14 /71) ความหมายในที่นี้คือ จงเดินด้วยเจตนาที่เที่ยงตรงไม่ช้าเกินไปและไม่เร็วจนเกินไป เดินด้วยการไม่ดูถูกผู้อื่นและไม่หยิ่งยโส จงเป็นผู้ที่ถ่อมตน ผู้ที่มีเจตนารมณ์และมีเป้าหมายในการเดิน (Sayyid Qutb, 1982 : 5/2790) สำหรับผู้ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนให้นำคำชี้แนะของอัลลอฮ์ในการสั่งสอนลูก ๆ และลูกศิษย์ด้วยวิธีการเดินที่ถูกต้องพร้อมสอนพวกเขาให้มีกิริยามารยาทในการเดิน เหมือนกับที่ท่านนบีได้วางขอบเขตไว้ นี่คือการอบรมสั่งสอนเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัยเกี่ยวกับมารยาทอิสลาม ซึ่งทำให้จิตใจของพวกเขาสะอาดบริสุทธิ์ มีมารยาทที่สูงส่ง และมีบุคลิกภาพที่สง่างาม

ข. มารยาทในการพูด มุสลิมต้องปฏิบัติตามคำบัญชาของอัลลอฮ์และห่างไกลจากความโกรธกริ้วของพระองค์ สิ่งดังกล่าวท่านเราะสูลได้อธิบายในหะดีษอย่างมากมายที่ได้กล่าวถึงมารยาทในการพูดและภัยอันตรายเกี่ยวกับลิ้น เพื่อไม่ให้มุสลิมมีความผิดพลาดในการพูดและอาจนำตัวเองสู่ความพินาศ จึงได้กำหนดเงื่อนไขในการพูดดังต่อไปนี้ (al- Mawardi, n.d : 237)

ประการแรก ให้ใช้คำพูดที่ดีสำหรับผู้ที่เผยแพร่ประกาศทางนำ ไม่ว่าจะในทางที่ให้คุณประโยชน์หรือปกป้องอันตราย

ประการที่สอง ให้เหมาะกับสถานที่

ประการที่สาม ให้เหมาะสมกับความจำเป็น

ประการที่สี่ คิดก่อนที่จะพูด

จากเงื่อนไขที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นการยกระดับความดีในการพูดและควรลดเสียงให้เบาลง (al-Mmawardi, n.d : 245) อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า “จงลดเสียงของเจ้าลงแท้จริงเสียงที่น่าเกลียดยิ่งคือเสียง (ร้อง) ของลา ไม่ใช่เสียงสูงและจงใช้เสียงตามความต้องการ แท้จริงการใช้เสียงเกินขอบเขตความจำเป็นทำให้รบกวนผู้อื่น” ความหมายที่ต้องการในที่นี้ คือการถ่อมตน การลดเสียงลงเป็นมารยาทที่ดี พูดแต่ความจริงและทำให้จิตใจสงบ ส่วนการพูดตะโกนเสียงดังระหว่างการสนทนานั้น ถือว่าเป็นมารยาทที่ไม่ดี (Qurtubi, 2002 : 14 /71) ในอัลกรุอันได้สั่งให้ห่างไกลการกระทำที่ไม่ดีดังกล่าว เนื่องจากเป็นนิสัยของพวกญอฮิละฮ์ เพราะเหตุนี้ ลุคมานได้ปฏิบัติต่อลูก ๆ ของเขาเป็นการเฉพาะ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสไว้เกี่ยวกับเรื่องเล่าของลุคมานไว้ว่า

﴿وَأَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾

(سورة لقمان الآية : 19)

ความว่า “เจ้าจงลดเสียงของเจ้าให้เบา เพราะที่จริงเสียงที่น่าตำหนิเป็นที่สุดก็คือ (เสียงพูดดังประหนึ่งเสียง) ของลา” (สุเราะฮ์ ลุคมาน อายะฮ์ที่ 19)

สิ่งที่น่าเกลียดที่สุดคือ เสียงร้องของลา ดังนั้นใครที่พูดเสียงดังเกินขอบเขต ถือว่าเท่าเทียมกับเสียงร้องของลา ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงพฤติกรรมดังกล่าว (Qurtubi, 2002 : 14 / 72)

ท่านอิมาม อัลกุฎบียฺ ได้อธิบายเกี่ยวกับอายะฮ์นี้ว่า เป็นหลักฐานที่บ่งบอกถึงสิ่งที่น่าตำหนิเกี่ยวกับการโต้ตอบเสียงในการสนทนาและการตะโกน (Sayyid Qutb, 1982 : 5/2790)

ท่านอิมาม ซุฟยาน อัลเยริยฺ ได้กล่าวว่า ทุก ๆ เสียงร้องเป็นการดัสบิฮ์ต่ออัลลอฮ์ นอกเสียจากเสียงร้องของลา

ท่านอิมาม อะฏออ ได้กล่าวว่า “เสียงร้องของลาเป็นเสียงแห่งความมีดมน” จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ลุคมานได้สั่งสอนลูกให้ห่างไกลจากสิ่ง

ที่อัลลอฮ์ได้สั่งห้ามทั้งหลาย ที่ขัดกับหลักอะกิดะฮ์ และห้ามตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ และให้กตัญญูต่อเวทิต่อบิดา และให้ชอบคุณอัลลอฮ์ ﷻ และท่านทั้งสอง

การใช้เสียงเบาในการพูดจากับคนอื่นเป็นมารยาทที่ดี และเป็นความสงบ ลูกหลานได้สั่งสอนลูกของเขาว่าห้ามยกระดับเสียง เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้ชี้แนะมุสลิมให้ขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์ให้พ้นจากเสียงของลา ดังปรากฏในหะดีษว่า

((إِذَا سَمِعْتُمْ صِيحَ الدِّيَكَةِ فَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا، وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَحِيْقَ الْحِمَارِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِنَّهُ رَأَى شَيْطَانًا))

(رواه البخاري، 98/4/1998)

ความว่า “เมื่อท่านทั้งหลายได้ยินเสียงขันของไก่ ท่านทั้งหลายจงขอต่ออัลลอฮ์จากความโปรดปรานของพระองค์ เพราะว่ามันเห็นมลาอิกะฮ์ และเมื่อท่านทั้งหลายได้ยินเสียงร้องของลา ท่านทั้งหลายก็จงขอความคุ้มครองต่ออัลลอฮ์ให้พ้นจากชัยฏอน เพราะว่ามันเห็นชัยฏอน” (บันทึกโดย al Bukhariy, 1998 : 4/98)

3) ความอดทน

ความอดทน เป็นจุดเริ่มต้นในการเผชิญกับภัยพิบัติและบททดสอบต่าง ๆ ในเรื่องนี้ลูกหลานได้สั่งสอนแก่ลูกของเขาว่า

﴿وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾

(سورة لقمان الآية : 17)

ความว่า “และเจ้าจงอดทนต่อสิ่งที่มาประสบแก่เจ้าเถิด เพราะแท้จริงสิ่งนั้นเป็นส่วนหนึ่งจากกิจการอันเด็ดเดี่ยว (ที่ต้องถือเป็นหน้าที่)” (สุเราะฮ์ ลุคมาน อายะฮ์ที่ 17)

ก. ความหมายของคำว่า “อดทน” ตามภาษาศาสตร์ คือ งดจากความยุ่งยาก (Ismail Ibn Hammad al – Jawhariy 2 /706) ส่วนความหมายในทางวิชาการ อิมามอิบนุ ก็อยยิม อัลญะซี (al – Jauziy, 1975 : 12) ได้ให้ความหมาย ความอดทนคือ “สละตัวจากความยุ่งยาก งดเว้นจากการนิทาต่อคนอื่น รักษามือจากการทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น ”

ท่านอิมาม อัล เฆาะซาลีย์ (al-Ghazali, 1974 : 4 /79) ได้ให้ความหมาย “อดทน คือ ความมั่นคงและการเพิ่มพลังการต่อต้านทางศาสนา และต่อต้านความต้องการทางอารมณ์”

ความอดทนเป็นคุณลักษณะ (ศิฟัต) ที่มีเกียรติและดีเลิศ เป็นลักษณะที่สามารถควบคุมปัจเจกบุคคลให้พ้นจากการกระทำในสิ่งที่ไม่ดีได้ (al – Jauziy, 1975/15)

ข. อิสลามให้ความสำคัญกับความอดทน

หลักฐานมากมายชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการอดทนในอิสลาม ดังปรากฏหลักฐานจากอัลกุรอานอัลสุนนะฮ์และอะฮ์ล มีดังนี้

1) หลักฐานจากอัลกุรอาน

ในอัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าว เกี่ยวกับความอดทนมากกว่าเจ็ดสิบอายะฮ์ ดังเช่นอายะฮ์ดังต่อไปนี้

﴿ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴾

(سورة السجدة الآية : 24)

ความว่า “และเราได้ดลบันดาลให้บางคนจากพวกนั้นเป็นผู้นำ ซึ่งทำหน้าที่ชี้นำมวลโดยบัญชาของเรา ทั้งนี้เพื่อพวกเขาที่มีความอดทน” (สุเราะฮ์ ซะญะดะฮ์ 24) และอัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า

﴿ إِنَّمَا يُؤَفِّي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴾

(سورة الزمر الآية : 10)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้อดทนนั้น จะได้รับการตอบแทนรางวัลของพวกเขาอย่างสมบูรณ์โดยไม่ต้องคำนวณ” (สุเราะฮ์อ์ซซุหม์ร อายะฮ์ที่ 10)

2) หลักฐานจากอัลหะดีษ

ความอดทน เป็นสถานะที่สูงสุดในบรรดาศิฟัตที่น่าชมเชย เพราะการมีความอดทนทำให้ศิฟัตอื่น ๆ ดีตามไปด้วย ตามสายรายงานของอาอิชะฮ์ ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((ما يصيب المؤمن من شوكة فما فوقها الا رفعها الله بمادرجة أو حط عنه بما خطئة))

(رواه مسلم 2001 : 427/2)

ความว่า “มุอ์มินคนหนึ่งจะไม่ถูกหนามทิ่มแทง แม้แต่หนึ่งหนามหรือเกินกว่านั้น นอกจากอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ยกระดับหนึ่งระดับหรือยกโทษแก่เขาหนึ่งความผิด” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 2 / 427)

จากหะดีษข้างต้น สรุปได้ว่า อะไรก็ตามที่เป็นภัยพิบัติได้เผชิญกับมุอฺมินไม่ว่าหนักหรือเบา คือบททดสอบความทนทานและความอดทนของคนที่เป็นมุสลิมในการยอมรับกฎสถานะของอัลลอฮ์

3) หลักฐานจากบรรดาเศาะหาบะฮ์และตาบิอิน

อุมร์ อัลคอกฏอบ กล่าวว่ “ ฉันได้พบสิ่งทีดี ๆ ในชีวิตของฉันโดยการอดทน ถ้าหากว่าอดทนนั้น เปรียบเสมือนผู้ชายคนหนึ่ง เขาก็คือ เป็นคนที่ใจกว้าง” (al - Jauziy, 1975 : 111)

ท่านอบู คัรอะฮ์ ได้กล่าวไว้ว่า “หลักสูงสุดของอีมาน ก็คือ อดทนในการยอมรับหุก่มของอัลลอฮ์ ﷻ และยอมรับสถานะของอัลลอฮ์ ﷻ ” (al – Jauziyyah, 1975 : 111)

ดังนั้น ส่วนหนึ่งจากคำพูดของบรรดาเศาะหาบะฮ์กับตาบิอิน มีมุมมองเกี่ยวกับ ความอดทนว่า เปรียบเสมือนเครื่องแต่งกายของมุอฺมิน เสมือนกับน้ำที่คอยหล่อเลี้ยงสิ่งมีชีวิต และความอดทนนั้น เป็นคุณลักษณะที่ทำให้บุคลิกภาพสมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับ

ก. อิสลามบังคับให้ออดทน

ในอัลกุรอาน จะพบว่าให้ออดทนในทุก ๆ รูปแบบ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾

(سورة آل عمران الآية : 200)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงมีความอดทน และต่างก็จงอดทนซึ่งกันและกันเถิด และจงประจำอยู่ชายแดน และพึงกัวเกรงอัลลอฮ์เถิด เพื่อว่าเจ้าจะได้รับความสำเร็จ” (สุเราะฮ ออะอิมรอน อายะฮ์ที่ 200)

จากอายะฮ์ข้างต้น อัลลอฮ์ได้บัญชาแก่บรรดามุอฺมินเพื่อให้ออดทน หะสัน อัลบัสรี ได้อธิบายคำว่า "اصْبِرُوا" หมายถึงบัญชาเพื่อให้ออดทน บนหลักศาสนาที่อัลลอฮ์ยอมรับ (อิสลาม) และเสียชีวิตในอิสลาม ส่วนคำว่า "صَابِرُوا" ก็คืออดทนในการเผชิญหน้ากับศัตรูในศาสนา (Ibn Kathir 1995 : 1/444)

﴿ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴾

(سورة العصر الآية : 3)

ความว่า “และตักเตือนกันและกันในสิ่งที่เป็นสัจธรรม และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน” (สุเราะฮ อัลอัสร อายะฮ์ที่ 3)

ง. ประเภทของความอดทน

1) อดทนด้านร่างกาย

คือการอดทนในการปฏิบัติงานที่หนัก โดยร่างกายจะต้องแบกภาระหรืออดทน ความเจ็บปวดของร่างกาย เช่น อดทนต่อบาดแผล อดทนต่อความร้อน อดทนต่อความเย็น เป็นต้น

2) อดทนด้านจิตใจ

คือการอดทนทางจิตใจในการกระทำสิ่งที่ไม่ดีหรือสิ่งที่ไม่ควรทำ ถ้าหากว่า เราศึกษาโดยละเอียดแล้ว ความอดทนทางด้านจิตใจ จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ก) อดทนในการเชื่อฟังคำสั่งบังคับบัญชา

ทุกคนจำเป็นต้องอดทนในการปฏิบัติบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ เช่น การละหมาด จะต้องปฏิบัติทุก ๆ เวลา เป็นกิจวัตรประจำวัน การบริจาคซะกาต เป็นต้น อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ﴾

(سورة طه الآية : 132)

ความว่า “และเจ้าจงใช้ให้ครอบครัวของเจ้าทำการละหมาด และจงมีความอดทนเพื่อการนั้น” (สูเราะฮ์ ฏอฮา อายะฮ์ที่ 132)

﴿ وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴾

(سورة البقرة الآية : 45)

ความว่า “และพวกเจ้าจงอาศัยความอดทน และการละหมาดเถิด และแท้จริงการละหมาดนั้นเป็นสิ่งที่ใหญ่โต นอกจากบรรดาผู้ที่นอบน้อมถ่อมตนเท่านั้น” (สูเราะฮ์ อัลบะกะอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 45)

ข) อดทนในสิ่งที่ เป็นภัยพิบัติ คืออดทนในสิ่งที่ เป็นอุปสรรคที่ได้เผชิญ กับตัวเองทรัพย์สิน ตำแหน่ง สถานะความเป็นอยู่และครอบครัว ทุกสิ่งทุกอย่างที่กล่าวข้างต้น อาจเกิดขึ้นได้และต้องเผชิญในการดำรงชีวิต มนุษย์จะหลีกเลี่ยงจากสิ่งเหล่านั้นไม่ได้ (al-Ghazali, 1974 : 4/146) ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَنْبُلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿155﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿156﴾ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴾
(سورة البقرة الآية : 155 - 157)

ความว่า “ และแน่นอนเราจะทดลองพวกเจ้าด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากความกลัว และความหิวด้วยความสูญเสีย(อย่างใดอย่างหนึ่ง) ทรัพย์สมบัติชีวิต และพืชผล เจ้าจงแข็งขำดีแก่บรรดาผู้อดทนเถิด คือ บรรดาผู้ที่มีเคราะห์ร้าย ประสบแก่ พวกเจ้า พวกเขาก็ก้าวว่า แท้จริงพวกเราเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ และ แท้จริงพวกเราจะกลับไปยังพระองค์ ชนเหล่านี้แหละพวกเขาจะได้รับคำ ชมเชยและการเอ็นดูเมตตาจากพระเจ้าของพวกเขาและชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่ ได้รับของแนะนำอันถูกต้อง” (สุเราะฮ์ อัล บะกอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 155 - 157)

4) คุณลักษณะของความหยิ่งโสโอ้อวด

ในบรรดาคุณลักษณะ (คิฟัต) ที่น่ารังเกียจในอิสลาม ก็คือความหยิ่งโสโอ้อวด ศาสนาอิสลามได้ห้ามประชาชาติจากการประพฤติคุณลักษณะดังกล่าว ไม่ว่ากรณีใด ๆ ลุกมานได้ ห้ามลูกของเขาจากการหยิ่งโสโอ้อวด หมายความว่า จงอย่าผินหน้าของเจ้าจากเพื่อนมนุษย์ในเมื่อ พุดคุยกับพวกเขาหรือพูดด้วยการดูหมิ่นดูถูกพวกเขา และทำตัวหยิ่งโสต่อพวกเขา แต่ขอให้เจ้ามี หน้าตาที่แจ่มใสต่อพวกเขา (Ibn Kathir, 1995 : 3/446) และให้หลีกเลี่ยงการเคลื่อนไหวที่คล้าย กับการผินหน้า เป็นการเคลื่อนไหวหยิ่งโสและผินหน้าให้แก่มวลมนุษย์บ่งบอกถึงความ เหนือกว่าและหยิ่งโส (Sayyid Qutb, 1982 : 5/2790) ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴾
(سورة لقمان الآية : 18)

ความว่า “และเจ้าอย่า (เมินหน้า) แก่มวลมนุษย์และอย่าเดินบนพื้นดินด้วยความ ผยอง เพราะแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ทรงปราณีแก่ผู้ผยองอีกทั้งทรงนงทุกคน” (สุเราะฮ์ ลุกมาน อายะฮ์ที่ 18)

ในอายะฮ์ข้างต้น อัลลอฮ์ ﷻ จึงให้เห็นภาพสองคุณลักษณะของความประพฤติที่ หยิ่งโสโอ้อวด ซึ่งเป็นที่น่ารังเกียจ มีดังต่อไปนี้

- 1) เมินหน้าในขณะที่พูดกับคนอื่น และมองผู้อื่นต่ำต้อยหรือด้อยกว่า

2) เดินด้วยเท้าโยฮันอ้าวค

ลูกมาน อัลหะกิม ได้ห้ามลูกของเขาจากการเดินด้วยความหึงผยอง และการผิน
 ใบบนน้ำให้กับผู้คน และได้สั่งสอนให้ลูกก้าวเท้าเดินพอประมาณ (Sayyid Qutb, 1982 : 5/2790)
 อัลลอฮ์ห้ามมิให้เดินเร็วเกินไปจนเหนื่อยหอบ และเดินช้าเกินไปเหมือนคนเฉื่อย แท้จริงอัลลอฮ์
 ﷻ ทรงรักผู้ที่เดินปานกลาง อิสลามให้ความสำคัญกับความปานกลาง ความพอเพียง และความเท่า
 เทียมกัน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴾
 (سورة الإسراء الآية : 29)

ความว่า “และอย่าให้มือของเจ้าถูกตรึงอยู่ที่คอของเจ้าและอย่าแบมันจน
 หมดสิ้น มิฉะนั้นเจ้าจะกลายเป็นผู้ถูกประณาม เสรีาโศกเสียใจ” (สุเราะฮ์
 อัลอิสรออ อายะฮ์ที่ 29)

ท่านอิมาม อัลกูฎุบีย์ (Qurtubi, 2002 : 14 /70) ได้กล่าวในหนังสือตีฟิรของเขา
 เกี่ยวกับอายะฮ์นี้ก็คือ แท้จริงการทำให้โค้งงอหรือผินหน้าเมื่อได้กล่าวถึงผู้ชายคนหนึ่งที่อยู่เคียง
 ข้างท่านก็เปรียบเสมือนท่านได้ดูหมิ่นดูถูกเขา ในที่นี้ต้องการให้หันหน้าสู่พวกเขาด้วยความนอบ
 น้อมถ่อมตน และสุภาพอ่อนโยน และเมื่อผู้น้อยที่สุดได้สนทนากับท่าน ก็จงให้โอกาสเขาได้พูดจน
 จบ ซึ่งสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ท่านนบีได้ปฏิบัติ

ด้วยเหตุดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าการหึงยโสไม่ใช่มารยาทของผู้ที่เป็นมุอิมิน ถ้าผู้
 ที่หึงยโสได้รู้ความเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งแรกที่เขาถูกสร้างจากน้ำอสุจิที่สกปรก และสุดท้ายก็คือ
 ซากศพที่ตาย ให้มีความละเอียดต่อตัวเขาเอง และมีความบริสุทธิ์ในการอibasต่อพระเจ้าของเขา
 และนอบน้อมต่อผู้ทรงสร้าง ถ้ามนุษย์ยังนอบน้อมต่ออัลลอฮ์ ﷻ พระองค์ก็ทรงยกเขาให้สูงขึ้น
 ถ้าหึงยโสต่อพระองค์ก็ยิ่งลดเขาให้ต่ำลง คำว่า المرح (อัลมารอฮา) ในอายะฮ์ดังกล่าว หมายถึง
 การดีใจเกินขอบเขตของผู้ที่หึงยโส การกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ไม่พอใจ แท้จริงอัลลอฮ์
 ﷻ ไม่ทรงรักผู้ที่หึงยโส และอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ทรงรักผู้ที่ต้องการความเป็นใหญ่ในแผ่นดิน (Abu al-
 Rahman al-Maidani, 1399 : 1/678)

ก. ความหมายของความหึงยโสอ้าวค

ความหึงยโสอ้าวค เป็นความประพฤติกของแต่ละคนที่มาจากรภายใน สู่ภายนอก
 โดยการกระทำของแต่ละคน โดยมีความรู้สึกที่ตัวเองเหนือกว่าคนอื่น (Ibn Quddamah, 1978 : 2)

ความหยิ่งยโสที่เลวร้ายที่สุด คือความหยิ่งยโสต่ออัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูล ﷺ คุณลักษณะเช่นนี้อัลลอฮ์ ﷻ ได้ชี้ให้เห็นภาพ ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า

﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ﴾

(سورة النمل الآية : 14)

ความว่า “ และพวกเขาปฏิเสธสิ่งเหล่านั้นเพราะความถือตนและความหยิ่งยโส ทั้ง ๆ ที่จิตใจของพวกเขามีความมั่นใจในความจริงของมัน ดังนั้น เจ้าจงพิจารณาเถิด ผลบั้นปลายของบรรดาผู้บ่อนทำลายนั้นเป็นอย่างไรบ้าง ?” (สูเราะฮ์ อัลนัมลฺ อายะฮ์ที่ 14)

นอกจากนั้นความหยิ่งยโสระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ก็มองคนอื่นด้วยความต่ำต้อย พร้อมทั้งยกกระดืบตัวเองเหนือกว่าคนอื่น

ตามที่เราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((... الكبر يطر الحق و غمط الناس ...))

(رواه مسلم 2001 : 89/2)

ความว่า “ความหยิ่งยโสที่ปฏิเสธความจริงและคูห่มั่นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 2/89)

ข. หลักฐานความหยิ่งยโสโอ้อวด

หลักฐานมากมายชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะหยิ่งยโสโอ้อวด เป็นสิ่งที่ห้ามในอิสลาม ดังปรากฏหลักฐานจากอัลกรุอานและฮดีษนะฮ์ มีดังนี้

1) อัลลอฮ์ ﷻ ไม่ชอบบุคคลที่มีคุณลักษณะหยิ่งยโสโอ้อวด ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿...إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾

(سورة النحل الآية : 23)

ความว่า “ แท้จริงพระองค์มีทรงรักพวกหยิ่งผยอง” (สูเราะฮ์ อันนะหฺลฺ อายะฮ์ที่ 23)

2) อัลลอฮ์ ﷻ ได้เตรียมนรกยะฮันนัม สำหรับคนที่ประพฤติดัวหยิ่งยโส

ไอ้อวด ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَلَيْسَ مَمْنُورًا الْمُتَكَبِّرِينَ ﴾

(سورة النحل الآية : 29)

ความว่า “ดั่งนั้น พวกเจ้าจงเข้าประตูนรกเพื่ออยู่ในนั่นตลอดกาล ฉะนั้นที่ ฟ่านักของพวกหยิ่งผยองมันชั่วช้ายิ่ง” (สุเราะฮ์ อันนะหฺลุ อายะฮ์ที่ 29)

3) ความไอ้อวดขี้ขโส เป็นคุณลักษณะของคนกาไฟร ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ ตรัสไว้ว่า

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴾

(سورة الحائية الآية : 31)

ความว่า “และเมื่อส่วนบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธานั้น อายาด ต่าง ๆ ของข้ามิได้ถูก สาธยายแก่พวกเจ้าดอกหรือ ? แต่พวกเจ้าอวดโอ้หังและพวกเจ้าเป็นหมู่ชน กระทำผิด” (สุเราะฮ์อัลญะฮ์ฮ์ อายะฮ์ที่ 31)

4) ความไอ้อวดกับความขี้ขโสสอง คุณลักษณะนี้มีเฉพาะพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น

((الكبرى ردائي، والعظمة إزاري، فمن نازعني واحدا منهما ألقيته في جهنم...))

(رواه ابن ماجه 2001 : 1397/2)

ความว่า “ความไอ้อวด คือเป็นเสือกคลุมของอัลลอฮ์ ﷻ และความขี้ขโสเป็น เครื่องประดับแต่งกายของอัลลอฮ์ ﷻ ดั่งนั้น ถ้าหากว่าผู้ใด ขี้แยง เอาออกจาก ฉันทันในประการใดประการหนึ่งจากทั้งสองอัลลอฮ์ ﷻ ก็จะโยนเขาลงในไฟ นรก...” (บันทึกโดย Ibn Majah 2001 : 2/1397)

5) บุคคลที่มีความขี้ขโสไอ้อวดในจิตใจ แม้เท่าขนาดเมล็ดผักกาดก็ตาม จะไม่มีสิทธิ์เข้าสวรรค์ของอัลลอฮ์ ﷻ ดั่งที่นบีมุฮัมมัด ได้กล่าวไว้ว่า

((لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر، قال رجل : إن الرجل يجب أن يكون توبه حسنا ونعله حسنة، قال : إن الله يحب الجمال الكبيرطالح وغمط الناس))
(رواه مسلم 2001 : 89/2)

ความว่า “จะไม่เข้าสวรรค์ ผู้ใดที่ในจิตใจของเขามีน้ำหนักเท่าเมล็ดผักกาดจาก ส่วนของความโอ้อวดหยิ่งยโส เศาะหาบะฮุคนหนึ่งได้กล่าวว่า แท้จริงมีชายคน หนึ่งต้องการให้เสื้อผ้าของเขาสวยงาม และรองเท้าสวยงามเล่า ท่านเราะฮูได้ ตอบ แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักความสวยงาม ความขี้ขลาดนั้นปฏิเสธ ความจริงและคูหมีนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 2/89)

ค. ผลที่ได้จากการประพฤติตัวหยิ่งยโสโอ้อวด

ตามที่เราได้ทราบแล้วว่า ความประพฤติหยิ่งยโสโอ้อวดนั้นเกิดจากการที่คน ๆ หนึ่ง มีความรู้สึกยิ่งใหญ่เหนือกว่าคนอื่น คุณลักษณะที่ไม่ดีก็จะตามมา เช่น โกรธง่าย แค้น อิจฉา ริษยา และอื่น ๆ อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน เกิดความแตกแยก และขาดความเป็นพี่น้อง กัน ยากที่จะสามัคคีกันใหม่ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีกำแพงกีดกัน เนื่องจากคุณลักษณะ (สีฟัด) ข้างต้นนั่นเอง และลูกหลานได้ห้ามลูกของเขาให้ห่างไกลจากความหยิ่งยโส และได้สั่งให้มีความนอบ น้อมถ่อมตนและห้ามจากการโอ้อวดและหยิ่งผยองและให้มีความสงบเสงี่ยมในการเดินและการส่ง เสี่ยง ความจริงการอบรมสั่งสอนเช่นนี้ เต็มเปี่ยมด้วยหิกมะฮุ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นความโปรดปราน จากอัลลอฮ์ ﷻ (Abd al-Rahman Asaadi, n.d. : 79-80) ส่วนการสั่งสอนดังกล่าว ถือเป็นแนวทาง ความประพฤติอันสูงส่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้สั่งสอนปวงบ่าวของพระองค์เพราะการปฏิบัติตามคำสั่ง สอนดังกล่าวจะได้รับความสำเร็จในโลกดุนยาและอาคีเราะฮุ และพวกเขาจะให้เห็นผลสะท้อนที่ ได้รับจากการอบรมสั่งสอนทางด้านจรรยาบรรณเพื่อเป็นการชี้แนะและขัดเกลาความประพฤติ ของพวกเขาและส่งเสริมให้มีความผูกพัน และความรักระหว่างพวกเขา

3.3.3 การอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับการศรัทธาต่อความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ

ลูกหลานได้อบรมสั่งสอนแก่ลูกของเขาเกี่ยวกับการศรัทธาต่อความยิ่งใหญ่ ของอัลลอฮ์ ลูก ๆ ได้กล่าวตอบบิดาว่า “โอ้ พ่อที่รักของฉัน การกระทำที่ผิด ถ้าหากว่าไม่มีใคร รับรู้แม้แต่คนเดียวแล้วอัลลอฮ์จะรู้ได้อย่างไร ? ซึ่งลูกหลานก็ได้กล่าวว่า” (al-Qurtubi, 2002 :14/67) ดังปรากฏในอัลกุรอานว่า

﴿ يَا بَنِي إِدْرِيْسَ إِنَّا جَاءْنَا بِكَ كَافِرًا كَذِبًا ۖ لَقَدْ جَاءْنَاكَ بِالْبَيِّنَاتِ لَوْلَا نَهْنَاهُ عَنْكَ لَكُنَّا رَبُّكَ ۚ وَأَنَّكَ كَفِرٌ كَبِيرٌ ۚ وَكَانَ آيَاتُ اللَّهِ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لِأَنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴾ (سورة لقمان الآية : 16)

ความว่า “โอ ลูกเอ๋ย แท้จริง (หากว่าความผิคนั้น) มันจะหนักเท่าเมล็ดฝักสักเมล็ดหนึ่งมันจะซ่อนอยู่ในหิน หรืออยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลายหรืออยู่ในแผ่นดิน อัลลอฮ์ ﷻ ก็จะทรงนำมาออกมาแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ทรงเมตตาผู้ทรงรอบรู้อยิ่ง” (สุเราะฮ์ ลุคมาน อายะฮ์ที่ 16)

อิมามอัลเงาะซาลี ได้นิยามความเกรงกลัว คือการวางตัวต่อชาต (อัลลอฮ์) ที่ดูแลตัวเขาและเป็นทีที่พึ่งอย่างจริงจังต่ออัลลอฮ์ ﷻ มุรอเกาะบะฮ์ในที่นี้ คือเป็นคุณลักษณะ (ศิฟัต) ของจิตใจที่ได้รู้จักอัลลอฮ์ ﷻ แล้วทำให้เกิดความหลากหลายในการปฏิบัติอะมัลอิบาดะฮ์ ทั้งภายนอกและภายใน (al-Ghazali, 1974 : 4/495)

จากอายะฮ์ข้างต้น ลุคมานได้สั่งสอนลูกของเขา ให้รู้จักความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ลุคมานได้กล่าวไว้ว่า แท้จริงความรู้สึกที่ไม่เห็นกับตาเปล่าที่ถูกซ่อนไว้ ไม่มีน้ำหนักในตาชั่ง แต่สำหรับมนุษย์ที่ได้ริสกีแม้เด็กเท่าเมล็ดฝักก็ทำตามอัลลอฮ์ ﷻ ก็จะกินให้สำหรับผู้ที่ได้ริสกี ไม่ทำให้พ้นจากริสกี トラบใดที่ได้ศรัทธาต่อความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นทรงรับรู้และคำนวณทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นอัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ภาคีกับสิ่งใด ๆ

จากอายะฮ์ข้างต้นจะพบว่า การที่มนุษย์ได้รู้จักความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ ทำให้เกิดความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าในสิ่งที่เล็กหรือใหญ่และสิ่งที่เปิดเผยหรือสิ่งที่ซ่อนเร้น ลุคมานได้สั่งสอนแก่ลูกของเขา โดยยึดหลักอะกิดะฮ์อิสลามียะฮ์ที่ถูกต้องไปรงใส่ แท้จริงอัลลอฮ์นั้นผู้ทรงเป็นประมุขที่มีความรอบรู้ทุกด้านและสามารถคุ้มครองทุกสิ่งทุกอย่างทั้งหมดในเมื่อได้ปลุกฝังอะกิดะฮ์ในจิตใจของลูกแล้ว ความสงบสุขก็ตามมา ความสับสน ปั่นป่วนที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน เนื่องจากการที่ไม่ได้ศรัทธาต่อคุณเราะฮ์ของอัลลอฮ์ ﷻ แท้จริงรากฐานดังกล่าว เป็นต้นแบบที่ลุคมานได้อบรมสั่งสอนลูกของเขา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเหมาะกับสถานะ เพราะฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบิดามารดาหรือผู้อบรมสั่งสอนปลุกฝังให้แก่ลูก ๆ และนักเรียน ให้จิตใจของพวกเขาแน่นยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และมีอีกหลาย ๆ อายะฮ์จากอัลกุรอานของอัลลอฮ์ ﷻ ได้อธิบายครอบคลุมถึงความรู้และความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿...وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴾ (سورة الأنعام الآية : 59)

ความว่า “...แท้จริงที่พระองค์นั้นมีบรรดาคุณแจแห่งความเร้นลับโดยที่ไม่มีใครรู้คุณแจเหล่านั้นนอกจากพระองค์เท่านั้นและพระองค์ทรงรู้สิ่งที่อยู่ในแผ่นดินและในทะเลและไม่มีใบไม้ใครล่วงหล่นลงนอกจากพระองค์จะทรงรู้มัน และไม่มีเมล็ดพืชใดซึ่งอยู่ในบรรดาความมืดของแผ่นดิน และไม่มีสิ่งใดที่อ่อนนุ่มใดและสิ่งที่แห้งใดนอกจากจะอยู่ในบันทึกอันชัดเจน”

(สุเราะฮ์ อัลอันอาม อายะฮ์ที่ 59)

อัลลอฮ์ ﷻ ยังได้ตรัสอีกว่า

﴿وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقِصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (سورة فاطر الآية : 11)

ความว่า “และจะไม่มีหญิงใดตั้งครรภ์และนางจะไม่คลอด เว้นแต่ด้วยความรอบรู้ของพระองค์ และไม่มีผู้สูงอายุคนใดจะถูกยืดอายุออกไป และอายุของเขาก็จะไม่ถูกตัดทอน เว้น แต่อยู่ในบันทึก (ของอัลลอฮ์) แท้จริง นั่นเป็นงานง่ายดายสำหรับอัลลอฮ์” (สุเราะฮ์ฟาฏีร์ อายะฮ์ที่ 16)

3.3.4 ความสำคัญในการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ

ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์อัลกรุอานได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเป็นที่ยอมรับจากอัลลอฮ์ ﷻ ไม่ว่าในโลกคุณยานี้หรืออาคีเราะฮ์ ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿... إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾

(سورة النساء الآية : 1)

ความว่า “...แท้จริงอัลลอฮ์ทรงสอดส่องดูพวกเจ้าอยู่เสมอ” (สุเราะฮ์อัลนิซาอ์ อายะฮ์ที่ 1)

อีกอายะฮ์หนึ่ง อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى﴾

(سورة العلق الآية : 14)

ความว่า “เขาไม่รู้หรือว่าแท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงมองเห็น” (สุเราะฮ์ อัล-อะลัก อายะฮ์ที่ 14)

การยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ เป็นการต่อต้านความต้องการของอารมณ์ สนับสนุนในการเคารพและการจํานนของจิตใจให้สงบสุข ห่างไกลจากความโอ้อวด ความอิจฉาริษยา ถ้าเกิดความรู้สึกลึกคั่งกล่าว ความยำเกรงก็หายไป เชื้อฟุ้งต่อการห้ามปรามจากการกระทำความหายนะ ทำให้อิสระจากการกลัวต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ และอิสระจากความเป็นทุกข์ ความโกรธและความสับสนทั้งมวล ซึ่งท่านเราะสูล ได้อธิบายแก่ประชาชาติ เมื่อครั้งได้เผชิญหน้ากับอิบน์ อับบาส ได้กล่าวไว้ว่า

((يا غلام إني أعلمك كلمات إحفظ الله يحفظك، إحفظ الله تجده تجاهك، إذا سألت فاسأل الله، وإذا استعنت فاستعن بالله، واعلم أن الأمة لواجتمعت على أن ينفعوك بشئ لم ينفعوك إلا بشئ قد كتبه الله عليك، رفعت الأقلام وجفت الصحف)) (رواه الترمذی 2001 : 326/7)

ความว่า “โอ้ลูกน้อย แท้จริงฉันนี้จะสอนให้แก่เจ้าซึ่งหลายคำพูดด้วยกัน เจ้าจงรักอัลลอฮ์ ﷻ แล้วอัลลอฮ์จะทรงดูแลและปกป้องเจ้า เจ้าจงรักอัลลอฮ์ ﷻ แล้วเจ้าจะพบพระองค์อยู่ต่อหน้าเจ้า ในเมื่อเจ้าร้องขอเจ้าจงร้องขออัลลอฮ์ ﷻ และเมื่อเจ้าขอความช่วยเหลือ เจ้าจงขอความช่วยเหลือต่ออัลลอฮ์ ﷻ และจงทราบไว้ว่าหากประชาชาติได้รวมตัวกันเพื่อที่จะให้สิ่งที่เป็นคุณแก่เจ้าอย่างหนึ่งอย่างใดพวกเขาก็ไม่สามารถให้สิ่งที่เป็นคุณแก่เจ้าได้ นอกจากด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงกำหนดมาให้เจ้าแล้วเท่านั้นแล้วหากพวกเขาได้รวมตัวกันเพื่อที่จะให้สิ่งที่เป็นโทษแก่เจ้าอย่างหนึ่งอย่างใด พวกเขาก็ไม่สามารถให้สิ่งที่เป็นโทษแก่เจ้าได้ นอกจากด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงกำหนดมาให้เจ้าแล้วเท่านั้นปากกาถูกยก และแผ่นบันทึกแห้งแล้ว” (บันทึกโดย al-Tirmidhi, 2001 : 7/326)

หะดีษข้างต้น จะเห็นได้ว่า อัลลอฮ์ได้ยืนยันให้บิดามารดาหรือผู้อบรมสั่งสอน จงอย่าละเลยการตักเตือนแก่ลูกและศิษย์ ให้ระลึกถึงที่สุดความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ จากการสังเกตและพินิจพิจารณา แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นได้สร้างฟ้าฟ้าและพื้นดินในขณะที่พวกเขาเริ่มรับรู้และแยกแยะสิ่งที่ดีกับสิ่งที่ไม่ดีได้ (Sa'id Ismail Ali, 1989 : 99)

ดังนั้น จึงให้พวกเขาเข้มงวดต่ออัลลอฮ์ ﷺ จึงอย่าปฏิบัติในสิ่งที่ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ จึงอย่ากระทำทุกสิ่งทุกอย่างมุ่งหมายในทางเลวร้าย จงกระทำสิ่งใด ๆ เพื่ออัลลอฮ์ ﷺ องค์เดียวเท่านั้น ซึ่งมีหลักฐานจากหะดีษ ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการตั้งเจตนาว่า

((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَّا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ) (رواه البخاري، 1998 : 11/11)

ความว่า “แท้จริงทุก ๆ การงานทั้งหลายนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและแท้จริงสำหรับทุกคนนั้นคือสิ่งที่เขานั้นได้มีเจตนาไว้ ดังนั้น ผู้ใดซึ่งการอพยพของเขา มีเจตนาเพื่อสู่อัลลอฮ์ ﷺ และเราะสูล ﷺ ของพระองค์ ดังนั้น การอพยพของเขา นั้นไปสู่อัลลอฮ์ ﷺ และเราะสูลของพระองค์และผู้ใดซึ่งการอพยพของเขา เพื่อโลกคุณหาหรือเพื่อผู้หญิงที่เขาจะแต่งงานด้วย ดังนั้น การอพยพของเขา นั้นไปสู่อะไรที่เขาตั้งเป้าหมายไว้” (บันทึกโดย al-Bukhari, 1998 : 1/11)

อัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ตอบรับทุก ๆ การงานของบ่าวที่กระทำนอกเหนือจากเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ เพราะฉะนั้นความเข้มงวด คือการมีความคิดและมีความรู้สึกที่ อัลลอฮ์ ﷻ นั้นรับรู้ในสิ่งที่ลึกซึ้งและสิ่งที่ซ่อนเร้นที่อยู่ข้างในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่ปรากฏขึ้นกับบุคคลใด ๆ เพราะว่าอยู่ในหลุมที่ลึก ความเข้มงวดจะไม่รู้สึกหรือสัมผัสได้นอกจากด้วยความสะอาด การที่เข้มงวดจะทำให้รู้สึกสะอาดเป็นลำดับแรก ประการแรกโดยไม่ประพฤติดัวอิจา ริษา ไม่เกลียดชัง ไม่โกรธแค้นเพื่อนมนุษย์ ไม่เกิดอารมณ์ที่ไม่ดี ความสุขสบายที่เต็มไปด้วยสิ่งสกปรกต่ออัลลอฮ์ ﷻ เพื่อให้จิตใจที่เที่ยงตรง สัจคมที่เที่ยงตรง และการงานทุกสิ่งทุกอย่างที่เที่ยงตรง ใช้ชีวิตในสัจคมอย่างมีความสงบสุข สะอาดจากสิ่งสกปรก บริสุทธิ์จากความเป็นอิจา ริษา เพราะจะไม่มี การปฏิบัติ สิ่งดังกล่าวในเวลาเดียวกัน แต่ความบริสุทธิ์นั้นจะรวมกับอัลลอฮ์ ﷻ (Muhammad Qutb, 1980 : 1/68-69)

สรุปได้ว่า บิดามารดาและผู้รอบรมสั่งสอนให้ปลูกฝังในจิตใจของลูก ๆ และศิษย์ ให้มีความเข้มงวดต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในทุก ๆ การเป็นอยู่ ด้วยการศึกษาศึกษาและการสอนให้บริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในทุก ๆ คำพูด การกระทำและกาลเทศะ ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ ﴾ (سورة البينة الآية : 5)

ความว่า “และพวกเขามีได้ถูกบัญชาให้กระทำอื่นใดนอกจากเพื่อเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดีต่อพระองค์เป็น เป็นอยู่ในแนวทางที่เที่ยงตรงและดำรงการละหมาดและจ่ายซากาต และนั่นแหละคือศาสนาอันเที่ยงธรรม” (สุเราะฮ์อัลบักฮะฮฺ อายะฮ์ที่ 5)

อายะฮ์ดังกล่าว เป็นการฝึกความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ ที่มาของคำสอนดังกล่าวมาจากเราะฮ์ลุล ﷺ เมื่อท่านได้กับคำถามเกี่ยวกับ “การอิฮसान” มีหะดีษบทหนึ่งรายงานจากท่านอุมัร رضي الله عنه ได้บ่งบอกถึงการอิฮसानของบ่าว

(...قال : فاحبرني عن الاحسان. قال : ((أن تعبدالله كأنك تراه ، فإن لم تكن تراه فإنه

يراك)) (رواه مسلم 2001 : 1/177)

ความว่า “...แล้วเขาถามว่า ดังนั้น จงชี้แจงเกี่ยวกับการอิฮसान” ท่านนบีตอบว่า “ท่านต้องภักดี (การทำอิบาดะฮ์) ต่ออัลลอฮฺ ﷻ เสมือนท่านเห็นพระองค์ หากท่านไม่สามารถที่จะทำการภักดีเสมือนท่านเห็นพระองค์แท้จริงแล้วพระองค์ทรงเห็นท่าน ” (บันทึกโดย Muslim, 2001 : 1/177)

หะดีษข้างต้น เป็นแบบอย่างการอบรมสั่งสอนจากท่านเราะฮ์ลุล ﷺ เมื่อตอนที่ตอบคำถามเกี่ยวกับ “อิฮसान” อัลลอฮฺ ﷻ ได้อธิบายในอายะฮ์ต่อไปนี้

﴿ وَإِنَّمَا يَتَرَعَّنَكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿ 200 ﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا

مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿

(سورة الأعراف الآية - 200-201)

ความว่า “และหากมีการขั้วๆ จากชัยฏอนกำลังขั้วๆเข้าอยู่ก็จงขอความคุ้มครองต่ออัลลอฮฺ ﷻ เถิดแท้จริงพระองค์เป็นผู้ทรงไต่ฮิน รอบรู้ แท้จริงบรรดาผู้ที่ยำเกรงนั้น เมื่อมีคำชี้นำใด ๆ จากชัยฏอน ประสงค์แก่พวกเขา พวกเขาก็รำลึกได้แล้วทันใดพวกเขาก็มองเห็น” (สุเราะฮ์อัลอะอฺรอฟ อายะฮ์ที่ 200-201)

เป็นที่แน่ชัดจากการสอนสำหรับผู้ที่นับถือศาสนายุคก่อน ๆ ในการฝึกและอบรมสั่งสอนลูก ๆ ของเขาด้วยวิธีนี้ และพ่อแม่ก็ได้ใช้แนวทางนี้เช่นกันในการสั่งสอนลูก ๆ ด้วยวิธีการเช่นนี้ได้รับความยินยอมจากอัลลอฮฺ ﷻ ในช่วงเวลาที่ผ่านมาในการสร้างชนแต่ละรุ่นที่เป็นมุสลิมที่

ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างมีเกียรติยิ่งในศาสนา ภูมิใจกับประวัติศาสตร์ที่ได้บันทึกไว้ แล้วยังสามารถสร้างสังคมให้บริสุทธิ์จากความอิจฉาริษยาและฆาตกรรม (Ulwan, 1982 : 2/159-161)

3.3.5 สรุปผลจากการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ

ความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ จะให้ผลดีที่สุดสำหรับผู้ที่ยอมรับสั่งสอนเป็นอย่างยิ่ง โดยปลูกฝังในจิตใจของเด็กๆ ให้เกิดจิตสำนึกต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในทุก ๆ การกระทำและโอกาส ให้มีจิตสำนึกว่าอัลลอฮ์คอยสอดส่องและมองเห็นเรา อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรับรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นความลับและการกระซิบในจิตใจ การที่ยอมรับสั่งสอนจิตใจของเด็ก ๆ หวังว่าให้เด็ก ๆ มีจิตสำนึกต่ออัลลอฮ์ ﷻ โดยเป็นหน้าที่หลักหรือเป็นเป้าหมายที่สำคัญสำหรับผู้ดูแล ในเมื่อผู้ดูแลได้ฝึกอย่างสม่ำเสมอ ให้พวกเขายำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ แม้ในช่วงเวลาทำงาน ให้เกิดความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์ ﷻ ผู้บริหารจักรวาลอันชั่วครว ฉะนั้นการทำอะมัลอิบาตะจะจะต้องเริ่มด้วยการตั้งเจตนาที่บริสุทธิ์ใจเพื่อองค์อัลลอฮ์ ﷻ

ลูกมาน อัลหะกิม ได้ตักเตือนลูก ๆ ให้มีจิตสำนึกว่า อัลลอฮ์ ﷻ นั้นจะไม่ตอบรับอะมัลใด ๆ นอกจากด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ พร้อมรอรับความหวัง เป็นที่ยอมรับจากพระองค์อัลลอฮ์เท่านั้น ในเมื่อลูก ๆ ได้ฝึกมาอย่างคุ้นเคยให้เกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ ขณะที่เขาคิด ควรสั่งสอนและชี้แนะให้เขาคิดเพื่อความใกล้ชิดต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะที่ไหนก็ตามให้เกิดประโยชน์กับตัวเอง สังคม และมนุษยชาติทั้งมวล นอกจากนั้นให้พวกเขาฝึกหัดเพื่อทดสอบตัวเองในสิ่งที่นึกคิดในใจ ที่เกี่ยวกับความเลวร้ายและนึกคิดสิ่งที่ยืนนอกกรอบ ฝึกให้ลูก ๆ ท่องอายะฮ์ สุดท้ายของสุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ พร้อมกับอรรถาธิบายอายะฮ์หวังว่าเนื้อหาที่อ่านมาเป็นการฟื้นฟูชี้นำในการดำเนินชีวิตตามแนวทางการสอนของอิสลาม เช่น อายะฮ์ตามที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوْهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

(سورة البقرة الآية : 284)

ความว่า “สิ่งที่อยู่ในบรรดาชั้นฟ้าและสิ่งที่อยู่ในแผ่นดินนั้นเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ ﷻ และถ้าหากพวกเจ้าเปิดเผยสิ่งที่อยู่ในใจของพวกเจ้าหรือปกปิดมันไว้ก็ตามอัลลอฮ์ ﷻ จะทรงนำสิ่งมาชำระสอบสวนแก่พวกเจ้าแล้วพระองค์จะทรงอภัยโทษแก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และจงทรงลงโทษแก่ผู้ที่พระองค์ทรง

ประสงค์ อัลลอฮฺ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงเดชานุภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง” (สูเราะฮ์ อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 284)

ดังนั้น ปัจจัยที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนลูกหลานเรื่องการศรัทธา ให้ยึดมั่น ศรัทธา ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ภูมิอกับศาสนาที่ตนนับถืออยู่ สอดคล้องกับสิ่งที่ลูกหลานได้อบรมสั่งสอนลูก ๆ ของเขา ให้เริ่มต้นด้วยการทำความดีต่อบิดามารดา เคารพคัมภีร์ทุกเล่มที่ต่อท่านทั้งสอง และไม่หยิ่ง โสโตต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม

การมีคุณธรรมจริยธรรมในสังคมนั้น ให้ยึดหลักบทบัญญัติอิสลาม และสถิตยอยู่ในจิตใจของผู้ที่เป็นมุสลิม ให้มีความประพฤติที่ดีงาม และห่างไกลจากทุกสิ่งที่ทำให้จิตใจหม่นหมอง มีบุคลิกที่นอบน้อม เทียงตรง เป็นแนวทางในการยกระดับมุสลิมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

Prince of Songkla University
Pattani Campus